

УДК 159.9

Номер держреєстрації 0120U104875

Інв. №

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної
роботи (УНМЦ практичної психології і соціальної роботи)
03045, м. Київ, провулок Віто-Литовський, б. 98-А;
тел./факс +38 (044) 252-70-11, e-mail: usap@ukr.net

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор УНМЦ практичної
психології і соціальної роботи,
доктор психологічних наук,
професор,

член-кореспондент НАПН України

В.Г. Панок
«20» серпня 2021 р.

ЗВІТ

про науково-дослідну роботу
за договором від 29.04.2021 № 52/01/2021

**ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19
У ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ
СИСТЕМИ ОСВІТИ**

грантова підтримка Національного фонду досліджень України
у межах конкурсу «Наука для безпеки людини та суспільства»

(проміжний)

Етап 1. Підготовчо-організаційний. Описовий.

Керівник наукового дослідження:
доктор психологічних наук,
професор,
член-кореспондент НАПН України

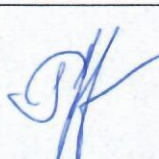

В.Г. Панок

2021

Результати роботи розглянуто Вченою радою УНМЦ практичної психології і
соціальної роботи, протокол від 19 серпня 2021 р. № 7

СПИСОК АВТОРІВ

Директор УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України		В. Г. Панок (реферат, висновки,)
Завідувач лабораторії прикладної психології освіти, кандидат педагогічних наук		І. І. Ткачук (розділ 1)
Старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти, кандидат психологічних наук		Р. А. Мороз (додатки А, Г)
Старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти, кандидат психологічних наук		Д. Д. Романовська (додатки А, В)
Старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти, кандидат педагогічних наук		Т.Б. Гніда (додатки Д, Ж)
Науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти		В.М. Горленко (додатки Б, Е)
Науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти		Н.В. Сосновенко (розділ 2, додаток А)

РЕФЕРАТ

Звіт про наукове дослідження: 168 с., 6 рис., 9 дод.

Об'єкт дослідження: процес подолання соціально-психологічних наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти.

Предмет дослідження: зміст та відповідні засоби (методики, техніки і технології) діяльності працівників психологічної служби системи освіти з подолання соціально-психологічних наслідків пандемії COVID-19.

Мета роботи: Розробити зміст та засоби діяльності працівників психологічної служби з подолання наслідків пандемії COVID-19. Розробити програми курсів підвищення кваліфікації працівників психологічної служби.

Методика дослідження складається з теоретичних та емпіричних методів. Теоретичні: теоретичний аналіз і узагальнення; моделювання процесів, що відбуваються у середовищі постраждалих; аналіз та узагальнення результатів експериментальних досліджень; узагальнення практики надання психосоціальної допомоги. Емпіричні: онлайн-анкетування; проведення фокусованих на проблемі групових інтерв'ю; контент-аналіз методик і технологій надання психосоціальної допомоги постраждалим; практична апробація розроблених методичних матеріалів

Результати першого у 2021 році етапу та їх новизна

Вперше у вітчизняній практиці розроблені дві навчальні програми дистанційних курсів підвищення кваліфікації для працівників психологічної служби з надання психологічної і соціально-педагогічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19.

Удосконалено зміст і методи підвищення кваліфікації працівників психологічної служби щодо здійснення соціально-психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах COVID-19.

Дістали подальшого розвитку методи формування професійних компетенцій практичних психологів і соціальних педагогів.

Опис кінцевого продукту. У межах наукового дослідження планується розроблення та видання методичного посібника з матеріалами з організаційно-методичного забезпечення психосоціальної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19 та двох навчальних програми підвищення кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів зі згаданої тематики.

Зазначені розробки призначені для: працівників психологічної служби системи освіти; викладачів обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

ПАНДЕМІЯ; ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА; ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА; ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ; МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ; ПРАКТИЧНИЙ ПСИХОЛОГ; СОЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ.

ABSTRACT

Research report: 168 pages, 6 figures, 9 appendices.

Object of research: the process of overcoming the socio-psychological consequences of the COVID-19 pandemic in the activities of the psychological service of the education system.

Subject of research: content and relevant tools (methods, techniques and technologies) of the psychological service of the education system to overcome the socio-psychological consequences of the COVID-19 pandemic.

Purpose: To develop the content and means of activities of employees of the psychological service to overcome the consequences of the pandemic COVID-19. To develop programs of advanced training courses for employees of the psychological service.

The research methodology consists of theoretical and empirical methods. Theoretical methods: theoretical analysis and generalization; modeling of processes occurring in the environment of victims; analysis and generalization of the results of experimental research; generalization of the practice of providing psychosocial assistance. Empirical methods: online questionnaires; conducting problem-focused group interviews; content analysis of methods and technologies of providing psychosocial assistance to victims; practical approbation of the developed methodical materials.

The results of the first stage in 2021 and their novelty

For the first time in domestic practice, two training programs for distance learning courses for employees of the psychological service were developed to provide psychological and socio-pedagogical assistance to participants in the educational process in a pandemic COVID-19.

The content and methods of professional development of employees of the psychological service for the implementation of social and psychological assistance to participants in the educational process in the conditions of COVID-19 were improved.

Methods of formation of professional competencies of practical psychologists and social pedagogues were further developed.

Description of the final product. As part of the research, it is planned to develop and publish a manual with materials on organizational and methodological support of psychosocial assistance to participants in the educational process in a pandemic COVID-19 and two training programs for practical psychologists and social educators on these topics.

These developments are designed for: employees of the psychological service of the education system; teachers of regional institutes of postgraduate pedagogical education.

PANDEMIC; PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE; PSYCHOLOGICAL SERVICE; DISTANCE LEARNING; METHODOLOGICAL SUPPORT; PRACTICAL PSYCHOLOGIST; SOCIAL PEDAGOGUE.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1 Основні результати наукового дослідження.....	9
2 Масові науково-практичні заходи	29
Висновки.....	32
Перелік наукових праць виданих за темою дослідження у 2021 році.....	36
Додаток А Навчальна програма підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»..	37
Додаток Б Анкета для практичних психологів.....	100
Додаток В Звіти за результатами веб-нарад з обговорення навчальної програми підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти».....	104
Додаток Г Звіт щодо проведення супервізій для практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти.....	108
Додаток Д Навчальна програма підвищення кваліфікації соціальних педагогів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»....	116
Додаток Е Анкета для соціальних педагогів.....	163
Додаток Ж Звіти за результатами веб-нарад з обговорення навчальної програми підвищення кваліфікації соціальних педагогів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти».....	166

ВСТУП

Наукове дослідження «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти», державний реєстраційний номер 0120U104875, термін виконання – з 23.10.2020 по 15.12.2021 рр.

Актуальність дослідження зумовлена значним впливом наслідків пандемії на всю систему освіти, що в свою чергу, викликало багато соціальних, методичних і психологічних проблем, які вимагають негайного вирішення. Зокрема, учнівська молодь втрачає відчуття психологічної безпеки, страждаючи від вимушеної ізоляції, соціальної депривації, неякісного дистанційного навчання, дезорганізації, невпевненості у майбутньому та невизначеності щодо власного подальшого академічного розвитку, що негативно позначається на результатах навчання. Педагоги відчувають дискомфорт щодо можливості повноцінної реалізації своєї професійної ролі, втрачають здатність організовувати і контролювати процес навчання, потерпають від емоційної напруги і тривоги за здоров'я своїх близьких і своє власне. Батьки демонструють занепокоєння через посилену відповідальність за майбутнє своєї дитини, її академічну успішність, психологічний та інтелектуальний розвиток та неможливість правильно організувати дистанційне навчання.

Результати опитування, здійсненого виконавцями дослідження на попередньому етапі свідчать про те, що у багатьох учасників освітнього процесу є ознаки емоційного вигорання, депресії, астеничні реакції, негативна оцінка власної життєвої перспективи, симптоми дистресу. Так, педагоги оцінили свій настрій до пандемії і натеper: пригнічені стани різного ступеня «до» – 14,6 %, «тепер» – 35,4 %. Емоційний стан учнів до пандемії і натеper педагоги оцінили таким чином: емоційний підйом різного ступеня «до» – 80,4 %, «тепер» – 40,9 %; пригнічені стани різного ступеня прояву «до» – 9 %, «тепер» – 26,5 %.

За нових умов і викликів змінилися вимоги до діяльності працівників

психологічної служби актуалізувалась потреба у пошуку нових форм роботи, які б дали можливість в умовах пандемії надавати соціально-педагогічну підтримку всім учасникам освітнього процесу.

На попередньому етапі дослідження (жовтень – грудень 2020 року) виконані такі завдання: виявлено актуальні психологічні проблеми, що виникли у учасників освітнього процесу внаслідок пандемії COVID-19; визначено найбільш важливі напрями психосоціальної допомоги постраждалим внаслідок пандемії в умовах закладу освіти; відповідно до визначених напрямів та враховуючи передовий досвід психосоціальної допомоги постраждалим, розроблено систему засобів (методик, технік і технологій) подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності працівників психологічної служби системи освіти.

У період з 29 квітня по 1 вересня 2021 року виконувався наступний (перший у 2021 році) етап дослідження.

Цілі етапу.

1. Розробити навчальну програму дистанційних курсів підвищення кваліфікації практичних психологів з організаційно-методичного забезпечення психологічної допомоги постраждалим внаслідок пандемії COVID-19.

2. Розробити навчальну програму дистанційних курсів підвищення кваліфікації соціальних педагогів з організаційно-методичного забезпечення психосоціальної допомоги постраждалим внаслідок пандемії COVID-19.

Завдання.

1. Розроблення навчальної програми дистанційних курсів підвищення кваліфікації практичних психологів з організаційно-методичного забезпечення психологічної допомоги постраждалим внаслідок пандемії.

2. Проведення веб-нарад з практичними психологами Вінницької, Миколаївської, Харківської, Чернівецької та ін. областей, з метою обговорення змісту розробленої програми.

3. Проведення групової та індивідуальної супервізії (дистанційно) практичних психологів і соціальних педагогів згаданих областей з метою професійної підтримки та виявлення факторів, що знижують ефективність їх роботи в умовах пандемії COVID-19.

4. Розроблення навчальної програми дистанційних курсів підвищення кваліфікації соціальних педагогів з організаційно-методичного забезпечення психосоціальної допомоги постраждалим внаслідок пандемії COVID-19.

5. Проведення веб-нарад з соціальними педагогами згаданих областей, з метою обговорення змісту програми підвищення кваліфікації соціальних педагогів.

Підготовлені за результатами роботи за етап програми курсів підвищення кваліфікації працівників психологічної будуть використовуватись:

- в роботі викладачів обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти;

- в навчальній діяльності закладів вищої освіти, які готують спеціалістів за спеціальностями «практична психологія», «соціальна робота», «соціальна педагогіка».

1 ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до Технічного завдання і Календарного плану виконання наукового дослідження першого у 2021 році етапу виконано такі роботи.

1. Розроблена навчальна програма дистанційних курсів підвищення кваліфікації практичних психологів з організаційно-методичного забезпечення психологічної допомоги постраждалим внаслідок пандемії

Мета програми полягає у вдосконаленні загальних та професійних компетентностей практичних психологів закладів освіти, підвищенні методичного та практичного рівнів професійної компетентності, сприянні особистісного зростання в умовах соціальних трансформацій, підготовка їх до здійснення психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо подолання наслідків пандемії COVID-19.

Відповідно до професійного стандарту «Практичний психолог у закладах освіти» програмою передбачено розвиток, удосконалення та формування наступних *ключових компетентностей*:

Загальні:

Соціальна компетентність – здатність до конструктивного спілкування з учасниками освітнього процесу, критичної оцінки соціальних подій і явищ, ефективно взаємодіяти в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Цифрова компетентність – здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, інтернет-ресурси при виконанні професійної діяльності.

Етична компетентність – здатність усвідомлювати свої професійні можливості та діяти в межах професійної компетентності, дотримуватись деонтологічних принципів надання психологічної допомоги.

Професійні:

- здатність виявляти актуальний стан психологічного благополуччя та психічного здоров'я учасників освітнього процесу, визначати соціально-психологічні наслідки пандемії COVID-19, дистанційного навчання, тривалої соціальної ізоляції;
- здатність інтерпретувати результати психологічної діагностики, робити висновки та прогнози, формувати та надавати рекомендації учасникам освітнього процесу;
- здатність визначати структуру, зміст, види, методи психологічної допомоги, профілактики, просвіти, діагностики відповідно до запиту та/або виявленої потреби в такій допомозі учасникам освітнього процесу, що постраждали внаслідок пандемії COVID-19;
- здатність планувати, реалізовувати та визначати ефективність психологічної допомоги (психологічного консультування, психологічного супроводу, розвитку) прогнозувати (проєктувати) вплив психологічної допомоги на результати навчання здобувача освіти, професійної діяльності педагогічних (науково-педагогічних) працівників та рівень психологічної безпеки освітнього середовища;
- здатність створювати алгоритми професійної діяльності з постраждалими від пандемії COVID-19, застосовувати методи збереження/відновлення психічного здоров'я учасників освітнього процесу.

Важливими завданнями для реалізації мети програми та вдосконалення компетенцій практичних психологів є:

- ознайомлення слухачів з основними засадами надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо організації та здійснення психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії;
- формування усвідомленого розуміння змісту основних понять та компонентів збереження та відновлення психічного здоров'я;

- удосконалення здатності обирати та практично застосовувати методи психологічної просвіти, профілактики, діагностики та допомоги щодо подолання наслідків пандемії COVID-19;
- оволодіти методами самодопомоги та самопіклування в стресових умовах, правилами психопрофілактики емоційного та професійного вигорання;
- сформувати дієвий алгоритм психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо збереження/відновлення психологічного здоров'я в умовах пандемії, стабілізації психоемоційного стану.

Програма складається з двох модулів: науково-теоретичного та практико-методологічного. Вивчення кожної теми науково-теоретичного модулю завершується питаннями для самоперевірки та тестовими питаннями для самоконтролю. Проходження кожної теми практико-методологічного модулю супроводжується практичним відпрацюванням психодіагностичних методик, психопрофілактичних та психокорекційних технік, методик надання психологічної допомоги та самодопомоги з наданням творчого звіту щодо виконання тестів, методик та технік. Результатом успішного проходження курсів підвищення кваліфікації є виконання всіх передбачених програмою завдань.

Підсумковим контролем якісного засвоєння знань, формування нових умінь та удосконалення професійних навичок є розробка та презентація власної індивідуальної творчої роботи «Алгоритм професійної діяльності практичного психолога щодо подолання наслідків пандемії COVID-19».

По завершенню та за умови якісного виконання всіх передбачених програмою завдань (кожне завдання оцінюється 20 балів) та індивідуальної творчої роботи (оцінюється 40 балів) учасники курсів підвищення кваліфікації отримують документ про підвищення кваліфікації (свідоцтво або сертифікат).

Форма підвищення кваліфікації: дистанційна (за необхідності – очна або очно-заочна).

Обсяг програми: 30 годин (1 ЄКТС).

По закінченню проходження курсів підвищення кваліфікації слухачі мають оволодіти певними:

знаннями щодо:

- результатів останніх досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з психологічних проблем пандемії COVID-19;
- механізмів протидії негативному інформаційному впливу в період пандемії;
- етичних принципів надання психологічної допомоги в умовах дистанційного навчання;
- змісту понять «психічне, психологічне здоров'я», «психологічне благополуччя» та феноменів стресостійкості, життєстійкості та резилієнтності;
- основних симптомів та симптомокомплексів тривожності, панічних та депресивних станів, страхів, невротичних розладів тощо;
- сучасних вітчизняних і зарубіжних методик надання психологічної допомоги та самопомоги щодо подолання негативних наслідків пандемії COVID-19;
- основних проявів емоційного та професійного вигорання у педагогічних працівників в період пандемії COVID-19;
- методик організації та проведення з педагогічними працівниками груп емоційного відреагування та груп професійного спілкування;

вміннями та навичками:

- діагностувати ознаки стресу, депресивних та тривожних станів в учасників освітнього процесу та добирати відповідні методи й техніки надання психологічної допомоги, розвитку резилієнтності, життєстійкості;

- розуміти переживання та потреби дітей і батьків, які перебувають у стресових умовах, зумовлених пандемією;
- спостереження та виокремлення проявів емоційного вигорання та психоемоційного виснаження в учасників освітнього процесу;
- надавати первинну та вторинну психологічну допомогу учасникам освітнього процесу в ситуаціях горя, втрати;
- організовувати та проводити з педагогічними працівниками групи емоційного відреагування та групи професійного спілкування;
- використовувати навички самопомоги при стресі та дотримуватись правил психогігієни;
- здійснювати профілактику емоційного вигорання у педагогічних працівників, застосовувати експрес-методи відреагування та рефлексії;
- надавати допомогу здобувачам освіти та їх батькам у вирішенні питань подолання наслідків самоізоляції, стресу, конфлікту;

мати настанови щодо:

- ролі особистості педагога, батьків у роботі з дітьми, які переживають стрес або знаходяться у стані соціальної депривації;
- ролі батьків, сім'ї та найближчого соціального оточення у збереженні психічного здоров'я дітей та підлітків;
- посилення складової збереження/відновлення психічного здоров'я, розвитку життєстійкості усіх учасників освітнього процесу;
- професійного та особистісного самовдосконалення щодо методів надання соціально-психологічної допомоги всім учасникам освітнього процесу в умовах пандемії.

Програму укладено згідно з п. 2 ст. 59 ЗУ «Про освіту» та відповідно до п. 10 постанови КМУ від 21 серпня 2019 року № 800 (із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133) і Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів освіти відповідно до вимог Концепції

«Нова українська школа» (наказ МОН від 13.12.2018 р. № 1392) (повний текст програми надано у додатку А).

2. Проведено веб-наради з практичними психологами Вінницької, Миколаївської, Харківської, Чернівецької областей, з метою обговорення змісту розробленої програми

В період 14 травня – 16 червня 2021 року виконавцями проєкту було проведено 6 веб-нарад з практичними психологами Вінницької, Миколаївської, Харківської, Чернівецької областей, зокрема, в Чернівецькій області – 14 травня і 3 червня, в Харківській області – 18 травня і 15 червня, у Вінницькій – 26 травня, в Миколаївській – 31 травня.

Мета веб-нарад – обговорення розробленої навчальної програми підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»

Завдання:

- ознайомити практичних психологів з розробленою програмою;
- обговорити зміст програми;
- визначити важливі теми з питань психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19, які мають бути висвітленими на курсах підвищення кваліфікації;
- виявити очікування практичних психологів щодо програми в цілому.

Умови відбору учасників веб-нарад були такі: учасники мали бути експертами з досліджуваної проблеми (мати широку обізнаність у проблемі: досвід психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19, знання проблем, пов'язаних з пандемією, які виникають у адміністрації закладу освіти, педколективу, учнівської громади і батьків і т.п.).

Учасники попередньо були ознайомлені з програмою курсу.

Також, для підготовки учасників до обговорення, була розроблена

анкета, у якій пропонувалось оцінити за п'ятибальною шкалою важливість рекомендованих тем до зазначеної програми курсу підвищення кваліфікації практичних психологів (додаток Б) та створена Google Форма опитування (посилання на анкету : https://docs.google.com/forms/d/1Dvsq7sH3NUg8G5mGD_kLPeVvex6cT5mCcgDcPQ7owkQ/edit.)

У веб-нарадах загалом взяли участь 104 особи.

За місцем роботи учасники веб-нарад розподілились таким чином: 79 учасників (76%) працюють у закладах загальної середньої освіти, 25 учасників (24%) – у закладах дошкільної освіти (див. рисунок 1).

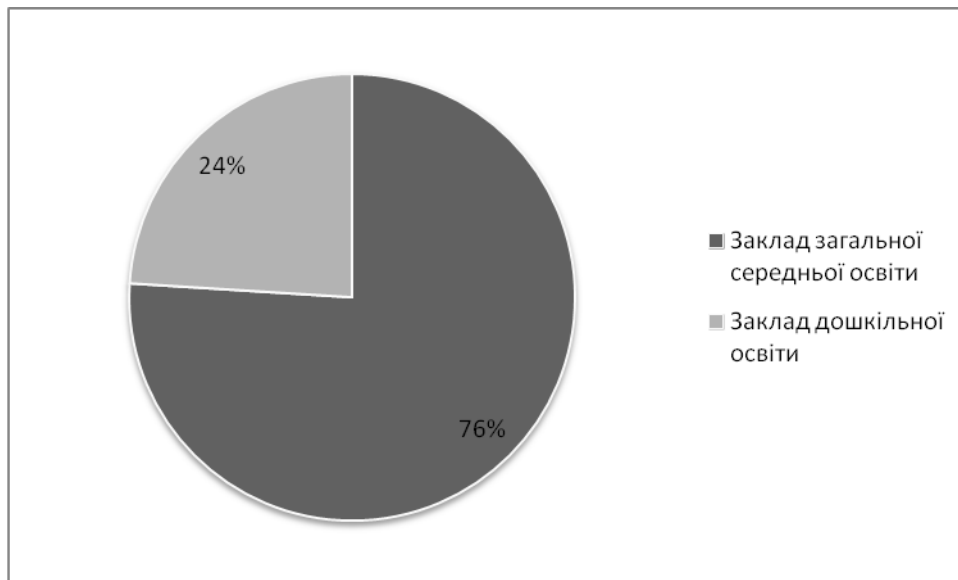

Рисунок 1 – Розподіл учасників веб-нарад за місцем роботи (заклад освіти)

За стажем педагогічної роботи учасники розподілені на 4 категорії: до 5 років –30 учасників (29%); 6-10 років –24 учасника (23%); 11-20 років –30 учасників (29%); понад 20 років –20 учасників (19%) (див. Рисунок 2).

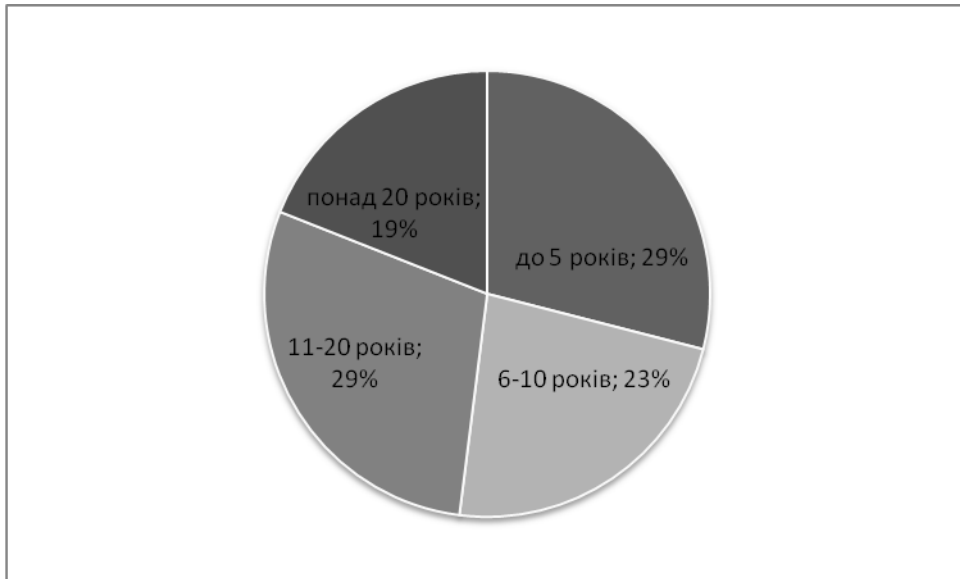

Рисунок 2 – Розподіл учасників веб-нарад
за стажем педагогічної роботи

За віком учасників були розподілені на 4 категорії: до 25 років включно – 11 учасників або 11%; 26-40 років – 52 учасника (50%); 41-55 років – 37 учасників (35%); 56 і більше 4 учасника (4%) (див. рисунок 3).

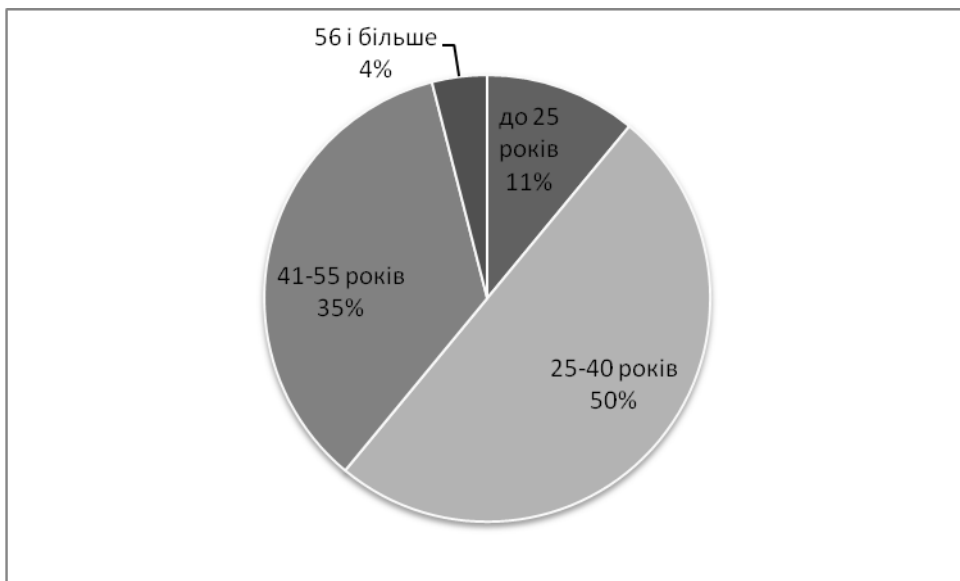

Рисунок 3 – Розподіл учасників веб-нарад за віком

В ході обговорень всі учасники веб-нарад, схвально оцінили програму в цілому, в усіх групах учасники погодились з тим, що зміст програми охоплює важливі аспекти підготовки практичних психологів до здійснення психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії. Також було внесено деякі пропозиції і зауваження до програми. Зі звітами модераторів веб-нарад можна ознайомитись у додатку В. За результатами веб-нарад були внесені відповідні зміни у програму.

Інформація про проведені веб-наради висвітлювалась на сторінці «Психологічна служба системи освіти» в соціальній мережі Facebook (станом на 24 серпня 2021 року 8, 5 тисячі учасників) посилання на інформацію про заходи:

<https://www.facebook.com/groups/psyua/permalink/1872676179574247/>

<https://www.facebook.com/groups/psyua/permalink/1885163341658864/>

3. Проведення супервізій практичних психологів і соціальних педагогів з метою професійної підтримки та виявлення факторів, які знижують ефективність їх роботи в умовах пандемії COVID-19

В період 3 травня – 12 червня 2021 року (03.05.2021 р., 06.05.2021 р., 08.05.2021 р., 14.05.2021 р., 29.05.2021 р., 12.06.2021 р.) виконавицею проєкту Мороз Р. А. були проведені супервізії з працівниками психологічної служби.

Проведені супервізії з практичними психологами, соціальними педагогами закладів дошкільної, середньої та професійно-технічної освіти дозволили виявити певні труднощі в їх професійній діяльності в період пандемії COVID-19, а саме:

- ускладнення проведення достовірних психодіагностичних обстежень із здобувачами освіти, оскільки при проведенні онлайн-діагностики неможливо визначити рівень розуміння інструкції піддослідним, надати певні роз'яснення щодо незрозумілого запитання, спостерігати за

зосередженням учня та уникнення подразників різного роду при проведенні обстеження тощо;

- труднощі у наданні психологічної допомоги засобами офлайн-консультування та проведення індивідуальної та групової психокорекції з причин карантину; дистанційне консультування суттєво знижує ефективність наданої допомоги, унеможлиблює спостереження за вегетативними реакціями, невербалікою клієнта тощо, що є певною мірою зворотний зв'язком щодо результативності роботи;

- збільшився рівень напруги та конфліктності всередині педагогічних колективів, з можливих причин перенавантаження у педпрацівників, в результаті чого необхідно планувати певні заходи щодо емоційного відреагування протягом всього навчального року (балінтовські групи, групи емоційного відреагування, професійного спілкування тощо);

- недостатній рівень знань працівників психологічної служби щодо інформаційно-комунікаційних технологій;

- пандемія COVID-19 травмувала все суспільство, тим чи іншим чином, і тому глибина проблематики та звернень за психологічною допомогою до практичного психолога збільшилась (смертельні несподівані втрати внаслідок захворювання; постковідні психоемоційні та психофізіологічні ускладнення; зростання рівня конфліктності у взаємодії як в педколективах, так і внутрішньосімейної; кібербулінг, інфодемія, перенесення життєвого простору дітей та підлітків в онлайн, що призводить до втрати навичок взаємодії, певної асоціальності та дезадаптації значної кількості дітей та підлітків та ін.). Звіт щодо проведення супервізій для практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти розміщено у додатку Г.

Отримані висновки обговорювались на робочих нарадах виконавців проєкту і відповідні доповнення були внесені у програму підвищення кваліфікації для практичних психологів і у програму підвищення кваліфікації

для соціальних педагогів.

4. Розроблено навчальну програму дистанційних курсів підвищення кваліфікації соціальних педагогів з організаційно-методичного забезпечення психосоціальної допомоги постраждалим внаслідок пандемії COVID-19

Метою програми курсів підвищення кваліфікації є розвиток загальних та професійних компетентностей соціальних педагогів закладів освіти, підготовка їх до здійснення соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19.

Завдання програми.

1. Ознайомлення слухачів з методологічними і психолого-педагогічними основами соціально-педагогічного патронату учасників освітнього процесу в умовах пандемії.

2. Удосконалення здатності слухачів здійснювати самоаналіз та самооцінку власного досвіду роботи з питань налагодження ефективної комунікації під час соціальної ізоляції, організації нових форм соціальної взаємодії в закладі освіти.

3. Підвищення рівня володіння технологіями впровадження ненасильницького спілкування, медіації, розвитку в учасників освітнього процесу навичок критичного мислення.

3. Розвиток громадянської, емоційно-етичної, соціальної компетентностей слухачів курсів.

4. Розвиток здатності створювати та підтримувати безпечне та інклюзивне освітнє середовище, вільне від будь-яких проявів насильства у закладі освіти в умовах карантину.

5. Підвищення рівня володіння інтерактивними методами, засобами електронної комунікації та цифровими технологіями в просвітницько-

профілактичній роботі соціального педагога;

6. Розвиток здатності в умовах карантину забезпечувати додаткову підтримку дітям з особливими освітніми потребами та дітям, що постраждали від насильства, з дотриманням вимог до захисту персональних даних та засад кібербезпеки.

У результаті успішного проходження курсів підвищення кваліфікації слухачі мають набути та поглибити ключові та професійні компетентності.

Ключові компетентності

Громадянська компетентність – здатність діяти як відповідальний громадянин і повною мірою брати участь у соціальному житті країни.

Соціальна компетентність – здатність до конструктивного спілкування у різних середовищах, ефективної взаємодії в моно- та мультидисциплінарних командах, ефективної взаємодії з різними категоріями осіб, критичного оцінювання соціальних подій і явищ, налагодження та підтримки ефективної міжособистісної взаємодії з метою надання професійної допомоги.

Інформаційна компетентність – здатність до пошуку, опрацювання, аналізу, систематизації та використання інформації з різних джерел

Етична компетентність – здатність виконувати свою професійну діяльність з урахуванням етичних принципів і вимог, забезпечувати конфіденційність особистої інформації.

Особиста і навчальна компетентність – здатність справлятися з невизначеністю, вчитися, підтримувати фізичне та емоційне благополуччя, співпереживати і конструктивно вирішувати конфлікти.

Цифрова компетентність – критичне і відповідальне використання та взаємодія з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) для професійної діяльності та участі у житті суспільства.

Професійні компетентності соціального педагога:

- здатність застосовувати на практиці законодавчі та нормативно-правові акти з соціально-педагогічного патронату сімей, що опинились в складних життєвих обставинах внаслідок кризових ситуацій (пандемії, соціального дистанціювання, карантинних заходів тощо);

- здатність цілеспрямованого перенаправлення осіб, які потребують соціального захисту до відповідних суб'єктів, що надають соціальні послуги на державному, регіональному, місцевому рівнях, розуміти принцип їх взаємодії та використовувати під час соціально-педагогічного патронату;

- здатність здійснювати консультування осіб, які потребують соціального патронату в умовах пандемії та організовувати заходи соціально-педагогічного супроводу соціально вразливих категорій, в тому числі і у взаємодії з іншими організаціями та установами;

- здатність до оцінки процесу та результатів здійснення соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки особам, які постраждали від насильства в сім'ї/торгівлі людьми/стихійного лиха/катастрофи/військових дій/пандемії та перебувають на обліку у зв'язку із складними життєвими обставинами в умовах пандемії;

- здатність до аналізу соціального та фізичного середовища, системи соціальних служб, установ, організацій на державному, регіональному та місцевому рівнях, їх засоби інформації населення про соціальні послуги в умовах пандемії;

- здатність до координації зусиль та налагодження взаємодії різних організацій соціальної сфери органів місцевого самоуправління в інтересах учасників освітнього процесу;

- здатність до розробки, апробації та втілення соціально-педагогічних проектів і технологій, оцінювання їх ефективності в умовах пандемії.

Очікувані результати навчання за програмою

Знання щодо:

– останніх досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених щодо

соціальних, педагогічних і психологічних проблем пов'язаних з пандемією та вакцинацією;

- нормативно-правової бази роботи закладів освіти в період пандемії COVID-19;

- соціально-правового захисту учасників освітнього процесу в умовах пандемії;

- достовірних джерел інформації з питань, пов'язаних з пандемією COVID-19, механізмів розпізнавання та протистояння інформаційним впливам;

- основних проблем учасників освітнього процесу, пов'язаних з карантинними обмеженнями та дистанційним та змішаним навчанням.

Вміння та навички:

- надавати допомогу учасникам освітнього процесу в організації спілкування, взаємодії в умовах соціальної ізоляції;

- проводити роботу зі створення безпечного освітнього середовища у закладі освіти, профілактики конфліктів між учасниками освітнього процесу, в умовах дистанційного та змішаного навчання;

- проводити в закладі освіти роботу із запобігання та протидії булінгу та проявам насильства стосовно учасників освітнього процесу в умовах карантину;

- надавати допомогу здобувачам освіти у вирішенні питань доступу до соціальних, медичних та правоохоронних послуг на рівні закладу освіти та громади;

- організувати волонтерську діяльність здобувачів освіти, соціальну допомогу і соціальну підтримку за моделлю «рівний-рівному»;

- здійснювати соціально-педагогічний патронат вразливих груп населення в умовах пандемії COVID – 19;

- надавати допомогу учасникам освітнього процесу у реадaptaції та ресоціалізації після дистанційного навчання

– володіти сучасними технологіями онлайн консультування та просвіти в умовах пандемії, використовувати у роботі технічні можливості сучасних цифрових ресурсів, платформ та форми методичної роботи соціального педагога в онлайн форматі.

Настанови щодо:

– необхідності створення та підтримки безпечного та інклюзивного освітнього середовища, вільного від будь-яких проявів насильства у закладі освіти в умовах пандемії;

– важливої ролі партнерській взаємодії між закладом освіти і сім'ями учнів, як однієї з необхідних організаційно-педагогічних умов ефективної соціально-педагогічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії;

– необхідності включення в індивідуальну програму професійного розвитку соціального педагога навчання технологіям соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID – 19.

Зміст навчальної програми

Змістовий модуль 1. Організаційний модуль спрямований на знайомство слухачів курсів та налаштування на навчальну діяльність.

Змістовий модуль 2. Науково-теоретичний модуль спрямований на висвітлення загальних питань пандемії COVID-19 складається з наукової, нормативно-правової та інформаційної частин. Вивчення тем завершується питаннями для самоперевірки та тестовими питаннями для самоконтролю.

Змістовий модуль 3. Практичний модуль орієнтований на вивчення професійних питань, що пов'язані із наслідками пандемії COVID-19. Вивчення тем супроводжується практичним відпрацюванням методик, технік та технологій профілактичної, консультативної та проєктної діяльності соціального педагога. Теми модулю завершується питаннями для самоперевірки та самоконтролю.

Результатом успішного проходження курсів підвищення кваліфікації є виконання всіх передбачених програмою завдань.

Форми реалізації програми.

Програма розрахована на дистанційну форму підвищення кваліфікації з можливістю проведення онлайн і офлайн занять в синхронному та асинхронному режимі. За умови проведення онлайн формату занять пропонуємо формувати групи кількістю слухачів до 35 осіб.

Застосування конкретних інформаційно-комунікаційних систем (електронних освітніх платформ), комунікаційних онлайн сервісів та інструментів, за допомогою яких організовується освітній процес під час дистанційного навчання, залежить від технічних можливостей закладу освіти і компетентності викладача.

Платформи, рекомендовані для проведення онлайн занять за програмою:

Moodle — навчальна платформа призначена для об'єднання педагогів, адміністраторів і учнів (студентів) в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища.

Google Classroom — безкоштовний вебсервіс, створений Google для навчальних закладів з метою спрощення створення, поширення і класифікації завдань безпаперовим шляхом. Рекомендована мета сервісу — прискорити процес поширення файлів між педагогами та здобувачами освіти.

Zoom — програма для організації відеоконференцій, яка надає сервіс відеотелефонії, що дозволяє підключати одночасно до 100 пристроїв безкоштовно, з 40-хвилинним обмеженням для безкоштовних акаунтів. Користувачі мають змогу підвищити рівень обслуговування, використовуючи один з тарифних планів, з максимальною кількістю підключень до 500 осіб одночасно, без обмежень по часу.

Також, за бажанням викладача, інші електронні освітні ресурси.

Терміни навчання

Навчальна програма передбачає дистанційний курс (30 год.) та складається з трьох модулів. За успішного виконання програми учаснику видається відповідний документ (свідоцтво або сертифікат).

Структура програми

Повний курс – 1 кредит ЄКТС (30 годин) за програмою підвищення кваліфікації соціальних педагогів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 в закладі освіти».

Онлайн/дистанційне настановче заняття - 1 година.

Онлайн/дистанційне навчальні заняття - 26 годин.

Підсумкове заняття - 1 година.

Підсумкова тематична дискусія - 2 години.

Самостійна робота (дистанційна) - за потребою.

Система контролю/оцінювання

– поточний контроль (тестування, експрес-контроль за матеріалами лекцій);

– підсумкове тестування - 100 б. (тестові завдання для слухачів курсів: 1 рівень - тестові запитання з правильною відповіддю; 2 рівень - запитання з кількома варіантами відповіді; 3 рівень - творче завдання - аналіз метод кейсів);

– саморефлексія на тематичні дискусії (повний текст програми надано у додатку Д).

5. Проведено веб-наради з соціальними педагогами Вінницької, Миколаївської, Харківської, Чернівецької областей, з метою обговорення змісту програми підвищення кваліфікації соціальних педагогів

Веб-наради з соціальними педагогами проводились в період з 6 травня по 16 червня 2021 року (6 травня у Чернівецькій області, 18 травня і 15 червня у Харківській, 26 травня у Вінницькій, 31 травня у Миколаївській і 15

червня, у Вінницькій – 26 травня, в Миколаївській – 31 травня.

Мета веб-нарад – обговорення розробленої навчальної програми підвищення кваліфікації соціальних педагогів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти».

Завдання:

- ознайомити соціальних педагогів з розробленою програмою;
- обговорити зміст зазначеної програми;
- визначити важливі теми з питань соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19, які мають бути висвітленими на курсах підвищення кваліфікації;
- виявити очікування соціальних педагогів щодо згаданої програми в цілому.

Було здійснено таку підготовку до веб-нарад:

- учасники попередньо були ознайомлені з програмою курсу;
- була розроблена анкета, у якій пропонувалось оцінити важливість рекомендованих тем до програми курсу підвищення кваліфікації соціальних педагогів (додаток Е) та створена Google Форма опитування (посилання на анкету https://docs.google.com/forms/d/1f5XYQ-gbM7tgLl_jWn-avBe9cDxFMY9wKaomw-M0ySY/edit)

Модераторами було підготовлено звіти за результатами проведення веб-нарад (додаток Ж).

У веб-нарадах загалом взяли участь 56 осіб.

За місцем роботи учасники веб-нарад розподілились таким чином: 47 учасників (88%) працюють у закладах загальної середньої освіти; 3 учасника (6%) – у закладах вищої освіти; 2 учасника (4%) – у закладах дошкільної освіти; 1 учасник (2%) – у закладі професійно-технічної освіти (див. рисунок 4).

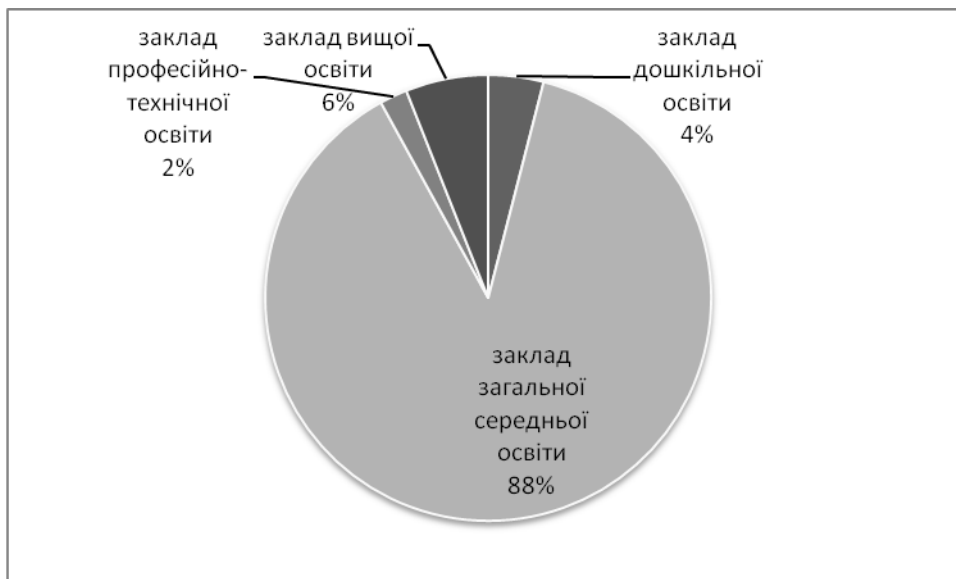

Рисунок 4 – Розподіл учасників веб-нарад для соціальних педагогів за місцем роботи (заклад освіти)

За стажем педагогічної роботи учасники розподілені на 4 категорії: до 5 років – 22 учасника (41%); 6-10 років – 11 учасників (20%); 11-20 років – 17 учасників (32%); понад 20 років – 4 учасника (7%) (див. Рисунок 5).

Рисунок 5 – Розподіл учасників веб-нарад за стажем педагогічної роботи

За віком учасників були розподілені на 4 категорії: до 25 років включно – 8 учасників або 15%; 26-40 років – 35 учасника (64%); 41-55 років – 8 учасників (15%); 56 і більше 3 учасника (6%) (див. Рисунок 6).

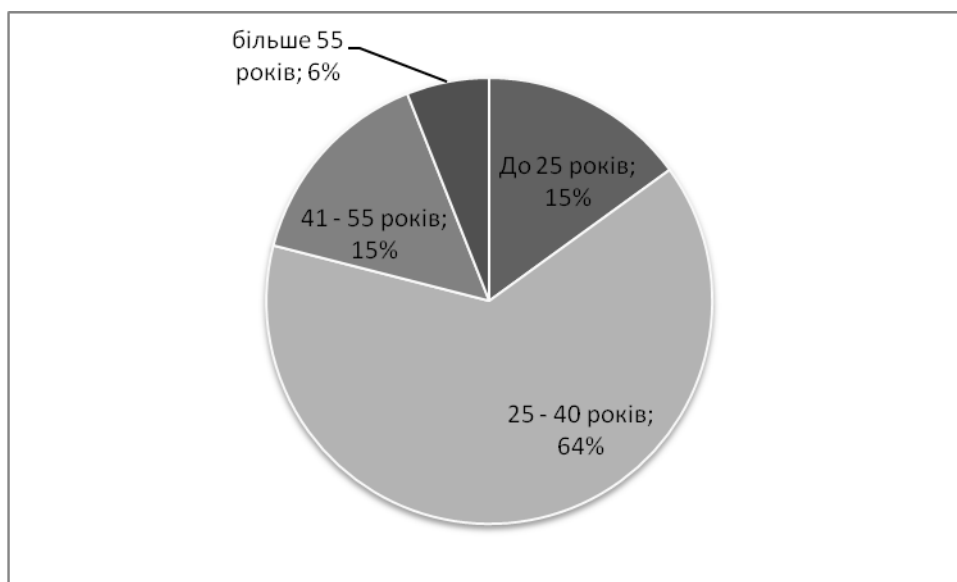

Рисунок 6 – Розподіл учасників веб-нарад за віком

В ході обговорень всі учасники веб-нарад, схвально оцінили програму в цілому, в усіх групах учасники погодились з тим, що зміст програми охоплює важливі аспекти підготовки соціальних педагогів до здійснення соціально-педагогічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії. За результатами веб-нарад були внесені відповідні зміни у програму. Інформація про проведені веб-наради висвітлювалась на сторінці «Психологічна служба системи освіти» в соціальній мережі Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/psyua/permalink/1874030586105473/>

2 МАСОВІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ

У 2021 році наукові працівники УНМЦ практичної психології і соціальної роботи – виконавці проекту оприлюднювали результати дослідження на науково-практичних та науково-методичних заходах різного рівня.

Було організовано та проведено *Всеукраїнський науково-практичний онлайн-семінар «Освітній простір в умовах пандемії: психологічні проблеми та рішення»*, Сєвєродонецьк, 12.03 2021 р.

Організатори: Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти за підтримки громадської організації «Ла Страда–Україна».

Кількість учасників: понад 200 осіб з 22 областей України.

У заході взяли участь наукові та науково-педагогічні працівники, керівники, педагоги та працівники психологічної служби закладів освіти, фахівці центрів професійного розвитку, спеціалісти управлінь / відділів освіти міських рад і райдержадміністрацій та об'єднаних територіальних громад, а також особи, які мають особистий інтерес до практичної психології.

На семінарі учасники набули знань з актуальних питань психологічної науки й практики, ознайомились із надбаннями колег з різних куточків України, а саме: як працювати та планувати свою діяльність фахівцям психологічної служби в умовах дистанційного навчання; як підтримувати батьків під час тривалих стресових ситуацій; як підтримувати психічне здоров'я учасників освітнього процесу під час пандемії; про нові виклики для працівників психологічної служби тощо.

Слухачі мали змогу поставити свої питання провідним науковцям та експертам.

Теми виступів виконавців теми на семінарі.

Панок В. Г. «Життєві перспективи вчителів в умовах пандемії»; Романовська Д. Д. «Гармонізація психічного здоров'я, розвиток життєстійкості / стресостійкості учасників освітнього процесу»; Гніда Т. Б. «Коучинг батьків під час тривалих стресових ситуацій»; Сосновенко Н. В. «Протидія булінгу в ЗЗСО в умовах дистанційного навчання: системний підхід»

Також наукові співробітники взяли участь у таких заходах.

1. *Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології»*. 23-26 червні 2021, м. Львів. Виступ Мороз Р. А. «Супервізійні та балінтовські групи як засіб емоційного відреагування педагогічних працівників в період пандемії COVID-19.

2. *Міжнародна науково-практична конференція «Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione : esperienza mondiale e realta domestiche»* 14.05.2021, Болонья, Італія. Виступ Романовської Д. Д. «Сучасні технології підтримки психічного здоров'я здобувачів освіти в умовах пандемії».

3. *Всеукраїнські психолого-педагогічні читання, присвячені пам'яті Федоришина Б. О.* м.Київ, 24 травня 2021 року. Виступ Горленко В. М. «Прояви професійної дезадаптації педагогів в умовах COVID-19».

4. *Круглий стіл «Сучасні психологічні вимоги до підручника для нової української школи»* м. Київ, 26 серпня 2021 року.

Виступи наукових співробітників: Мороз Р. А. «Методологічне забезпечення реалізації програми підвищення кваліфікації для практичних психологів системи освіти України «Подолання наслідків пандемії COVID-19 в роботі практичного психолога»; Гніда Т. Б. «Сучасні вимоги до підвищення кваліфікації соціальних педагогів в умовах пандемії COVID19»; Романовська Д. Д. «Підвищення кваліфікації практичних психологів

щодо подолання соціально-психологічних наслідків пандемії COVID19: від дослідження до програми».

ВИСНОВКИ

Таким чином, згідно з Технічним завданням і Календарним планом виконання наукового дослідження «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти», державний реєстраційний номер теми: 0120U104875 завдання першого у 2021 році етапу виконані у повному обсязі.

1. Розроблено навчальну програму дистанційних курсів підвищення кваліфікації практичних психологів з організаційно-методичного забезпечення психологічної допомоги постраждалим внаслідок пандемії COVID-19, мета якої полягає у вдосконаленні загальних та професійних компетентностей практичних психологів закладів освіти, підвищенні методичного та практичного рівнів професійної компетентності, сприянні особистісного зростання в умовах соціальних трансформацій, підготовка їх до здійснення психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо подолання наслідків пандемії COVID-19. Важливими завданнями для реалізації мети програми та вдосконалення загальних і професійних компетенцій практичних психологів є: ознайомлення слухачів з основними засадами надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо організації та здійснення психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії; формування усвідомленого розуміння змісту основних понять та компонентів збереження та відновлення психічного здоров'я; удосконалення здатності обирати та практично застосовувати методи психологічної просвіти, профілактики, діагностики та допомоги щодо подолання наслідків пандемії COVID-19; оволодіти методами самопомоги та самопіклування в стресових умовах, правилами психопрофілактики емоційного та професійного вигорання; сформуванню дієвий алгоритм психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо

збереження/відновлення психологічного здоров'я в умовах пандемії, стабілізації психоемоційного стану.

2. Проведено 6 веб-нарад з практичними психологами Вінницької, Миколаївської, Харківської, Чернівецької областей, у яких загалом взяли участь 104 особи. Мета проведення веб-нарад – обговорення розробленої навчальної програми підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти». Завданнями: ознайомити практичних психологів з розробленою програмою; обговорити зміст програми; визначити важливі теми з питань психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19, які мають бути висвітленими на курсах підвищення кваліфікації; виявити очікування практичних психологів щодо згаданої програми в цілому. В ході обговорень всі учасники веб-нарад, схвально оцінили програму в цілому, в усіх групах учасники погодились з тим, що зміст програми охоплює важливі аспекти підготовки практичних психологів до здійснення психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії. Також було внесено деякі пропозиції і зауваження. За результатами веб-нарад були внесені відповідні зміни у програму

3. Проведено супервізії (дистанційно) практичних психологів і соціальних педагогів згадуваних областей з метою їх професійної підтримки та виявлення факторів, що знижують ефективність їхньої роботи в умовах пандемії COVID-19. Аналіз результатів супервізій дозволив виявити певні труднощі в їх професійній діяльності в період пандемії COVID-19, а саме: ускладнення проведення достовірних психодіагностичних обстежень із здобувачами освіти; труднощі у наданні психологічної допомоги засобами консультування та проведення індивідуальної та групової психокорекції в умовах карантину; збільшення рівню напруги та конфліктності всередині педагогічних колективів; недостатній рівень знань працівників психологічної служби щодо інформаційно-комунікаційних технологій, застосування

онлайн-дидактичних засобів тощо; пандемія COVID-19 травмувала все суспільство, тим чи іншим чином, і тому глибина проблематики та звернень за психологічною допомогою до практичного психолога збільшилась. Отримані висновки обговорювались на робочих нарадах виконавців проєкту і відповідні доповнення були внесені у програму підвищення кваліфікації для практичних психологів і у програму підвищення кваліфікації для соціальних педагогів.

4. Розроблено навчальну програму дистанційних курсів підвищення кваліфікації соціальних педагогів з організаційно-методичного забезпечення психосоціальної допомоги постраждалим внаслідок пандемії COVID-19. Метою програми є розвиток загальних та професійних компетентностей соціальних педагогів закладів освіти, підготовка їх до здійснення соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19. Завдання програми: ознайомити слухачів з методологічними і психолого-педагогічними основами соціально-педагогічного патронату учасників освітнього процесу в умовах пандемії; удосконалити здатність слухачів здійснювати самоаналіз та самооцінку власного досвіду роботи з питань налагодження ефективної комунікації під час соціальної ізоляції, організації нових форм соціальної взаємодії в закладі освіти; підвищити рівня володіння технологіями впровадження ненасильницького спілкування, медіації, розвитку в учасників освітнього процесу навичок критичного мислення; розвинути громадянську, емоційно-етичну та соціальну компетентності слухачів курсів; розвинути здатність створювати та підтримувати безпечне та інклюзивне освітнє середовище, вільне від будь-яких проявів насильства у закладі освіти в умовах карантину; підвищити рівень володіння інтерактивними методами, засобами електронної комунікації та цифровими технологіями в просвітницько-профілактичній роботі соціального педагога; розвинути здатність в умовах карантину забезпечувати додаткову підтримку

дітям з особливими освітніми потребами та дітям, що постраждали від насильства, з дотриманням вимог до захисту персональних даних та засад кібербезпеки. У результаті успішного проходження курсів підвищення кваліфікації слухачі мають набути та поглибити ключові та професійні компетентності.

5. Проведено 5 веб-нарад з соціальними педагогами Вінницької, Миколаївської, Харківської, Чернівецької областей з метою обговорення змісту програми підвищення кваліфікації соціальних педагогів. В ході обговорень всі учасники веб-нарад, схвально оцінили програму в цілому, в усіх групах учасники погодились з тим, що зміст програми охоплює важливі аспекти підготовки соціальних педагогів до здійснення соціально-педагогічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії. За результатами веб-нарад були внесені відповідні зміни у програму.

Характеризуючи труднощі, що були на перешкоді у вирішенні поставлених завдань дослідження, варто відзначити що всі вони були безпосередньо пов'язані зі значним скороченням термінів виконання досліджень за Проєктом.

ПЕРЕЛІК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ВИДАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ У 2021 РОЦІ

Статті

Панок В. Г. Результати дослідження психологічного стану учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. 3(1). DOI : <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-9-1>.

Романовська Д., Мінтянська Р. Особливості психологічного супроводу освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. № 1 (48). С. 365-370. DOI : <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.365-370>.

Тези, матеріали конференцій

Каменщук Т. Д., Романовська Д. Д. Сучасні технології підтримки психічного здоров'я здобувачів освіти в умовах пандемії. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione : esperienza mondiale e realta domestiche : Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della I Conferenza scientifica e pratica internazionale, Bologna, May 14, 2021. Bologna-Vinnytsia : Associazione Italiana di Storia Urbana & Piattaforma scientifica europea, 2021. T. 2. P. 96–99. DOI : <https://doi.org/10.36074/logos-14.05.2021.v2.37>.*

Горленко В. М. Прояви професійної дезадаптації педагогів в умовах COVID-19. *Профорієнтація: стан і перспективи розвитку* : матеріали XI Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича, м.Київ, 24 травня 2021 року. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна, 2021. С. 40–44. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725771>.

ДОДАТОК А

Навчальна програма підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»

Пояснювальна записка

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на всі сфери життя людей в Україні, підкресливши низку проблем, в тому числі і в системі освіти. Перехід на нові форми навчання – онлайн- та дистанційне навчання виявилось непростим як для здобувачів освіти, так і для педагогічних працівників, які змушені долати негативні емоційні, фізичні та економічні наслідки захворювання, одночасно сприяючи боротьбі з розповсюдженням вірусу. Переобтяженість негативними новинами в ЗМІ, переповненість стресовими ситуаціями, в тому числі смертельні втрати рідних та близьких від коронавірусної інфекції, емоційна ізоляція та сенсорна депривація під час локдаунів, та внаслідок цього перенесення соціального життя в Інтернет, інформаційна лавина з боку онлайн-технологій, кібернетизм, погіршення комунікації та соціальної адаптації підлітків, неготовність педагогів до ведення онлайн-уроків та перевантаженість методичною підготовкою, підвищена відповідальність педагогічних працівників за кібербезпеку під час навчання та інші нові феномени у світі, що швидко змінюється, значно погіршують психологічний стан здобувачів та надавачів освітніх послуг та вимагають від практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти професійної гнучкості, нових методів і форм надання психологічної допомоги.

Тому мета програми курсів підвищення кваліфікації полягає у вдосконаленні загальних та професійних компетентностей практичних психологів закладів освіти, підвищенні методичного та практичного рівнів

професійної компетентності, сприянні особистісного зростання в умовах соціальних трансформацій, підготовка їх до здійснення психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо подолання наслідків пандемії COVID-19.

Відповідно до професійного стандарту «Практичний психолог у закладах освіти» програмою передбачено розвиток, удосконалення та формування наступних **ключових компетентностей**:

Загальні:

Соціальна компетентність – здатність до конструктивного спілкування з учасниками освітнього процесу, критичної оцінки соціальних подій і явищ, ефективно взаємодіяти в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Цифрова компетентність – здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, інтернет-ресурси при виконанні професійної діяльності.

Етична компетентність – здатність усвідомлювати свої професійні можливості та діяти в межах професійної компетентності, дотримуватись деонтологічних принципів надання психологічної допомоги.

Професійні:

- здатність виявляти актуальний стан психологічного благополуччя та психічного здоров'я учасників освітнього процесу, визначати соціально-психологічні наслідки пандемії COVID-19, дистанційного навчання, тривалої соціальної ізоляції;

- здатність інтерпретувати результати психологічної діагностики, робити висновки та прогнози, формувати та надавати рекомендації учасникам освітнього процесу;

- здатність визначати структуру, зміст, види, методи психологічної допомоги, профілактики, просвіти, діагностики відповідно до запиту та/або

виявленої потреби в такій допомозі учасникам освітнього процесу, що постраждали внаслідок пандемії COVID-19;

- здатність планувати, реалізовувати та визначати ефективність психологічної допомоги (психологічного консультування, психологічного супроводу, розвитку) прогнозувати (проєктувати) вплив психологічної допомоги на результати навчання здобувача освіти, професійної діяльності педагогічних (науково-педагогічних) працівників та рівень психологічної безпеки освітнього середовища;

- здатність створювати алгоритми професійної діяльності з постраждалими від пандемії COVID-19, застосовувати методи збереження/відновлення психічного здоров'я учасників освітнього процесу.

Важливими завданнями для реалізації мети програми та вдосконалення компетенцій практичних психологів є:

- ознайомлення слухачів з основними засадами надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо організації та здійснення психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії;

- формування усвідомленого розуміння змісту основних понять та компонентів збереження та відновлення психічного здоров'я;

- удосконалення здатності обирати та практично застосовувати методи психологічної просвіти, профілактики, діагностики та допомоги щодо подолання наслідків пандемії COVID-19;

- оволодіти методами самопомоги та самопіклування в стресових умовах, правилами психопрофілактики емоційного та професійного вигорання;

- сформулювати дієвий алгоритм психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо збереження/відновлення психологічного здоров'я в умовах пандемії, стабілізації психоемоційного стану.

Програма складається з двох модулів: науково-теоретичного та практико-методологічного. Вивчення кожної теми науково-теоретичного

модулю завершується питаннями для самоперевірки та тестовими питаннями для самоконтролю. Проходження кожної теми практико-методологічного модулю супроводжується практичним відпрацюванням психодіагностичних методик, психопрофілактичних та психокорекційних технік, методик надання психологічної допомоги та самодопомоги з наданням творчого звіту щодо виконання тестів, методик та технік. Результатом успішного проходження курсів підвищення кваліфікації є виконання всіх передбачених програмою завдань.

Підсумковим контролем якісного засвоєння знань, формування нових умінь та удосконалення професійних навичок є розробка та презентація власної індивідуальної творчої роботи «Алгоритм професійної діяльності практичного психолога щодо подолання наслідків пандемії COVID-19».

По завершенню та за умови якісного виконання всіх передбачених програмою завдань (кожне завдання оцінюється 20 балів) та індивідуальної творчої роботи (оцінюється 40 балів) учасники курсів підвищення кваліфікації отримують документ про підвищення кваліфікації (свідоцтво або сертифікат).

Форма підвищення кваліфікації: дистанційна (за необхідності – очна або очно-заочна).

Обсяг програми: 30 годин (1 ЄКТС).

По закінченню проходження курсів підвищення кваліфікації слухачі мають оволодіти певними:

знаннями щодо:

- результатів останніх досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з психологічних проблем пандемії COVID-19;
- механізмів протидії негативному інформаційному впливу в період пандемії;

- етичних принципів надання психологічної допомоги в умовах дистанційного навчання;
 - змісту понять «психічне, психологічне здоров'я», «психологічне благополуччя» та феноменів стресостійкості, життєстійкості та резилієнтності;
 - основних симптомів та симптомокомплексів тривожності, панічних та депресивних станів, страхів, невротичних розладів тощо;
 - сучасних вітчизняних і зарубіжних методик надання психологічної допомоги та самопомоги щодо подолання негативних наслідків пандемії COVID-19;
 - основних проявів емоційного та професійного вигорання у педагогічних працівників в період пандемії COVID-19;
 - методик організації та проведення з педагогічними працівниками груп емоційного відреагування та груп професійного спілкування;
- вміннями та навичками:**
- діагностувати ознаки стресу, депресивних та тривожних станів в учасників освітнього процесу та добирати відповідні методи й техніки надання психологічної допомоги, розвитку резилієнтності, життєстійкості;
 - розуміти переживання та потреби дітей і батьків, які перебувають у стресових умовах, зумовлених пандемією;
 - спостереження та виокремлення проявів емоційного вигорання та психоемоційного виснаження в учасників освітнього процесу;
 - надавати первинну та вторинну психологічну допомогу учасникам освітнього процесу в ситуаціях горя, втрати;
 - організовувати та проводити з педагогічними працівниками групи емоційного відреагування та групи професійного спілкування;
 - використовувати навички самопомоги при стресі та дотримуватись правил психогігієни;

- здійснювати профілактику емоційного вигорання у педагогічних працівників, застосовувати експрес-методи відреагування та рефлексії;

- надавати допомогу здобувачам освіти та їх батькам у вирішенні питань подолання наслідків самоізоляції, стресу, конфлікту;

мати настанови щодо:

- ролі особистості педагога, батьків у роботі з дітьми, які переживають стресс або знаходяться у стані соціальної депривації;

- ролі батьків, сім'ї та найближчого соціального оточення у збереженні психічного здоров'я дітей та підлітків;

- посилення складової збереження/відновлення психічного здоров'я, розвитку життєстійкості усіх учасників освітнього процесу;

- професійного та особистісного самовдосконалення щодо методів надання соціально-психологічної допомоги всім учасникам освітнього процесу в умовах пандемії.

Програму укладено згідно з п. 2 ст. 59 ЗУ «Про освіту» та відповідно до п. 10 постанови КМУ від 21 серпня 2019 року № 800 (із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133) і Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа» (наказ МОН від 13.12.2018 р. № 1392).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Зміст	Всього годин	Лекції	Практичні	Семінарські
Модуль науково-теоретичний					

1.	Знайомство. Створення спільної презентації. Особистий досвід учасників щодо переживання проблем в умовах пандемії COVID-19	2		2	
2.	COVID-19: дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених щодо психологічних наслідків пандемії. Вакцинація проти COVID-19	2			2
3.	Інформаційний впливи в період пандемії. Інфодемія COVID-19: механізми протидії	2	2		
4.	Дотримання етичних принципів надання психологічної допомоги в умовах дистанційного навчання	2	1		1
Модуль практико-методологічний					
5.	Психічне здоров'я та психологічне благополуччя учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19: технології та методи збереження/відновлення життєстійкості, стабілізації емоційного стану	4	1	3	
6.	Діагностика стресу, тривожності, панічних та депресивних станів, страхів, невротичних розладів тощо	2	1	1	
7.	Новітні вітчизняні й зарубіжні методики надання психологічної допомоги та самопомоги щодо відновлення контролю й відповідальності за власне життя	2		2	

8.	Загострення проблеми емоційного та професійного вигорання у педагогічних працівників в період пандемії COVID-19: методи самодіагностики, самопомоги та самопіклування	2	1	1	
9.	Психоедукація батьків щодо встановлення довірливих стосунків та організації навчання і відпочинку дітей в домашніх умовах	2	1		1
10.	Оптимізація взаємодії між учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Застосування Інтернет-ресурсів, ІКТ в практиці психологічної допомоги здобувачів освіти	2		2	
11.	Basic-PH модель в роботі практичного психолога з учасниками освітнього процесу, які постраждали від COVID-19	2		2	
12.	Психологічна допомога учасникам освітнього процесу в ситуації горя, що втратили рідних чи близьких внаслідок коронавірусу	2		2	
13.	Методики організації та проведення з педагогічними працівниками груп емоційного відреагування (балінтовських груп) та груп професійного спілкування. Застосування ефективних експрес-методів відреагування та рефлексії педагогічного досвіду	2		1	1
14.	Підсумковий контроль. Розробка та презентація індивідуальної творчої роботи «Алгоритм	2			2

	професійної діяльності практичного психолога щодо подолання наслідків пандемії COVID-19». Рефлексія.				
	Всього	30	7	16	7

Зміст занять програми

Заняття 1: Знайомство. Інтеграція. Створення спільної презентації. Знайомство. Особистий досвід учасників щодо переживання проблем в умовах пандемії COVID-19.

На занятті відбувається знайомство слухачів курсу. Виробляються правила роботи в групі, обговорюються організаційні моменти дистанційного навчання. Учасники групи презентують себе та озвучують (за бажанням) як змінювались емоційні стани (рівень тривоги, страху) та особистий досвід щодо переживання особистісно-професійних проблем в умовах пандемії, карантину, дистанційного навчання.

В умовах дистанційного навчання викладач надсилає посилання на попередньо створений шаблон спільної презентації (на google-диску з наданим доступом) у чат Інтернет-платформи на якій проходить заняття (zoom, google-meet або іншій). Учасники одночасно заходять на google-презентацію і відображають інформацію про себе (і фото) за схемою: П.І.Б., заклад, ОТГ, стаж роботи, проблема над якою працюю, основні професійні досягнення, практичні методи подолання наслідків пандемії в освітньому процесі. Слухачі знайомляться з метою, завданнями програми. Заповнюють вхідну анкету, в якій формулюють побажання, очікувані результати. Відбувається обговорення понять «пандемія», «карантин», «дистанційне навчання» та особистісно-професійних труднощів, які виникли в учасників у їхній професійній діяльності.

Ознайомлення з нормативно-правовою базою діяльності фахівця в умовах пандемії. План заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 №1668-р).

Ключові слова: презентація, google-презентація, пандемія, дистанційне навчання, карантин.

Практичне завдання: Учасники заходять за посиланням до спільної спільної google-презентації групи, і заповнюють окремий слайд інформацією про себе (і фото) за схемою: П.І.Б., заклад, ОТГ, стаж роботи, проблема над якою працюю, основні професійні досягнення, практичні методи психологічної роботи щодо подолання наслідків пандемії в учасників освітнього процесу.

Розпочинають роботу на занятті, далі продовжують після заняття самостійно. Потім ця інформація розміщується з посиланням на презентацію на навчальній платформі курсів підвищення кваліфікації практичних психологів (наприклад, Moodle, Prometheus).

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте зміст «стратегічної цілі 5» Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі.

2. Проаналізуйте основні емоційні переживання учасників освітнього процесу у вашому закладі освіти протягом карантину.

3. Оберіть із зазначеного на спільній презентації учасників групи практичні методи психологічної допомоги щодо подолання наслідків пандемії в освітньому процесі, які ви також застосовували у своїй роботі у період карантину, дистанційного навчання.

4. Назвіть етапи створення презентації у Google-документах та алгоритм надання доступу для редагування файлу.

Рекомендована література:

1. Панок В.Г., Марухіна І.І., Романовська Д.Д. Психологічний супровід освіти в умовах пандемії. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2020, 2 (2). DOI : <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-12-2>. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/80> .

2. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка; колектив авторів]. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 243 с. URL: http://aitdonntu.ucoz.ua/001_MedKab/internet_posibnik_za_red_vg_kremenja_ukr_pdf_06.05.pdf .

3. Романовська Д.Д., Швачій Р.А. Соціально-психологічні аспекти пандемії COVID-19: стратегії психологічної допомоги у закладах освіти. *Габітус. Науковий журнал з соціології та психології*. №21, 2021. С. 195-200. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2021/21-2021/36.pdf>

4. Табарчук І.В. Інструментарій сучасного вчителя: створення та трансляція презентацій в Інтернет. *Інформаційні технології в школі. Видавнича група «Основа»*. №4, 2016. URL: http://osnova.com.ua/items/item-april-2016/index_3.html .

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2021 рік» від 23.12.2020 №1668-р

Заняття 2. COVID-19: дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених щодо психологічних проблем пандемії. Вакцинація проти COVID-19.

Впливу COVID-стресу на рівень психічного та психологічного здоров'я населення земної кулі присвячено численна кількість наукових та соціологічних досліджень, починаючи від початку пандемії. Під час заняття дається короткий огляд наукових досліджень, що тривають і досі, як саме психологічно позначається і позначатиметься пандемія, карантини,

постковідністани на людське життя. Визначено, що різні культури реагують на кризові ситуації по-різному. Це пояснюється такими факторами, як: відмінність рівней соціоекономічного розвитку і зрілості суспільств, досвідом колективного переживання кризових станів громадою, особливостями національного менталітету, характеру та темпераменту, ставленням держави до громадян та прийняття відповідних заходів щодо запобігання та зменшення негативних впливів епідемій, криз та катастроф на психіку й життя людей тощо.

Учасникам пропонується дослідити особливості переживання пандемії COVID-19 в різних країнах світу, впливу пандемії на різні аспекти життя людей: соціально-економічний, організація навчання у закладах освіти під час пандемії; вплив карантинних обмежень на психіку людини; прояви стигматизації щодо людей, хворих на COVID-19; переживання депресивних, панічних, тривожних та ін. станів внаслідок стресу; вікові особливості переживань стресу внаслідок COVID-19; оцінка достовірності інформації щодо COVID-19; ефективні копінг-стратегії, що уможливають захист від негативного впливу на психоемоційний стан; професійні психологічні стреси, емоційне вигорання медпрацівників, що лікують важкохворих на COVID-19; застосування новітніх онлайн-технологій для дистанційного навчання під час карантинних обмежень; порівняльний аналіз наукової літератури з визначеними результатами щодо впливу попередніх епідемій (Grippusavium, Ebolavirus, SARS-CoV-1, H1N1, Rotavirus) та останніми даними щодо впливу пандемії COVID-19 на психоемоційний стан людини; гендерний аналіз кризи, пов'язаної з опануванням пандемії COVID-19; стрес, викликаний обмеженням мобільності та соціальною ізоляцією, дистанціюванням і депривацією; домашнє насильство під час карантинних обмежень; психологічні проблеми дисфункціональних сімей, батьків-однаків та маргіналізованих сімей та вплив на психічний розвиток дітей під час пандемії; вплив пандемії на психіку дітей та підлітків як найбільш уразливої

категорії; порівняльний аналіз досліджень студентів з проблемами психічного розвитку до і під час пандемії COVID-19; поляризація суспільних реакцій на пандемію COVID-19 в Україні; психологічний супровід депресивних, тривожн-депресивних станів, соматоформних розладів та подальше спрямування психологами, соціальними педагогами зусиль на надання психопрофілактичної та психогігієнічної допомоги людям, які під час епідемічної загрози можуть відчувати тривогу, паніку, виявляти деструкції; виклики, що є факторами ризику порушень здоров'я дітей, в тому числі й психічного, у зв'язку з пандемією COVID-19; чинники, пов'язані з більш низьким рівнем психологічного впливу, і кращим станом психічного здоров'я; зміна парадигми навчання та виховання у середній школі та дошкільному навчанні; моделі психолого-педагогічного та соціально-психологічного супроводу дітей та підлітків під час пандемії COVID-19 тощо.

Ключові слова: пандемія COVID-19, психоемоційні стани, психофізичний розвиток, уразливі категорії населення, педагогічні працівники, дистанційне навчання, психолого-педагогічний супровід, копінг-стратегії.

Практичне завдання: Слухачам необхідно зробити аналіз наукової та психолого-педагогічної літератури щодо останніх зарубіжних та вітчизняних наукових досліджень за обраною з запропонованих тем та підготувати доповідь (реферативний огляд досліджень).

Питання для самоконтролю:

1. Якими є провідні фактори, що негативно впливають на збереження психоемоційного стану людини в умовах пандемії?
2. Якими є наслідки пандемії COVID-19 на психічний розвиток дітей та підлітків?
3. Які проблеми виявили результати наукових досліджень функціонування сімей внаслідок пандемії COVID-19?

4. Як саме змінилась парадигма навчання та виховання у загальноосвітній школі та дошкільному навчанні у зв'язку з пандемією COVID-19, карантинном?

5. Які моделі психолого-педагогічного та соціально-психологічного супроводу дітей та підлітків під час пандемії COVID-19 існують на сучасному рівні в Україні?

6. Що ви знаєте про психологічну допомогу щодо пандемії COVID-19 в інших країнах світу?

7. Які проблеми досліджувались вченими країну світу, у зв'язку з постковідними синдромом?

Рекомендована література:

1. Cuiyan Wang, Riyu Pan, Xiaoyang Wan, Yilin Tan, Linkang Xu, Cyrus S. Ho, Roger C. Ho. Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17. DOI: 10.3390/ijerph17051729.

2. Cuiyan Wang, Riyu Pan, Xiaoyang Wan, Yilin Tan, Linkang Xu, Roger S. McIntyre, Faith N. Choo, Bach Tran, Roger Ho, Vijay K. Sharma, Cyrus Ho. A longitudinal study on the mental health of general population during the COVID-19 epidemic in China. *Brain, Behavior, and Immunity*. 2020. Vol. 87. P. 40-48. DOI: 10.1016/j.bbi.2020.04.028.

3. Fengyi Hao, Wanqiu Tan, Li Jiang, Ling Zhang, Xinling Zhao, Yiran Zou, Yirong Hu, Xi Luo, Xiaojiang Jiang, Roger S. McIntyre, Bach Tran, Jiaqian Sun, Zhisong Zhang, Roger Ho, Cyrus Ho, Wilson Tam. Do psychiatric patients experience more psychiatric symptoms during COVID-19 pandemic and lockdown? A case-control study with service and research implications for immunopsychiatry. *Brain, Behavior, and Immunity*. Vol. 87, 2020, P. 100-106. DOI: 10.1016/j.bbi.2020.04.069.

4. Best L. A., Law M. A., Roach S., Wilbiks J. M. P. The psychological impact of COVID-19 in Canada: Effects of social isolation during the initial response. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*. 2020. DOI:10.1037/cap0000254.
5. Fullana M. A., Hidalgo-Mazzei D., Vieta E., Radua J. Coping behaviors associated with decreased anxiety and depressive symptoms during the COVID-19 pandemic and lockdown. *Journal of Affect Disord.* 2020. Vol. 275. P. 80-81. DOI:10.1016/j.jad.2020.06.027.
6. Lai J., Ma S., Wang Y., et al. Factors Associated With Mental Health Outcomes Among Health Care Workers Exposed to Coronavirus Disease 2019. *JAMA Netw Open*. 2020. Vol. 3(3):e203976. DOI:10.1001/jamanetworkopen.2020.3976
7. Rossi R., Socci V., Pacitti F., et al. Mental Health Outcomes Among Frontline and Second-Line Health Care Workers During the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Pandemic in Italy. *JAMA Netw Open*. 2020. Vol. 3(5):e2010185. DOI:10.1001/jamanetworkopen.2020.10185/
8. El-Hage W., Hingray C., Lemogne C., Yroni A., Auizerate B. Les professionnels de santé face à la pandémie de la maladie à coronavirus (COVID-19): quels risques pour leur santé mentale? *L'Encéphale*. 2020. Vol. 46 (3). P. S73-S80 DOI:10.1016 / j.encep.2020.04.008.
9. Кисельова О. Гендерний вимір пандемії COVID-19. Київ, 2020. 45с. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/covid_final.pdf.
10. William D. S. Killgore, Sara A. Cloonan, Emily C. Taylor, Natalie S. Dailey. Loneliness: A signature mental health concern in the era of COVID-19. *Psychiatry Research*. 2020. Vol. 290. DOI: 10.1016/j.psychres.
11. Megatsari H, Laksono A. D., Ibad M., Herwanto Y. T., Sarweni K. P., Geno R. A. P., Nugraheni E. The community psychosocial burden during the COVID-19 pandemic in Indonesia. *Heliyon*. 2020. Vol. 6(10):e05136. DOI: 10.1016/j.heliyon.2020.e05136.

12. Gosangi B., Park H., Thomas R., Gujrathi R., Bay C. P., Raja A. S., Seltzer S. E., Balcom M. C., McDonald M. L., Orgill D. P., Harris M. B., Boland G. W., Rexrode K., Khurana B. Exacerbation of Physical Intimate Partner Violence during COVID-19 Lockdown. *Radiology*.2020.DOI: 10.1148/radiol.2020202866.

13. Mazza M., Marano G., Lai C., Janiri L., Sani G. Danger in danger: Interpersonal violence during COVID-19 quarantine. *Psychiatry Research*.2020. Vol. 289. DOI: 10.1016/j.psychres.2020.113046.

14. Ghosh R, Dubey M. J., Chatterjee S., Dubey S. Impact of COVID -19 on children: special focus on the psychosocial aspect. *Minerva Pediatr*. 2020 Jun;72(3):226-235. DOI: 10.23736/S0026-4946.20.05887-9.

15. Hamza C. A., Ewing L., Heath N. L., Goldstein A. L. When social isolation is nothing new: A longitudinal study psychological distress during COVID-19 among university students with and without preexisting mental health concerns.*Canadian Psychology/Psychologie canadienne*.2020. Advance online publication. DOI:10.1037/cap0000255

16. Odriozola-González P., Planchuelo-Gómez Á., Iruiria M. J., de Luis-García R. Psychological effects of the COVID-19 outbreak and lockdown among students and workers of a Spanish university. *Psychiatry Research*. 2020. Vol. 290. DOI:10.1016/j.psychres.2020.113108.

17. Sahu P. Closure of Universities Due to Coronavirus Disease 2019 (COVID-19): Impact on Education and Mental Health of Students and Academic Staff. *Cureus*. 2020. Vol. 12(4):e7541. DOI:10.7759/cureus.7541

18. Слюсаревський М. М. Дистанційне зондування суспільної свідомості як передумова адекватної відповіді психологічного співтовариства на виклики пандемії COVID-19. *Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави* : матеріали Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції (28 - 29 травня 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНУ Інженерний інститут, 2020. 474 с.

19. Анищенко Л. О. Вивчення окремих аспектів впливу епідемії COVID-19 на психосоматичні прояви жителів північних регіонів України. *Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави* : матеріали Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції (28- 29 травня 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНУ Інженерний інститут, 2020. С. 83 – 91.

20. Воронкова В.Г., Андрюкайтене Р. Життя у посткапіталістичну (пост-коронавірусну) еру. *Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави* : матеріали Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції (28- 29 травня 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНУ Інженерний інститут, 2020. С. 18.

21. Зімовін О.І. Способи переживання тривоги в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави* : матеріали Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції (28- 29 травня 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНУ Інженерний інститут, 2020. С. 91 – 95.

22. Ларіна Т.О. Дистанційне дослідження особливостей конструювання комунікативного простору особистості під час впровадження карантину COVID-19 в Україні. *Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави* : матеріали Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції (28 - 29 травня 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНУ Інженерний інститут, 2020. С. 96 – 100.

23. Панок В.Г., Марухіна І.І., Романовська Д.Д. Психологічний супровід освіти в умовах пандемії. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2020, 2 (2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-12-2>. URL:<https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/80> .

24. Помиткін Е.О., Помиткіна Л.В., Іванова О.В. Дослідження емоційних станів учителів НУШ у період пандемії COVID-19 з використанням електронного ресурсу. // Інформаційні технології і засоби

навчання, 2020, Том 80, №6. С. 267 – 278.
 URL:file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Desktop/4179-Article%20Text-18382-1-10-20201229.pdf .

25. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя; [координатор В.В. Рибалка; колектив авторів]. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 243 с.
 URL:http://aitdonntu.ucoz.ua/001_MedKab/internet_posibnik_za_red_vg_kremenja_ukr_pdf_06.05.pdf .

26. Психічне здоров'я дітей в умовах сучасних викликів. ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМНУ» : веб-сайт. URL: <http://www.health.gov.ua/www.nsf/all/u05-02-88?opendocument>.

Заняття 3. Інформаційний впливи в період пандемії. Інфодемія COVID-19: механізми протидії.

Особливості інфодемії. Основні «симптоми» інфодемії. Інформаційна гігієна, як спосіб профілактики поширенню дезінформації про коронавірус COVID-19. Навички критично оцінювати інформацію. Навички критичного аналізу та перевірки інформації різних видів медіа продуктів. Поняття культури медіа споживання і навички фактчекінгу. Навички використання аналітичного та критичного мислення практиці діяльності закладів освіти. Навички аргументації та обговорення. Навички соціальної комунікації в групах.

Поглиблення розуміння понять «новинна грамотність», «інфодемія», «фейк», «дезінформація», «мізінформація», «меседж», «пандемія», «COVID-19».

Ключові слова: інфодемія, фейк, пропаганда, дезінформація, новинна грамотність, мова ворожнечі, експерт, інформаційна гігієна

Практичне завдання:

1. Намалюйте графік співвідношення вашого віртуального та реального життя до і під час карантину.

2. Складіть пам'ятку «Протидія інфодемії»

Питання для самоконтролю:

1. Що таке «мова ненависті»? Як її розпізнати?
2. Чому, на вашу думку, кризи та трагічні події зазвичай розпалюють теорії змови?
3. Що таке інфодемія? Правила критичного читання інформаційних повідомлень (Алгоритм швидких кроків оцінки інформації).
4. Назвіть найпоширеніші фейки про коронавірус. Яким чином їх можна згрупувати?
5. Яким чином кожен з нас може запобігти поширенню дезінформації про коронавірус COVID-19?
6. Назвіть та проаналізуйте якісні телепередачі, які, на Вашу думку можна рекомендувати для перегляду. Чому Ви обрали саме ці програми?

Рекомендована література:

1. Діпфейк та дезінформація : практ. посіб. / Агнешка М. Вальорска ; пер. з нім. В. Олійника – К. : Академія української преси ; Центр Вільної Преси, 2020. – 36 с.

2. Досвід переживання пандемії covid-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка: матеріали онлайн-семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 року «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії covid-19 і карантину» / [за наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонової, О.Л. Вознесенської]. К. : ІСПП НАПН України, 2020. [електронне видання]. 121 с. URL: https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/dosvid_onl-sem_23-04-20_and_15-05-20_ncov19.pdf .

3. Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : збірник статей / Редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. – Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. – 400 с.
4. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу/ Перекл. з англ. С.Дьома; за загал. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. — К.: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. — 319 с.
5. Медіаосвіта в школі та на уроці: Основи і приклади / За загал. ред. В.Ф. Іванова; Пер. з нім. В. Климченка. — К. : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. — 405 с.
6. Медіаграмотність і критичне мислення в закладі дошкільної освіти. Навчально-методичний посібник. / За редакцією О.В. Волошенюк; В.Ф. Іванова; Г.А. Дегтярьова — Київ: АУП, ЦВП, 2020. — 79 с.
7. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. — Київ: Центр вільної преси, 2012. — 352 с.
8. Медіа та пандемія: експертний зріз. Як змінились медіа під час пандемії в 2020 році / Андрусечко П., Мацука О., Мороз В., Погорелов О., Томіленко С. / за заг. ред. В. Іванова. К. : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. – 52 с.
9. Методичні «родзинки» онлайн-тренінгу з медіаграмотності «Будь в тренді: МІГ в online!» : практичний посібник / Іванова Т., Ізбаш С. / за заг. ред. В. Іванова. К. : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 96 с.
10. Освітні практики із запобігання інфодемії, або Як не ізолюватися від правди. Навчальний посібник / Волошенюк О. (розділ 2, 3, 5), Дегтярьова Г. (розділ 2), Каліберда М. (розділ 1), Мокрогуз О. (розділ 3), Потапова В. (розділ 4), Шаламов Р. (розділ 1) / За редакцією Волошенюк О., Євтушенко Р., Іванова В., Кулакова А. Київ: АУП, Інтерньюз-Україна, ЦВП, 2020. 68 с.

11. Свобода інформації в Україні та світі. теорія та практика: посібник / упоряд. О. М. Павліченко, Р. І. Стадник. Харків: Права людини, 2015. 215 с.

4. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

Заняття 4. Дотримання етичних принципів надання психологічної допомоги в умовах дистанційного навчання.

Історія становлення професійних етик. Професійна етика Стародавнього світу та в умовах дописемної культури. Аюрведа, клятва Гіпократата, «Політика» Аристотеля, «Заповіт» Парацельса – попередники етичних кодексів сучасного світу. Роль християнської традиції любові до людини («любові до ближнього і дальнього») в становленні норм професіоналізму.

Сучасні уявлення про етику і мораль в сучасній професійній практичній психології. Принципи етики і деонтології та їх характеристика. Зарубіжні схеми і моделі прийняття етично правильних рішень. Етичний кодекс психолога України.

Моральні проблеми професійної діяльності. Етичні ділеми в практичній діяльності психолога (за К. Поупом та В. Веттером): ділеми компромісу, ділеми відданості, ділеми ролей, ділеми відповідальності, ділеми меж, ділеми безвихіддя.

Соціальні норми і конфлікти під час карантинних обмежень. Особливості етики соціальних відносин і період карантину у взаємодії: «педагог – діти/дитина»; «педагог – педагог»; «педагог – батько/батьки»; «психолог – батько/батьки»; «психолог – діти/дитина». Особливості етики професійного спілкування практичного психолога з педагогами. Етика і психологічна безпека учасників психологічних онлайн-консультацій. Групові інтерв'язійні форми роботи як один з інструментів розв'язання етичної

проблематики та професійної підтримки практичних психологів під час надання психологічної допомоги в онлайн-форматі.

Ключові слова: етика, деонтологія, дилеми, моральний вибір, психологічна безпека, онлайн-консультування, інтервізійні групи.

Практичне завдання (тест). Оберіть варіант, який відповідає визначенню.

1. Кодекс етичних норм, принципів діяльності фахівців, сформованих міжнаціональними корпоративними об'єднаннями, це:

А. Професійна деонтологія.

Б. Професійна етика.

В. Християнська мораль.

Г. Здоровий глузд.

2. Історія професійної етики психолога пов'язується з іменами:

А. З. Фрейда;

Б. У. Джеймса;

В. В. Вундта;

Г. І. Бентама.

3. Відомий вислів щодо значущості психологічного контакту, довіри пацієнта, а саме: «Деякі хворі, незважаючи на свідомість приреченості, одужують лише тому, що впевнені в майстерності лікаря», – належить:

а) Гіпократу;

б) Парацельсу;

в) З. Фрейду;

г) Г.С. Костюку.

4. Встановіть послідовність стадій внутрішньої аргументації консультантів залежно від їх професійного досвіду (за В. Ван Гусом та Л. Парадайсом):

- уникнення покарань: базовим інструментом оцінювання правильності власного вибору є зовнішньо декларовані стандарти, основа мотивації фахівців на перших порах діяльності – острах покарань (штрафів, санкцій, позбавлення ліцензії тощо), які тягне за собою неетична поведінка;

- стадія інституційної орієнтації, коли правильність вибору визначається на основі його відповідності правилам організацій, в чий інтерес працюють консультанти;

- соціальна орієнтація, за якої рішення спираються на соціальні стандарти, пріоритет надається суспільним потребам та законам;

- стадія індивідуальної орієнтації – передбачає врахування особистих потреб клієнта;

- свідомо орієнтація на інтеріорізовані етичні стандарти – принципи професійної діяльності.

5. Оберіть правильну відповідь. Право обґрунтування «ідеальної моделі» стосунків в системі «психолог – клієнт» належить:

- А. Професійній етиці.
- Б. Деонтології.
- В. Етичному кодексу психолога.
- Г. Моральному вибору.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть принципи-керівництва щодо етичного вибору.

2. Що таке етика та деонтологія професійної діяльності психолога?

3. Наведіть приклади різних схем і моделей прийняття етично правильних рішень.

4. Якими є особливості проведення практичним психологом психологічних онлайн-консультацій для батьків, дітей та педпрацівників в закладі освіти?

5. Чи доцільно та безпечно здійснювати корекційні заходи в онлайн-форматі? Обґрунтуйте відповідь.

Рекомендована література:

1. Етичний кодекс роботи психолога: веб-сайт.
URL:<http://ssh25.sumy.ua/wp-content/uploads/2019/01/%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.pdf> .
2. Історія професійної етики: веб-сайт. URL:
<http://www.health.gov.ua/www.nsf/all/u05-02-88?opendocument> (дата звернення: 23.06.2021).
3. Музика О.Л. Три кроки – концепція програми розвитку здібностей та обдарованості //Гуманізація взаємин учителя та учнів – необхідна умова особистісно орієнтованої освіти: науково-методичний збірник /За ред. С.Д.Максименка, Г.О.Балла, М.М.Заброцького. – Житомир-Київ, ЖОППО, 2004. – С. 81-88.
4. Основи практичної психології: Підручник для студентів ВЗО / Н.Чепелева, Т.Титаренко та ін.; Керівник авт. кол-ву В.Г. Панок. – К.: Либідь, 1999. – 536 с
5. Основи психологічного консультування : навчально-методичний посібник / В.Г. Панок, І.М. Зварич, Я.В. Чаплак, О.М. Чернописький – [Вид. 2-ге, стереотип.]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. – 272 с.
6. Панок В. Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія / В. Г. Панок. – Київ : Ніка-Центр, 2017. – 188 с.
7. Пастух Л.В. Методичні рекомендації з питань організації діяльності психологічної служби системи освіти області на період карантину / веб-сайт.
URL: <https://hoippo.km.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%9F%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83%D1%85-%D0%9B-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4-%D1%80%D0%B5%D0%BA->

%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD.pdf

8. Психологічна служба : Підручник / [В.Г. Панок (наук. ред.), А.Г. Обухівська, В.Д. Острова та ін.]. – Київ : Ніка-Центр, 2016. – 362 с.
9. Approaching ethical dilemmas // Monitor on Psychology. – 2004. – Vol. 35. – No. 9. – P. 62. 9. Douglas S. Clinical Dilemmas in Psychotherapy: A Transtheoretical Approach to Psychotherapy Integration. – New York: Hardcover. – 280 p.
10. Ethical Ambiguities in the Practice of Child Clinical Psychology // Professional Psychology: Research and Practice. – 2002. – Vol. 33. – No. 1. – P. 24–29.
11. Gottlieb M. Avoiding Exploitive Dual Relationships:A Decision-Making Model // Psychotherapy. – 1993. – Vol. 30. – No. 1. – P. 41-48.
12. National study of the ethical dilemmas encountered by APA members // www.kspope.com/ethics/ethics2
13. Pope K., Vetter V. Ethical Dilemmas Encountered by Members of the American Psychological Association: A National Survey // American Psychologist. – 1992. – Vol. 47. – No. 3. – P. 397-411.
14. Smith D. 10 ways practitioners can avoid frequent ethical pitfalls // Monitor on Psychology. – 2003. – Vol. 34. – No. 1. – P. 50. 15. Swahcon C.D. Ethics the counselor // Being a counselor / Eds. J.A. Brown & R.H. Pate Jr. – Pacific Grove CA: Brooks/Cole, 1983. – P. 47-65.

Заняття 5. Психічне здоров'я та психологічне благополуччя учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19: технології та методи збереження/відновлення життєстійкості, стабілізації.

Під час заняття пропонуємо розглянути поняття психічного здоров'я та його складові (збережені структурні та функціональні характеристики організму, здатність пристосовуватись до змін у навколишньому середовищі,

емоційне і соціальне благополуччя людини), психологічне оздоров'я особистості, траєкторії емоційного реагування особистості та досягнення емоційної рівноваги, «резилієнс» як властивість особистості та шляхи її зміцнення, стресостійкість, опанування навичками саногенного (оздоровлюючого) мислення як чинника стрес-долаючої поведінки, гармонізації та стабілізації психічного здоров'я учасників освітнього процесу.

На інтерактивній дошці учасники зазначають показники психологічного благополуччя людини, на які важливо звернути увагу в процесі вивчення особистості, або під час консультативної роботи з учасниками освітнього процесу: позитивна оцінка себе і свого минулого життя (само сприйняття); почуття подальшого зростання й розвитку як особистості (особистісне зростання); переконання, що життя людини є цілеспрямованим і значущим (наявність цілей у житті); успішні відносини з оточуючими (позитивні, конструктивні); здатність ефективно керувати своїм життям і навколишнім середовищем (управління життям); почуття самовизначення, здатність формулювати і мати власні судження (автономія). Психологічне благополуччя особистості розглядаємо як інтегральний показник ступеня реалізованості особистістю власної спрямованості, що суб'єктивно виявляється у відчутті щастя, задоволеність життям та собою (щастя+самореалізація).

Термін «саногенне» означає «здоров'я» (від лат. «sanitas») і «походження» (від грец. «genesis»). Саногенне мислення це «антивірусне» або «оздоровлювальне» мислення, що спрямоване на протидію й подолання деструктивних емоційних станів і психічне оздоровлення людини. Запропонуйте на занятті технології розвитку саногенного мислення: від усвідомлення негативних емоцій – до опанування ними.

Також обговорюються усі можливі ситуації порушення психічного здоров'я під час пандемії: стрес (ознаки, наслідки); тривога; страх; панічні атаки. Розглядаємо психічний стрес, його види та психосоматичні прояви.

Опрацьовуються психологічні чинники гармонізації психологічного здоров'я: позитивне мислення, емоційна стійкість; толерантність до стресових факторів; врівноваженість у стосунках з іншими людьми.

Учасники опрацьовують «Балансну модель» збереження психічного здоров'я: тіло; діяльність; контакти; сенси. Або на вибір проводиться вправа «Колесо життя»: розвиток особистості, сім'я, духовне життя, відпочинок, фізичне здоров'я, фінанси, кар'єра, друзі. Учасники визначають у якій сфері є дисбаланс (дисгармонія), порушення, що впливають на стан психічного здоров'я та психологічного благополуччя. Визначаємо процентне співвідношення, і аналізуємо складові, які потребують розширення, щоб збалансувати свою систему здоров'я.

У практичному блоці роботи рекомендуємо використовувати методику дослідження емоційно-почуттєвих станів задля діагностики емоційного стану, алгоритм першої психологічної допомоги в гострій стресовій ситуації, методику гормонізації Шрайбера та алгоритм розвитку саногенного мислення. Важливо опрацювати антистрес-алгоритм в екстремальних ситуаціях.

Для практичної частини заняття також рекомендується опрацювати наступні техніки стабілізації емоційного стану в стресових ситуація: техніки дихання («Квадратне дихання», «Повітряна куля» та інші); релаксації («М'язова релаксація за Джекобсоном», «Вісімка», «Заземлення»); інші ефективні техніки («Метелик», «Самонавіювання: складання афирмацій», «Минуле-теперішнє-майбутнє; Ідеомоторне тренування; арт-терапевтичні вправи»).

Травмофокусоване дихання – повільний, спокійний, плавний вдих через ніс і повільний плавний видих через відкритий рот: видих довший, ніж вдих (психолог знаходиться поруч (уважно, неупереджено і з цікавістю спостерігає за процесом дихання, коли клієнт згадує стресову

(травмуючу) ситуацію, або на онлайн-зв'язку з увімкненою камерою, і супроводжує дихання протягом не менше 3-х хв.).

Ключові слова: психічне здоров'я, психологічне здоров'я, емоційна рівновага, «резилієнс», стресостійкість, саногенне мислення, гармонізація, психологічне благополуччя.

Практичне завдання (фаховий тест):

1. Оберіть варіант, який відповідає визначенню. За Митником, стан душевного благополуччя, що характеризується відсутністю хворобливих психічних проявів і забезпечує адекватну до умов дійсності регуляцію поведінки та діяльності, - це:

- А. Процес адаптації
- Б. Психічне здоров'я
- В. Стресостійкість
- Г. Життєстійкість

2. Оберіть варіант, який відповідає визначенню. Здатність відносно добре справлятися з важкими ситуаціями та особиста ресурсність, що може розвиватися завдяки захисним факторам (наприклад, сприятливе зовнішнє середовище та вироблення адаптивних механізмів копінгу), є:

- А. Адаптивність
- Б. Особистісний потенціал
- В. Резилієнс
- Г. Психологічна зрілість

3. Методами самопомоги для фахівця, що здійснює першу психологічну допомогу, є:

- а) фізична праця, зарядка пробіжка, спортивні вправи тощо;
- б) контрастний душ;
- в) можливість покричати, потупати ногами, виплакаться, поділитись своїми переживаннями з іншими людьми;
- г) всі перелічені.

4. Встановіть послідовність кроків гармонізації за Шрайбером.

- «Спрямовуємо увагу на серце: потрібно уявити, що дихаєш серцем. Найзручніше уявляти, що дихання проходить через серце»

- «Спрямуйте свою увагу всередину себе, залишивши зовнішні проблеми. Робимо це за допомогою повільного глибокого вдиху і свідомого глибокого видиху, що має стимулювати гальмівну систему парасимпатикуса»

- «Уявіть собі, що в серце проникає тепло і простір, які наповнюють груди та поєднуються в унісон з ритмом дихання. Подумаємо про своє щастя, і згадаємо людей, кому ми вдячні за будь-що»

5. Оберіть правильну відповідь. Усвідомлений контроль над думками і мисленнєва рефлексія властиві:

- A. Патогенному мисленню
- B. Абстрактному мисленню
- B. Саногенному мисленню
- Г. Конкретному мисленню

6. Встановіть відповідність між терміном та його визначенням:

- A. Емоційне перенесення
- B. Емоційний резонанс
- B. Емоційний дисонанс
- Г. Емоційна інерція

1. Схожі емоційні стани різних людей значно посилюються, що може мати як позитивне, так і негативне забарвлення.

2. Емоційно-почуттєві стани однієї людини (або групи) стають надбанням інших.

3. Певний емоційний стан не припиняється одномоментно.

4. Взаємодіють протилежні або малосумісні емоційні стани.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке «психічне здоров'я»?
2. Що таке «психологічне здоров'я»?

3. Що таке «резилієнс»?
4. В чому полягає феномен «саногенне мислення»?
5. Який алгоритм надання першої психологічної допомоги в гострій кризовій ситуації?
6. Вкажіть основні складові «Моделі балансу» в житті.
7. Поясніть в чому суть травмофокусованого дихання.
8. Назвіть основні чинники гармонізації психічного здоров'я.
9. В чому суть «Методики Шрайбера»: з якою метою, з ким, де і коли її можна застосовувати.
10. Складіть перелік ефективних технологій відновлення психічного здоров'я, розвитку резильєнтності учасників освітнього процесу, відповідно до віку.

Рекомендована література:

1. Богданов С. О., Гірник А. М., Залеська О. В. та ін. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей освітніх навчальних закладах: навчально-методичний посібник. Київ: Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ, 2017. 208 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/707663/1/Bohdanov2017_1.pdf.
2. Братусь Б.С. Образ человека в гуманитарной, нравственной и христианской психологии. Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / под ред. Д.А. Леонтьева, В.Г. Щур. Москва: Смысл, 1997. С. 67–91.
3. Дальке Р., Дальке М. Депрессия. Как выйти из «темной ночи» души. СПб.: ИГ «Весь», 2011. 304 с.
4. Державний інститут сімейної та молодіжної політики. Шпаргалка «Емоційна рівновага» / Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2020. URL: <https://dismp.gov.ua/shparhalka-emotsijna-rivnovaha> (дата звернення 14.06.2021).

5. Максименко С.Д. Психічне здоров'я дітей. *Авторські програми з психології* / упор. О. Главник. Київ: Шкільний світ, 2002. С. 4–10.

6. Митник Т. Особливості психічного здоров'я особистості: критерії та показники. *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві*: зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. / упор. Н. М. Бамбурак. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. С. 269–271.

7. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук.ред. В.Г. Кременя; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка; колектив авторів]. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 243 с. URL: http://aitdonntu.ucoz.ua/001_MedKab/internet_posibnik_za_red_vg_kremenja_ukr_pdf_06.05.pdf.

8. Романовська Д.Д., Швачій Р.А. Гармонізація психічного здоров'я, розвиток життєстійкості, стресостійкості учасників освітнього процесу: методичний комплекс для подолання наслідків пандемії COVID-19 працівниками психологічної служби в закладі освіти. Чернівці, 2020. 90 с.

Заняття 6. Діагностика стресу, тривожності, панічних та депресивних станів, страхів, невротичних розладів тощо. Діагностичні критерії за МКХ-10 депресивного, тривожного розладу.

Тривожні, депресивні, панічні стани, фобії тощо не завжди розпізнаються практичними психологами, педагогами і часто помилково до дітей та підлітків з зазначеними проявами ставляться як до «важковихуваних», девіантних, із порушенням адаптації, дивною поведінкою, конфліктністю, опірністю, індивідуальними особистісними особливостями тощо. Відповідно психологи та соціальні педагоги можуть здійснювати корекційні та соціально-педагогічні заходи, що в окремих випадках можуть призводити до погіршення психоемоційного стану. Тому психологам необхідно мати уявлення про основні прояви щодо тривожних, панічних, депресивних станів, невротичних, фобічних розладів, розладів

харчової поведінки тощо, вміти проводити скринінгову та поглиблену психодіагностику зазначених станів, обробляти та аналізувати її результати для того, щоб своєчасно виявити та ідентифікувати, а за необхідності, спрямувати батьків дітей та підлітків з такими симптомами до клінічних психологів чи психіатрів.

Психолог у своїй роботі користується «Міжнародною класифікацією хвороб» (10-перегляду), опублікованою Всесвітньою організацією охорони здоров'я, самостійно обирає методи психологічного обстеження. Від психолога потрібні не тільки професійні психологічні знання, але і достатня обізнаність у питаннях психіатрії, а за необхідності, тісна комунікація з батьками в процесі роботи, обговорення результатів обстеження та надання рекомендацій щодо звернення до відповідних клініцистів.

Слухачам курсів пропонується самостійно ознайомитись з відолекціями від Центру громадського здоров'я МОЗ України «Розлади психіки та поведінки. Основи психіатричної пропедевтики», «Роль фахівців первинної ланки у охороні психічного здоров'я», «Тривожні розлади», Зайченко В.Г. «Депресивні розлади» та зробити конспект.

Під час заняття учасники розглядають методики: «Опитувальник невротичних розладів», «Прогноз» (оцінка рівня нервово-психічної стійкості за В. Бодровим), «Шкала тривожності» (Тейлора), «Шкала депресії Гамільтона», «Методика дослідженнявольової саморегуляції» (А. Зверькова, Є. Ейдмана); «Методика визначення ступеня прояву депресії», «Шкала депресії» (Т. Балашова), «Шкала депресії» (А. Бека), «Міні-мульти» (скорочений варіант ММРІ), «Опитувальник визначення рівня невротизації та психопатизації» (І.Б. Ласко, Б.І. Тонкононого), «Методика виявлення схильності до неадекватної поведінки».

Ключові слова: тривога, тривожність, депресія, афективні стани, емоційні реакції, тривожні розлади.

Практичне завдання (фаховий тест):

1. Слухачам курсів пропонується пройти тест для закріплення знань (пропонуємо орієнтовні питання).

1. Почуття недиференційної небезпеки з одночасними проявами цілих комплексів соматовегетативних реакцій, - це:

- A. Фобія.
- Б. Розлади харчової поведінки.
- В. Тривога.
- Г. Депресія.

2. Такі ознаки, як: пригнічений, тривожний, боязкий або байдужий настрій, зниження або втрата здатності отримувати задоволення; знижена самооцінка, неадекватне почуття провини, песимізм, порушення концентрації уваги, втома або відсутність енергії, розлади сну і апетиту, суїцидальні тенденції, - властиві:

- A. Тривожному розладу.
- Б. Депресивному розладу.
- В. Обсесивно-компульсивному розладу.
- Г. Тривожно-фобічному розладу.

3. Симптоми: гостре занепокоєння; запаморочення і відчуття слабкості; прискорений пульс (відчуття ненормально прискореного ритму серцевих скорочень); пітливість, тремтіння і нудота; прискорене дихання можуть бути при нападі:

- A. Фобії.
- Б. Депресивному стані.
- В. Обсесивно-компульсивному розладі.
- Г. Невротичному розладі.

4. Властивості особистості: астено-невротичний тип, схильність до неврологічних захисних реакцій конверсійного типу, соціопатичний варіант розвитку особистості, оцінювання соціальної дезадаптованості, образливість, схильність до афективних реакцій,

тривожно-недовірливий тип, гіпертимний тип – визначають психодіагностична методика:

- А. «Опитувальник невротичних розладів»,
- Б. «Прогноз»,
- В. «Опитувальник визначення рівня невротизації та психопатизації»,
- Г. «Міні-мульти».

5. Скринінг-діагностику невротичної та психопатичної симптоматики визначають:

- А. «Міні-мульти»,
- Б. «Опитувальник визначення рівня невротизації та психопатизації»,
- В. «Опитувальник невротичних розладів».
- В. Усі варіанти.

2. Провести на вибір 3 із запропонованих психодіагностичних методики, обробити результати та написати аналітичну довідку: «Опитувальник невротичних розладів», «Прогноз» (оцінка рівня нервово-психічної стійкості за В. Бодровим), «Шкала тривожності» (Тейлора), «Шкала депресії Гамільтона», «Методика дослідження вольової саморегуляції» (А. Зверькова, Є. Ейдмана); «Методика визначення ступеня прояву депресії», «Шкала депресії» (Т. Балашова), «Шкала депресії» (А. Бека), «Міні-мульти» (скорочений варіант ММРІ), «Опитувальник визначення рівня невротизації та психопатизації» (І.Б. Ласко, Б.І. Тонкононого), «Методика виявлення схильності до неадекватної поведінки».

Питання для самоконтролю:

1. Чим відрізняється «тривога» від «тривожності»?
2. Чим характеризується депресія? Які додаткові класифікатори депресії?
3. Які основні причини виникнення афективних розладів вам відомі?
4. Назвіть відомі вам афективні розлади?

5. Які різновиди тривожних розладів ви знаєте?
6. Які розлади відносяться до невротичних?
7. Які методики для діагностики депресивних станів вам відомі?

Рекомендована література:

1. Зайченко В.Г. Депресивні розлади. Частина 1. URL: <https://www.pfizermed.com.ua/public/medical-content/zaychenko-video1> (дата звернення 24.06.2021).
2. Зайченко В.Г. Депресивні розлади. Частина 2. URL: <https://www.pfizermed.com.ua/public/medical-content/zaychenko-video2> (дата звернення 24.06.2021).
3. Методики вивчення повсякденного стресу і способів розв'язання кризових життєвих ситуацій (2009) / О. Я. Кляпець, Б. П. Лазоренко, Л. А. Лепіхова, В. В. Савінов; за ред. Т. М. Титаренко. К. :Міленіум, 2009. 120 с.
4. Мороз Г. З., Партасюк Н. Ю. Тривожні і депресивні розлади. //Therapia. 2011. № 3. – (56).
5. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій : навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 298 с.
6. Опитувальник невротичного розладу. URL: <https://psytests.org/clinical/onrrun.html> (дата звернення 24.06.2021).
7. Панок В.Г. Психологія життєвого шляху особистості : Монографія / В. Г. Панок, Г. В. Рудь. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 280 с.
8. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник [Текст] / [уклад.: М.В. Лемак, В.Ю. Петрище]. Вид. 2-ге, виправл. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. -616 с. : іл.

Заняття 7. Новітні вітчизняні й зарубіжні методики надання психологічної допомоги та самопомоги щодо відновлення контролю й відповідальності за власне життя.

На початку заняття наголошується, що пандемія COVID-19 спричинила зміни як на макросоціальному рівні, так і на рівні окремої особистості, інколи змушуючи людину кардинально міняти свої життєві плани та професійні цілі. Перетворюються формати спілкування, взаємодії, навчання, надання психологічної допомоги, засоби виробництва – матеріальна й духовна сфера. На сьогоднішній день, за відсутності гнучких адаптивних навичок та розвинених копінг-стратегій та враховуючи глобальні трансформації у всіх сферах людського життя, велика кількість українців переживають відчуття невизначеності, втрати контролю й відповідальності за власне життя.

Слухачам курсів пропонується ознайомитись з методиками, що відносяться до сучасних технологій сприяння особистісних трансформацій, що вже встигли довести свою ефективність в період випробувань толерантності на невизначеність – методика самомоніторингу страху і тривоги (діалектико-поведінкова терапія) та коучингова техніка «Чотири питання планування».

Діалектико-поведінкова терапія будується на концепції усвідомленості та самоефективності – здатності бачити й планувати свій життєвий шлях незважаючи на перепони. Усвідомленість пропонує копінг-стратегію, що полегшує отримання позитивних результатів в теперішній час, та сприяє розвитку почуття впевненості за межами тих умов, які звичні індивіду. До таких копінг-навичок відносяться: діафрагмальне дихання, прогресивна м'язова релаксація за Джейкобсоном, практика майндфулнес, навички усвідомлення негативних думок, навички комбінації синтеза, або балансу прийняття та змін. навички міжособистісної ефективності.

Коучингові технології – це спосіб створення суспільства людей з активною життєвою позицією, які беруть відповідальність на себе за своє життя щодо досягнення особистих цілей.

Учасники групи ознайомлюються з трьома техніками: техніка ефективного балансу між прийняттям та змінами, техніка розвитку навичок

міжособистісної ефективності та коучинговою технікою «Чотири питання планування», після чого обирають одну з них для проведення.

Техніка ефективного балансу між прийняттям та змінами базується на припущенні, що для того, щоб ефективно упоратись з емоційними труднощами, необхідно врівноважити прийняття та зміни. Діалектика пов'язана з ідеєю, що в будь-якій ситуації людина може прийняти те, що відбувається, змінити те, що відбувається або досягти певної комбінації того й іншого. Завдання полягає в аналізі того, що треба прийняти, а що необхідно змінити.

Навички міжособистісної ефективності дозволяють навчитися: 1) визначати свої цілі в кожній конкретній взаємодії; 2) просити про щось, говорити «ні» або виражати свою думку у відповідній та ефективній формі; 3) визначати, наскільки наполегливо або інтенсивно варто просити, відмовляти або відстоювати свою думку.

Під час виконання вправи учасники індивідуально або на прикладі протагоніста, в групі, з'ясовують: чого вони хочуть від ситуації; як вони хочуть вплинути на свої відносини або ставлення до себе від іншої людини; як вони хочуть ставитися до себе під час та після спілкування.

Техніка полягає в тому, що людина сама знаходить кращий шлях (відповідь, варіант, можливість, ресурс, рішення) для досягнення своєї мети за допомогою таких запитань: «Чого ти хочеш?» (натхнення), «Як ти можеш цього досягти?» (реалізація), «Як себе підтримаєш?» (розвиток), «Що буде в результаті?» (завершення).

Ключові слова: контроль, відповідальність, копінг-стратегії, прийняття, зміни, баланс, міжособистісна ефективність, коучинг, діалектико-поведінкова терапія.

Практичне завдання: учасники групи після проведення на занятті однієї з технік для закріплення отриманих навичок оволодіння методикою проводять самостійно з іншою людиною.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні принципи покладені в діалектико-поведінкову терапію?
2. На що спрямовані коучингові технології?
3. Що таке баланс між прийняттям та змінами?
4. Наведіть приклади з життя синтезу прийняття та змін.
5. Які фізіологічні ознаки емоцій можуть бути?
6. Які чотири кроки необхідно виконати для посилення мотивації всередині себе, розробки плану та досягнення цілей?
7. Яка техніка є ефективною для управління взаємодією з іншими людьми таким чином, щоб вони відповідали вашим цінностям і цілям?

Рекомендована література:

1. Калюжна Є. М. Психологічний тренінг уміння виходу особистості із стресового стану // Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя ; [координатор інтернет-посібника В. В. Рибалка ; колектив авторів]. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. С. 82-87.
2. Методики вивчення повсякденного стресу і способів розв'язання кризових життєвих ситуацій / О. Я. Кляпець, Б. П. Лазоренко, Л. А. Лепіхова, В. В. Савінов ; за ред. Т. М. Титаренко. К. : Міленіум, 2009. 120 с.
3. Мороз Р. А. (2020). Психологічна допомога при переживанні кризових станів // Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В. Г. Кременя ; [координатор інтернет-посібника В. В. Рибалка ; колектив авторів]. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. С. 172-182.
4. Падухевич О. Коучинг як ефективний інструмент для досягнення цілей та розвитку персоналу. URL: <https://profpressa.com/articles/kouching-iak-efektivnii-instrument-dlia-dosiagnennia-tsilei-ta-rozvitku-personalu> (дата звернення: 24.06.2021).
5. Панок В. Г. Психологія життєвого шляху особистості : Монографія / В. Г. Панок, Г. В. Рудь. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 280 с.
6. Уварова С. Г., Бойченко Н. Г., Гришкан С. О., Улько Н. М. (2016). Психологічна допомога в кризових ситуаціях. К.: ПВНЗ «МІГП», 2016. 248 с.

7. Чапмен А.Л., Гратц К.Л., Тулл М.Т. Победить тревогу, панические атаки и ПТСР: диалектическая поведенческая терапия. – Киев. : «Диалектика», 2021. – 210 с.

Заняття 8. Загострення проблеми емоційного та професійного вигорання у педагогічних працівників в період пандемії COVID-19: методи самодіагностики, самопомоги та само піклування.

Під час заняття розглядається поняття емоційного та професійного вигорання педагога, особливості феномену вигорання на фазах напруження, резистенції та виснаження, а також основні причини емоційного та професійного вигорання (стрес, спричинений особливостями організації життєдіяльності особистості під час пандемії COVID-19; труднощі щодо визначення меж власної компетентності, самоорганізація та організація праці, піклування педагога про себе), ресурси особистості для подолання психоемоційного напруження, виснаження, конфліктності, в умовах пандемії та карантину (організація простору, фізичні ресурси, ментальні ресурси, професійні ресурси, естетичні ресурси, емоційні та чуттєві, ресурс комунікації, духовні ресурси).

Причинами синдрому вигорання можуть бути: виснаження під впливом довготривалого стресу; накопичення негативних емоцій. Причинами вигорання, пов'язані з роботою можуть бути: відчуття, що практично не контролюєте свою роботу; відсутність визнання або винагороди за хорошу роботу; незрозумілі або занадто завищені очікування щодо роботи; виконуєте роботу, яка є одноманітною чи монотонною; робота в хаотичному середовищі або середовищі високого психологічного тиску. Причини вигорання, пов'язані з особистістю є: перфекціоністські тенденції – ніколи не буває достатньо добре; песимістичний погляд на себе та на світ; необхідність контролювати; небажання делегувати іншим повноваження; очікування занадто високих досягнень.

Під час заняття конкретизуємо, обговорюємо симптоми вигорання:

- Інтелектуальні: формалізм, небажання приймати участь у розвиваючих і навчальних заходах, байдужість, агресивність до змін і нововведень.
- Фізичні: втома, порушення сну, головні болі, болі в суглобах, розлади шлунково-кишкового тракту.
- Емоційні: роздратування, байдужість, песимізм, цинізм, різкі зміни настрою.
- Соціальні: соціальна ізоляція, зниження інтересу до розваг (хобі), відчуття недостатньої підтримки.
- Поведінкові: трудоголізм, малорухливий спосіб життя, зловживання стимулюючими речовинами, конфліктність.

Важливо обговорити на занятті визначення, зміст понять «психогігієна», «підключення про себе», «межі професійної компетентності», як правил професійної та особистісної життєдіяльності. Розуміння, усвідомлення і дотримання вищезазначених правил дозволяє продуктивніше зосереджуватися на вирішенні професійних завдань свого рівня відповідальності і вчителю, і психологу.

Задля діагностики психоемоційного стану особистості використовуються методики: Методика діагностики рівня емоційного вигорання В.В. Бойка; Методика діагностики професійного вигорання (К. Маслач, С. Джексон, адаптована Е. Водоп'яною); Тест життєстійкості С. Мадді.

Для практичної частини заняття рекомендується використовуватися техніки самопомоги «Найближче оточення», «Енергія», «Думки – почуття – поведінка», «Відрізати та викинути», «Зоряне дихання», «Троянда».

Ключові слова: емоційне вигорання, професійне вигорання, самоорганізація, напруження, резистенція, виснаження, стресостійкість, життєстійкість.

Практичне завдання: Слухачам пропонується пройти тест для закріплення знань (пропонуємо орієнтовні питання).

1. Емоційне виснаження, що зростає з часом, - це:

- А. Емоційний ступор
- Б. Емоційне вигорання
- В. Емоційна кома
- Г. Емоційна криза

2. Синдром, який розвивається на фоні хронічного стресу і призводить до загального виснаження організму людини:

- А. Емоційне вигорання
- Б. Дистрес
- В. Професійне вигорання
- Г. Стресова реакція

3. Проранжуйте стадії вигорання у тій послідовності, у якій вони відбуваються.

- А. Фаза виснаження
- Б. Фаза резистенції
- В. Фаза опору

4. Оберіть варіант, який відповідає визначенню. Здатність насолоджуватися всім спектром своїх почуттів та майстерність керування власним емоційним станом – це ресурс:

- А. Духовний
- Б. Естетичний
- В. Емоційний
- Г. Комунікативний

5. Оберіть варіант, який відповідає визначенню. Відповідність орієнтації, схильностей, професійних уподобань обраної професії, наявність відповідного типу особистості, рівень професійної мотивації – це ресурс:

А. Професійний

Б. Ментальний

В. Фізичний

Г. Духовний

Питання для самоконтролю:

8. Що таке «емоційне вигорання»?

9. Що таке «професійне вигорання»?

10. Які основні причини емоційного та професійного вигорання вам відомі? Які з них пов'язані з роботою, а які з особистістю?

11. Назвіть основні симптоми вигорання: інтелектуальні, фізичні, соціальні, поведінкові, емоційні?

12. Які методики для діагностики психоемоційного стану вам відомі?

13. Назвіть техніки психологічної самопомоги та ресурсного відновлення, які можна порекомендувати педагогам на різних стадіях вигорання.

Рекомендована література:

1. Андерсен К., Рьокхольт Е.Г. Рісе М., Групи психологічної підтримки для дітей та підлітків, які втратили близьких людей: методичний посібник / перекл. на укр. О. Студеннікова. Київ, 2020. 223 с.

2. Ефективні технології розвитку та відновлення стресостійкості/життєстійкості у дітей та дорослих. Методичний посібник для практичних психологів, соціальних педагогів / укл. Романовська Д.Д., Ящук М.Г. Чернівці, 2018. 180 с.

3. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка; колектив авторів]. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 243 с. URL:http://aitdonntu.ucoz.ua/001_MedKab/internet_posibnik_zh_re_d_vg_kreme_nja_ukr_pdf_06.05.pdf (дата звернення 14.06.2021).

4. Романовська Д. Д. Як зняти емоційне напруження або що таке релаксація. Практична психологія та соціальна робота: Науково-практичний та освітньо-методичний журнал, Академія педагогічних наук України, 2002. №2. С. 23-25.

5. Романовська Д. Д., Швачій Р. А. Гармонізація психічного здоров'я, розвиток життєстійкості, стресостійкості учасників освітнього процесу: методичний комплекс для подолання наслідків пандемії COVID-19 працівниками психологічної служби в закладі освіти. Чернівці, 2020. 90 с.

6. Лапушинська Т. О. Збірка вправ для зняття психологічного напруження та подання стресу або SOS – аптечка для вчителів. 2015. URL: http://nvo28.ucoz.ua/1/repozutar/nvo-28_jarmarok1.doc (дата звернення 13.06.2021).

7. Логвиненко, В.П. Профілактика професійного стресу та синдрому вигорання у державних службовців: навч.-метод. розробка. К.: ПІК ДСЗУ, 2013. 53 с.

Заняття 9. Психоедукація батьків щодо встановлення довірливих стосунків та організації навчання і відпочинку дітей в домашніх умовах.

Психоедукація батьків щодо збереження психічного здоров'я. Напрями та форми організації взаємодії з батьками під час карантину. Сім'я - це первинне природне середовище, джерело духовної та матеріальної підтримки для дитини. З-поміж багатьох функцій, які виконує сім'я, найважливіша - виховна. Розширення наявного досвіду побудови внутрішньосімейних взаємин батьків з дітьми на основі прийняття нових моделей поведінки та відносин. Дитячо-батьківські взаємини (батьківська позиція, батьківське ставлення, характер взаємодії, стиль сімейного виховання). Психологічний клімат в сім'ї. Організація освітнього простору (принципи особистісно-орієнтованої моделі взаємодії під час дистанційного навчання: - повага до потреб дитини, -повага до думки дитини, - функціональності, -

випереджаючого характеру змісту навчання, - динамічності). Конфлікти між батьками-дітьми. Стратегії вирішення конфліктних ситуацій. Психологічні поради батькам: як зберегти психічне здоров'я дітей в період карантину.

Відчуття психологічної рівноваги і безпеки, які є основою стану благополуччя, виникають у дитини передусім завдяки контактам з дорослими, і перш за все, з батьками.

Основне питання, яке виникає у батьків у цей період, можна сформулювати таким чином: як поєднати роботу, побут та батьківство і не вичерпати при цьому власні внутрішні ресурси? Це обумовлено низкою проблем, з якими стикнулися батьки:

1. Ізоляція, постійне перебування в обмеженому просторі протягом тривалого часу з іншими членами сім'ї, що, поряд з іншими стресовими факторами, неминуче призводить до конфліктів у родині.

Вчені довели, що вимушена індивідуальна чи групова ізоляція негативно впливає на самопочуття та емоційний стан людини. При цьому виникає така послідовність психологічних реакцій:

1. Обмеження фізичного простору
2. Соціальна ізоляція
3. Загострення почуттів
4. Посилення емоційної напруги
5. Зростання конфліктності

2. Сповільнення ритму життя під час карантину.

3. Переформатування робочого графіку/режиму життєдіяльності (для частини батьків робота перейшла в дистанційний формат, в інших – тимчасово призупинена, що змусило звільнитися або піти у відпустку без збереження заробітної плати).

4. Поєднання дистанційного виконання своїх посадових обов'язків з виконанням домашніх обов'язків. Поєднати це досить непросто, якщо поруч постійно знаходиться дитина (діти), яка (які) потребує (потребують) уваги.

5. Дистанційне навчання дітей. Батьки змушені брати на себе певні функції вчителів щодо організації освітньої діяльності дитини в умовах онлайн-навчання.

У випадку з пандемією найскладніше адаптуватися дітям, адже вони опинилися в ситуації, яка не відповідає їх віку. Вони відчувають загальну тривогу від невизначеності, від напруги батьків, від зміни звичного режиму та обмежень.

З якими ж труднощами за цих умов стикаються діти?

1. Труднощі з самоорганізацією, і не тільки при організації освітньої діяльності.

Більшість дітей погано відчувають час і не вміють його планувати. Крім того, під час карантину важливими є такі якості особистості, як дисциплінованість та відповідальність за дотримання режиму, спостережливість, самоорганізованість, адаптивність, акуратність, аскетизм, креативність, винахідливість тощо. Зрозуміло, що ці якості формуються поступово, відповідно до віку, а тому в багатьох дітей вони або не сформовані, або ж сформовані недостатньо.

2. Труднощі, що обумовлені переходом на дистанційне навчання, зокрема:

зниження рівня працездатності, концентрації уваги, запам'ятовування, осмислення навчального матеріалу в умовах самоізоляції та обмеженої рухової активності;

труднощі у зосередженні під час навчання без прямого впливу вчителів уситуації, коли «розплата» ще далеко і незрозуміло, чи взагалі буде.

3. Підвищення вразливості до соціальних ризиків, зокрема у мережі Інтернет. Це обумовлено тим, що значна кількість дітей та підлітків у цей час опинилися вдома без догляду дорослих, адже дехто з батьків продовжує працювати на робочих місцях у зв'язку з відсутністю можливості для віддаленого (дистанційного) виконання посадових обов'язків.

4. Відсутність можливості бачитися з друзями, педагогами наживо. Як наслідок, це може призвести до того, що діти відвикають один від одного та вчителів.

Реалізувати означені завдання в умовах карантину можливо лише дистанційно з використанням соціальних мереж та вебсайтів закладів освіти. Використання соціальних мереж дозволяє збільшити кількість отримувачів тих чи інших видів психологічної допомоги, якісно змінює специфіку роботи спеціаліста. Проте в будь-якому випадку незмінним залишається дотримання спеціалістом у своїй роботі етичних норм (для чого можна використовувати чати, месенджери, електронне листування).

Основними формами та технологіями роботи практичного психолога з учасниками освітнього процесу можуть бути:

- консультування онлайн (з використанням програм zoom, skype, WhatsApp) з метою зниження можливих негативних ефектів (паніка, чутки, агресивні прояви);
- консультування по принципу «телефону довіри» через електронну пошту та оперативна допомога через соціальні мережі;
- діагностика через мережу Інтернет з можливістю збору даних на єдиному ресурсі (наприклад, тестування через Googl-форми);
- психологічна просвіта та психопрофілактика шляхом створення цікавого відеоконтенту, прямих ефірів, вебінарів тощо;
- психологічна корекція з використанням онлайн- та мобільних тренажерів, онлайн ігор (наприклад, для корекції та розвитку пізнавальних процесів);
- організація в дистанційній формі груп взаємопідтримки для батьків, учнів, педагогів, підвищення стресостійкості в домашніх умовах, підвищення рівня комунікацій у сім'ї.

Ключові слова: дитячо-батьківські взаємини, типи сімей, організація освітнього простору, конфлікти, стратегії вирішення конфліктів, форми взаємодії з батьками.

Практичне завдання:

Слухачам пропонується розробити (на вибір) план-конспект заходу з батьками (на вибір):

- зустріч-знайомство з батьками;
- короткі сесії психоедукації;
- діагностична зустріч з батьками (онлайн-опитування, онлайн-анкетування);
- психологічний тренінг;
- групове консультування.

Питання для самоконтролю:

1. Що означає психоедукація та з якою метою вона здійснюється?
2. Що таке конфлікт? Які є способи розв'язання конфліктних ситуацій?
3. Як навчити себе реагувати конструктивно/сприятливо?
4. Як впливають внутрішньо-сімейні взаємини на психологічне благополуччя дітей?
5. Які існують типи сімей?
6. Назвіть ефективні форми взаємодії психолога з батьками під час карантину?
7. Опишіть групові форми взаємодії з батьками.
8. Дистанційні форми роботи з батьками. Переваги, ризики.

Рекомендована література:

1. Акименко Ю.Ф. Психологічна корекція ставлення батьків до дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис...канд. психол. наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». К., 2003. 20 с.

2. Гніда Т. Б. Невимушена саморобка як психодіагностична методика у роботі з сім'ями, які опинилися в складних життєвих об- 100 ставинах

внаслідок військових дій. Психотерапія і свобода : матеріали XXV наук.-практ. конф. з міжнар. участю 27-30 червня 2019, м. Тернопіль. Тернопіль, 2019. С. 13-16.

3. Гніда Т. Б. Особистісні ресурси – засіб нормалізації психоемоційного стану людини. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя ; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка ; колектив авторів]. Київ, 2020. 182-185 с

4. Кацера А.О. Особливості образу Я у бездоглядних підлітків : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології». К., 2005. 19 с.

5. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол.; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.

6. Лунченко Н. В., Мельник А. А., Панок В. Г., Ткачук І. І. Діяльність психологічної служби у системі освіти з надання допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (за результатами моніторингу). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 105 с.

7. Мороз Р.А., Кучманіч І.М. Психологічні особливості переживання травмуючих подій дітьми / Р.А. Мороз, І.М. Кучманіч. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки» – Видавничий дім «Гельветика», 214 с. С. 71 – 77.

8. Надання психологічної допомоги вразливим групам населення під час та після карантину через пандемію COVID-19 : Практ. посіб [Електронне видання] / Циганенко Г. В., Великодна М. С. Київ; Кривий Ріг, 2020. 100 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/3827>

9. Психологічна служба: підруч. / В. Г. Панок та ін. Київ: НікаЦентр, 2016. 362 с.

10. Розов В.І. Адаптивні антистресові психотехнології: навч. посібн. Київ: Кондор, 2005. 278 с.
11. Рекомендації МОЗ: як уникнути погіршення психологічного стану під час карантину. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/rekomendacii-moz-jak-uniknuti-pogirshennjapsihologichnogo-stanu-pid-chas-karantinu> (дата звернення 11.06.2021).
12. Романовська Д. Д. Технології роботи з батьками. К.: Главник, 2007. 128 с.
13. Удова О. В. Особенности и коррекция взаимоотношений в ситуации принятия-непринятия ребенка родителем : автореф. дисс... канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогическая и возрастная психология». Иркутск, 2005. 19 с.
14. Семенова-Полях П. Г. Обобщенные параметры развития детско-родительских отношений в осложненных условиях жизнедеятельности : автореф. дисс... канд. психол. наук : 19.00.13 «Психология развития, акмеология». Казань, 2003. 24 с.

Заняття 10. Оптимізація взаємодії між учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Застосування Інтернет-ресурсів, ІКТ в практиці психологічної допомоги здобувачів освіти.

Під час заняття варто обговорити правила безпечного користування Інтернет-ресурсами, феномени кібер-булінгу, Інтернет- та гаджет-залежності (причини та ознаки), особливості самоменеджменту для оптимізації часу перебування в онлайн-режимі.

Рекомендуємо розглянути в межах заняття онлайн-платформи, соціальні мережі та додатки для здійснення онлайн-діагностики, онлайн-консультування, онлайн-профілактики та онлайн-просвіти, онлайн-психологічної допомоги (Viber, Google Forms, Zoom, Google Meet, Microsoft

Teams, Jamboard, Google Classroom, Skype, Facebook, Instagram, Messenger, Telegram, YouTube, Google Blogger, Wakelet, АІС «Я-психолог»).

Варто звернути увагу на розвиток навичок практичних психологів створювати професійний контент (створення персональних блогів, професійних сторінок у соціальних мережах, Telegram-каналів, Viber-груп), створення діагностичних матеріалів онлайн (створення Google-форм, використання онлайн-тестувань), використання можливостей онлайн-платформ для віртуальних зустрічей (використання дошки, користування чатом, трансляція презентацій, запис конференції, розподіл по окремих сесійних залах в Zoom).

Ключові слова: онлайн-платформа, Інтернет-простір, соціальна мережа, контент, кібер-булінг, Інтернет-залежність, гаджет-залежність.

Практичне завдання. Кожен з учасників групи готує інформаційне повідомлення «Безпека в Інтернеті» для здобувачів освіти (10-15 хв), заходить (за потреби – створює власний акаунт) у додаток ZOOM, вмикає «Запис» конференції і записує власний відео-виступ. Збережений відео-ролик можна використати як контент для розміщення на власній професійній сторінці або у блозі в межах просвітницького та профілактичного аспектів роботи практичного психолога.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке «Інтернет-простір»?
2. Які ознаки Інтернет-/гаджет-залежності вам відомі?
3. Що таке «соціальна мережа»?
5. Що таке «контент»?
6. Які соціальні мережі, додатки та онлайн-платформи може використовувати у своїй роботі практичний психолог закладу освіти?

Рекомендована література:

1. Безпека дітей в Інтернеті. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/bezpeka-ditej-v-interneti>.

2. Богосвятська А.-М. 5 головних навичок «цифрового» вчителя. Натхненник. Простір ідей і натхнення для вчителів. 2021. URL: <https://bogosvyatska.com/2021/04/29/5-%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BE%D0%BA-%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB/>.

3. Романовська Д., Мінтянська Р. Особливості психологічного супроводу освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. Випуск 1 (48) 2021. С. 365-370. DOI: 10.24144/2524-0609. 2021. 48.365-370.

4. Психологічна допомога: від кризи до ресурсу. Матеріали III Всеукраїнського науково-практичного форуму (21–26 квітня 2020 року, м. Суми) / за заг. ред. А. В. Вознюк. Суми: НВВ КЗ СОІППО. 2020. 182 с.

Заняття 11. **Інтегративна модель подолання кризових станів «Basic PH» в роботі практичного психолога з учасниками освітнього процесу, які постраждали від COVID-19.**

Заняття 11. Інтегративна модель подолання кризових станів «Basic PH» в роботі практичного психолога з учасниками освітнього процесу, які постраждали від COVID-19.

На занятті слухачі курсів знайомляться та опрацьовують зміст, структуру та технологію застосування інтегративної моделі подолання кризових станів – «Basic Ph». Розкриваються основи моделі BASIC-PH – «Міст над прірвою». У кризовій ситуації «Я» і «Світ» розриваються, їх потрібно з'єднати. Це можливо зробити через міст BASIC-PH. У кожній людини є своя «мова» (досвід) подолання кризи. У кожній людини є шість каналів подолання стресу, але тільки два з них є домінуючими. В

запропонованій моделі враховуються всі шість частин, з яких складається характерний для кожної людини стиль подолання: 1. Belief (віра): філософія життя, вірування та моральні цінності; 2. Affect (афект): почуття, емоції; 3. Social (суспільство): суспільний фактор – функція, приналежність, родина, друзі; 4. Imagination (уява): творчість, гра уяви, інтуїція; 5. Cognition (свідомість): знання, логіка, реальність, думки; 6. Physiology (фізіологія): фізична, чуттєва модальність та діяльність.

Під час заняття розглядаються особливості використання «BasicPH» в контексті шляхів адаптація людини за допомогою копінг-стратегій і механізмів психологічного захисту. Важливо акцентувати увагу, що копінг-стратегії відіграють компенсаторну функцію, а психологічні захисні механізми – декомпенсації, які дають час психіці на вироблення більш ефективних методів справляння та подолання. Подолання – це спроба перебороти труднощі життя шляхом відновлення над ними влади і контролю.

Також на занятті пропонується практично опрацювати діагностичну методичку «Basic Ph» (М.Лааду), проаналізувати визначений індивідуальний стиль боротьби зі стресом. Важливо відзначити, що у кожного є свої переважаючі методи подолання кризи в різні періоди життя.

Ключові слова: стрес, кризовий стан, копінг-стратегія, подолання, адаптація, ресурс, комбінація ресурсів, інтегративна модель «Basic Ph».

Практичне завдання: Створити власну ресурсну карту для подолання стресу, внутрішньої стабільності. Для цього необхідно згадати ситуацію переживання травматичної події, втрати та подумати, що вам тоді допомогло впоратися з ситуацією та опанувати себе. Записати усі способи у табличку за технікою «Basic Ph». Визначити домінуючі ресурсні канали, а потім продумати і наповнити табличку новими доступними копінг-стратегіями (не менше 10).

Ph	C	I	S	A	B
Physical	Cognition, thought	Imagination	Socialization	Affect	Beliefs & lues

(Тіло)	(Когніції, думки)	(Уявлення)	(Соціум)	(Емоції)	(Переконання та цінності)
1.					
2.					
...					
10.					

Питання для самоконтролю:

1. Яка мета застосування моделі BASIC Ph.
2. З яких шести частин складається інтегративна модель подолання стресу, кризи?
3. Що таке «копінг-стратегія», і чим вона відрізняється від «механізму психологічного захисту»?
4. Скільки з шести каналів подолання стресу можуть бути домінуючими для окремої особистості?
5. Розкрийте зміст понять кожного ресурсного каналу: віра, афект, суспільство, уява, свідомість, фізіологія.
6. Наведіть приклади позитивних та негативних проявів подолання стресу за кожним.

Рекомендована література:

1. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій : навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 298 с.
2. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України: посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін.; за ред. Волинець Л.С. К.: ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/psychologichna-sluzhba/pos-bnik-shhodo-psixosocz-alno-dopomogi.pdf> .
3. Романовська Д.Д. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти. Чернівці: Технодрук, 2014. 133 с. URL:

<http://e->

pidruchniki.com/book/14_Profilaktika_posttravmatichnih_stresovih_rozladiv_psihologichni_aspekti.html

4. Романовська Д. Д., Швачій Р. А. Гармонізація психічного здоров'я, розвиток життєстійкості, стресостійкості учасників освітнього процесу: методичний комплекс для подолання наслідків пандемії COVID-19 працівниками психологічної служби в закладі освіти. Чернівці, 2020. 90 с.

Заняття 12. Психологічна допомога учасникам освітнього процесу в ситуації горя, що втратили рідних чи близьких внаслідок корона вірусу.

Психоедукація про особливості горювання у дітей за віковими періодами. Загальні поради педагогічним працівникам щодо взаємодії з людьми в період горювання. Практична підтримка. Вікно толерантності.

Ознайомлення з реакціями та почуттями, які характерні в період скорботи (почуття незахищеності, страх, смуток, вразливість, злість, занепокоєння, фантазії та віра в чари, реакції організму). Скорбота, сум та опрацювання втрати. Модель дуального процесу. Відновлення контакту з соціальним оточенням. Методи самопомоги. Техніки, спрямовані на примирення та прийняття втрати. Техніки, спрямовані на зміни у повсякденному житті.

Ключові слова: вікно толерантності, екстерналізована поведінка втрата, горе, хронічне горе, конфліктне горе, замасковане горе, відставлене горе, несподіване горе, відсутнє горе, модель дуального процесу .

Практичне завдання:

Слухачам пропонуємо виконати малюнок «**Почуття**»

Мета: розвиток навичок регуляції емоцій та усвідомлення особливостей переживання почуттів.

Хід справи. Аркуш формату А4 складається так, щоб на ньому утворилось 8 клітинок, у яких учасники повинні олівцем намалювати свої

почуття гніву, радості, спокою, депресії, енергійності, задоволення (мрійливості), хвороби та будь-якого стану на власний вибір.

Інструкція. Кожен малюнок виконується лініями. Ви можете використовувати для малюнка одну лінію, багато ліній, можете покрити всю клітинку лініями, якщо вважаєте, що саме так зможете передати свої почуття. Ви самі обираєте, наносити довгі штрихи чи короткі, тонкі чи широкі, натискати на олівець сильно чи легко. Якщо потрібно, користуйтеся гумкою. У кожній клітинці по черзі намалюйте те, з чим асоціюється написане внизу слово.

Обмеження: не малювати жодних картинок і не користуватись будь-якими символами (зірки, серця, блискавки, геометричні фігури тощо). Використовуйте тільки лінії (швидкі, повільні, світлі, темні, тонкі, ламані, плавні), які допоможуть передати ваш емоційний стан.

Обговорення: Ваш малюнок робить ваші почуття видимим. Опишіть, якими лініями ви висловили ваші почуття? Порівняйте всі малюнки гніву, радості тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Якими є типові і нетипові, патологічні симптоми переживання горя?
2. У чому можуть виявлятися індивідуальні особливості переживання втрати на різних її етапах?
3. Якими є форми патологічного горя?
4. Опишіть техніки, спрямовані на зміни у повсякденному житті.
5. Назвіть реакції та почуття в процесі скорботи.

Рекомендована література:

1. Андерсен К., Рьокхольт Е.Г. Рісе М., Групи психологічної підтримки для дітей та підлітків, які втратили близьких людей: методичний посібник / перекл. на укр. О. Студеннікова. Київ, 2020. 223 с.

2. Волошко Н. І. Психологічні вправи для розвитку навичок використання психологічних методів саморегуляції, збереження і зміцнення здоров'я. Проблеми сучасної психології. 2012. №16. С. 123–133.

3. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук.ред. В.Г. Кременя; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка; колектив авторів]. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 243 с. URL:http://aitdonntu.ucoz.ua/001_MedKab/internet_posibnik_za_red_vg_kremenja_ukr_pdf_06.05.pdf .

4. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти. Методичний посібник / Упор.: Д.Д. Романовська, О.В. Ілащук. Чернівці: Технодрук, 2014. 133 с. URL:http://cvschool6.at.ua/psiholog/profilaktika_stresovikh_rozladiv.pdf .

Заняття 13. Методики організації та проведення з педагогічними працівниками груп емоційного відреагування (балінтовських груп) та груп професійного спілкування. Застосування ефективних експрес-методів відреагування та рефлексії професійного досвіду.

Ефективними інструментами для рефлексії фахівцями власної діяльності, удосконалення індивідуального стилю діяльності, інтегрування професійних умінь, навичок, власного суб'єктивного досвіду тощо є такі форми професійного спілкування й професійного розвитку, як супервізія, інтервізія, групи емоційного відреагування, балінтовські групи.

Учасникам пропонується ознайомитись:

– з історією розвитку балінтовських груп – ефективним методом підвищення професійних комунікативних навичок, зниження професійного стресу та емоційного вигорання. Метод названий на честь угорського психоаналітика Міхаеля Маріуса Бергсмана, який, працюючи в Тавістокському шпиталі в Лондоні, з 1950 р. почав проводити психотерапевтичні групи з лікарями;

- цілями та завданнями груп емоційного відреагування;
- принципами проведення супервізійних, інтервізійних та балінтовських груп;
- відмінності між групами емоційного відреагування, балінтовськими групами, супервізійними та інтервізійними групами.

Для профілактики емоційного вигорання, розвитку профнездатності педагогічних працівників, а також ефективного впровадження практики відреагування та рефлексії професійного досвіду серед колег-психологів та соціальних педагогів учасники експрес-методики відреагування та рефлексії професійного досвіду. Методика проводиться як інструмент надання екстреної психологічної допомоги в ситуаціях розгубленості, сум'яття чи з метою зняття негативні емоційні наслідки після пережитого дистресу, конфлікту шляхом відреагування в умовах безпеки та конфіденційності.

Коли педпрацівники діляться з іншими колегами своїми враженнями, переживаннями, реакціями та почуттями щодо пережитої ситуації, в них знижується відчуття ненормальності власних вражень, знижується внутрішня напруга. Вони отримують підтримку від інших колег, що сприяє мобілізації внутрішніх ресурсів.

Під час проведення методики учасники групи слухають за допомогою прийомів активного слухання, не допомагаючи запитаннями та не намагаючись проводити психологічне консультування – слухають безоцінково, емпатійно, як емоційний контейнер.

Методика складається з кроків:

1. Розповісти, що сталося: описати ситуацію, не вдаючись в аналіз, інтерпретацію, негативне чи позитивне оцінювання дій або висловів учасників ситуації.

2. Учасник акцентує свою увагу на усвідомленні внутрішніх відчуттів та емоцій, про що повідомляє групі: що я відчуваю прямо зараз? Які емоції

переживаю? Що відчуває моє тіло? Мені холодно, тепло чи спекотно? Мої м'язи напружені чи розслаблені? Як я дихаю?

3. Учасник зосереджує свою увагу на зовнішньому оточенні: що я бачу зараз? Які об'єкти я спостерігаю? Чи є поряд інші люди? Якщо так, як вони виглядають? Які в них вирази обличчя? Що вони роблять? Що я відчуваю своєю шкірою? Що я відчуваю кінцівками пальців? Що я зараз чую? Звуки поряд чи далеко? Що я зараз хочу зробити?

Техніку емоційного відреагування корисно проводити як метод самопомоги в стресових ситуаціях самостійно, що підвищує рівень усвідомленості перпрацівника та розвиває навичку відчувати зв'язок з теперішнім моментом.

Практичне завдання: після опанування методикою емоційного відреагування учасники об'єднуються в групи по 3 особи та виконують

Питання для самоконтролю:

1. Кому належить ідея створити балінтовські групи?
2. Чим характеризуються супервізійні та інтервізійні групи?
3. Яким може бути склад супервізійно, інтервізійної, балінтовської групи?
4. Якою є основна мета груп емоційного відреагування для педпрацівників?
5. Що потрібно, щоб організувати балінтовську групу, групу емоційного відреагування для педагогічних працівників?
6. Назвіть обов'язкові правила, за якими мають працювати групи емоційного відреагування, обговорення професійного досвіду, інтервізійні, супервізійні групи тощо?
7. Як вирішувати складнощі в роботі груп емоційного відреагування та груп обговорення професійного досвіду?

Рекомендована література:

1. Газолішин В. Балінтовська група – знаходження професійної ідентичності. URL:<https://yargoslaw.pp.ua/?p=23> .

2. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії : зб. матер. Другого Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 25–26 листоп. 2020 / за заг. ред. І. М. Савченко, В. В. Ємець. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 370 с. ISBN 978-617-7945-1. URL:http://man.gov.ua/files/49/Forum_Innovacijni_transformaciyi_2020.pdf .

3. Інтерв'язія для психологів: простий та корисний посібник/ Упоряд. О.Павлишина, Т. Руденко. Київ , 2019. 28 с. URL:http://vvybir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/posibnyk_razvorot.pdf .

4. Мороз Р. А. Суперв'язійні та балінтовські групи як засіб емоційного відреагування педагогічних працівників в період пандемії COVID-19 // Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 25-26 червня 2021 р.

5. Мороз Р. А. Профілактика виникнення емоційного вигорання та вторинної травматизації у спеціалістів, що працюють з психотравмою / Р.А. Мороз Психологія травмуючих ситуацій : навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 298 с. С. 122 – 132.

Заняття 14. Підсумковий контроль. Розробка та презентація індивідуальної творчої роботи «Алгоритм професійної діяльності практичного психолога щодо подолання наслідків пандемії COVID-19». Рефлексія.

Підсумковий контроль – це презентація авторської розробка алгоритму професійної діяльності щодо збереження/відновлення психічного здоров'я та психологічного благополуччя здобувачів освіти, батьків, педагогів, власної як особистості і фахівця.

Розробка алгоритму професійної діяльності під час перебування в умовах пандемії COVID-19 передбачає дотримання всіх його структурних елементів та орієнтування на виконання їх змісту.

Загальний обсяг підсумкової творчої роботи: 1500 – 2000 слів. Підготовлену роботу слухачі курсів завантажують на навчальній платформі (word,pdf-документ) для ознайомлення та попереднього оцінювання викладачами курсів не менше, ніж за 3 години до початку заняття. На занятті кожен учасник презентує свій алгоритм (завантажує демонстрацію екрана) як документ, або у вигляді презентації.

В кінці заняття проводимо рефлексивне онлайн-коло щодо досягнення очікуваних результатів підвищення кваліфікації у професійній та особистісній площині, кожен учасник визначає свою «точку зростання» у межах професійної компетентності.

Керівнику курсів рекомендується після презентації усі підготовлені алгоритми діяльності, напрацьовані учасниками групи завантажити в окрему папку «Методичний кейс алгоритмів професійної діяльності практичного психолога щодо подолання наслідків пандемії COVID-19, зберігаючи авторство або анонімно (як вирішить група під обговорення на підсумковому занятті), завантажити на google-диск та надати доступ усім слухачам групи для використання у роботі.

Структура індивідуальної творчої роботи «Алгоритму професійної діяльності...»

№	Назва структурного елемента	Пояснення
1	Назва (тема) алгоритму	Відображає проблему (проблеми), на вирішення яких буде спрямовано алгоритм професійної діяльності, та очікувані результати.

2	Проблема	Короткий опис проблеми, що потребує вирішення. Як правило наводяться статистичні дані або дані опитувань і обстежень. Актуалізується, обґрунтовується вибір теми для закладу освіти, в якому працює практичний психолог.
3	Мета	Формулювання кінцевих результатів професійної діяльності фахівця за алгоритмом.
4	Завдання	Кроки або логічні етапи, напрями завдяки яким буде досягнуто мети.
5	Цільові групи	Коротка характеристика груп людей на які буде спрямовано професійну активність.
6	Методи, методики	Перелік психологічних методів, методик і прийомів, які будуть застосовані у процесі виконання алгоритму.
7	Терміни виконання	Вказати необхідні терміни для реалізації алгоритму (кількість днів, тиждень (або їх кількість), місяць (або їх кількість), інше.
8	Кінцеві результати	Короткий опис кінцевого результату (продукту), який дається зазвичай у вимірюваних показниках.
9	Методи моніторингу та оцінки ефективності алгоритму (критерії ефективності)	Перелік вимірюваних показників за якими можна оцінити ефективність алгоритму, наскільки успішно здійснено заплановану роботу; вказати діагностичні методи, методики, якими фахівець буде користуватися для їх визначення (на початку роботи та по її завершенні).
10	План реалізації	Детальний (покроковий) опис дій, застосування методів, методик і прийомів, узгоджених між собою у часі, відповідно до завдань та етапів роботи.
11	Ресурси (співпраця)	Короткий опис ресурсів (кадрових, матеріальних, фінансових, інформаційних) необхідних для успішної реалізації алгоритму.
12	Можливі ризики і перешкоди	Короткий опис перешкод і ризиків, що можуть виникнути в ході реалізації алгоритму.

**Орієнтовні теми (назви) для розробки
«Алгоритмів професійної діяльності.....»:**

1. Алгоритм виявлення ознак стресових реакцій та психоемоційного виснаження здобувачів дошкільної, початкової, загальної середньої, фахової передвищої, вищої освіти (на вибір цільова група).
2. Алгоритм розвитку життєстійкості у здобувачів освіти, педагогічних працівників, батьків (на вибір цільова група).
3. Алгоритм дій практичного психолога в роботі з дітьми, педагогами, батьками (на вибір цільова група), які перебувають пережили втрату, горе, внаслідок пандемії.
4. Алгоритм психогієни та психопрофілактики професійної діяльності працівника освіти.
5. Алгоритм розвитку саногенного мислення, як способу зміцнення стресостійкості, відновлення психічного здоров'я(на вибір цільова група).
6. Алгоритм розвитку емоційної компетентності (емоційного інтелекту) учасників освітнього процесу.
7. Алгоритм надання первинної психологічної допомоги в умовах карантину, дистанційного навчання.
8. Алгоритм психологічної самопомоги з метою профілактики емоційного вигорання у працівників закладу освіти.
9. Алгоритм створення груп емоційного від реагування для педагогічних працівників, батьків, здобувачів освіти (на вибір цільова група): онлайн, офлайн.
10. Алгоритм психоедукації батьків щодо гармонізації взаємостосунків у сім'ї, відповленні психологічного благополуччя, запобігання негативних наслідків пандемії COVID-19.

Питання для самоконтролю і самоперевірки якості отриманих знань

1. Розкрийте суть поняття психічного здоров'я та психологічного благополуччя.
2. Розкрийте суть поняття стресу та його видів, наслідків та причин.
3. Які проблеми виявили результати наукових досліджень функціонування сімей внаслідок пандемії COVID-19
4. Які психосоматичні прояви переживання стресу вам відомі?
5. Розкрийте значення поняття «резилієнс» та наведіть приклади шляхів його зміцнення.
6. Проаналізуйте роль особистості педагога в роботі зі здобувачами освіти, які перебувають у стресових умовах.
7. Які методи надання першої психологічної допомоги вам відомі?
8. Наведіть приклади ефективних технологій психологічної стабілізації та розвитку життєстійкості.
9. Розкрийте питання психогігієни професійної діяльності педагога.
10. Які вам відомі методи психологічної самопомоги?
11. Які способи профілактики емоційного вигорання вам відомі?
12. Якими є типові і нетипові, патологічні симптоми переживання горя?
13. Які різновиди тривожних розладів ви знаєте?
14. Які розлади відносяться до невротичних?
15. Які методики для діагностики депресивних станів вам відомі?
16. У чому можуть виявлятися індивідуальні особливості переживання втрати на різних її етапах?
17. Якими є особливості проведення практичним психологом психологічних онлайн-консультацій для батьків, дітей та педпрацівників в закладі освіти?

ДОДАТОК Б

Анкета для практичних психологів

Шановні колеги!

Просимо Вас узяти участь в обговоренні програми підвищення кваліфікації практичних психологів за темою «Подолання наслідків пандемії COVID-19 в роботі практичного психолога»

I.

1. Ваш вік

- 25 років або менше
- 26-40 років
- 40-55 років
- від 56 років і більше

2. Стать

- жіноча
- чоловіча

3. Стаж роботи

- до 5 років
- від 6-10 років
- від 11-20 років
- понад 21 рік

4. Область, місто

5. Місце роботи

- ЗДО
- ЗЗСО

6. Посада

- практичний психолог
- соціальний педагог

II.

Шановні практичні психологи! Пропонуємо оцінити важливість запропонованих тем до курсу підвищення кваліфікації «Подолання наслідків пандемії COVID-19 в роботі практичного психолога» (1- зовсім не важлива; 2 - не важлива; 3 - важко відповісти; 4 - важлива; 5 - дуже важлива)

1. Знайомство. Інтеграція. Створення спільної презентації. Вхідне анкетування. Особистий досвід учасників щодо переживання проблем в умовах пандемії COVID-19

1 2 3 4 5

2. Світові наукові та соціологічні дослідження щодо чинників психологічного впливу під час пандемії COVID-19.

1 2 3 4 5

3. Основні проблеми учасників освітнього процесу, пов'язані з карантинними обмеженнями, дистанційним та змішаним навчанням. Дотримання етичних принципів надання психологічної допомоги в умовах дистанційного навчання.

1 2 3 4 5

4. Загострення проблеми емоційного та професійного вигорання у педагогічних працівників в період пандемії COVID-19: методи самопомоги та само піклування.

1 2 3 4 5

5. Технологія ненасильницького спілкування, ефективна взаємодія з батьками щодо запобігання ситуацій домашнього насильства як наслідків пандемії, карантину.

1 2 3 4 5

6. Оптимізації взаємодії між учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного навчання, застосування Інтернет-ресурсів, ІКТ в практиці психологічної допомоги.

1 2 3 4 5

7. Психічне здоров'я та психологічне благополуччя учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19: стрес, стресостійкість, життєстійкість, резильєнтність особистості.

1 2 3 4 5

8. Діагностика стресу, тривожності, панічних та депресивних станів, страхів, невротичних розладів тощо.

1 2 3 4 5

9. Діагностичні критерії за МКХ-10 депресивного, тривожного розладу.

1 2 3 4 5

10. Супервізійні та інтервізійні групи: для педагогічних фахівців та практичних психологів закладів освіти.

1 2 3 4 5

11. Ефективні технології збереження/відновлення психічного здоров'я, стабілізації емоційного стану, розвитку життєстійкості, стресостійкості.

1 2 3 4 5

12. Новітні вітчизняні й зарубіжні методики надання психологічної допомоги й самопомоги. Basic-PH модель в роботі практичного психолога з учасниками освітнього процесу, які постраждали від COVID-19.

1 2 3 4 5

13. Сучасні методики й технології планування життєвого й професійного майбутнього, методика прийняття рішення, відновлення контролю й відповідальності за власне життя (техніки схема-терапії, КПТ, емоційно-фокусованої терапії).

1 2 3 4 5

14. Підсумковий контроль. Розробка та презентація індивідуальної творчої роботи «Алгоритм професійної діяльності практичного психолога щодо подолання наслідків пандемії COVID-19»

1 2 3 4 5

15. Яку тему, на ваш погляд, варто додати до програми курсу? Опишіть ваші пропозиції

16. Які технології Ви хотіли б опанувати на курсах?

17. Які знання, вміння, навички Ви хотіли б отримати на курсах?

ДОДАТОК В

Звіти за результатами веб-нарад з обговорення навчальної програми підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»

ЗВІТ

за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»

Дата проведення: 13.05.2021(14.00-16.00)

Учасники: практичні психологи закладів освіти Чернівецької області

Кількість учасників: 18 практичних психологів

Модератор: Романовська Д. Д., Сосновенко Н.В.

Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми

Фахівці зазначили, що важливими темами є:

- Робота практичного психолога з втратою. Психологічний супровід дітей, сімей, що пережили втрату внаслідок пандемії COVID-19 (втрату колег, батьків).

- Відновлювальні техніки роботи з учасниками освітнього процесу. Потреба в супервізійних та інтервізійних групах, щоб була можливість радитися щодо алгоритмів роботи.

- Емоційна рівновага. Стабілізація емоційного стану. Стресостійкість. Техніки відновлення.

- Діагностика та надання допомоги з подолання ПТСП після захворювання

- Особливості психологічного консультування всіх учасників освітнього процесу в умовах дистанційного навчання

- Встановлення довіри з учасниками освітнього процесу, які потребують психологічної допомоги.

- Подолання психологічного опору при консультації.

В цілому фахівці очікують практично спрямованої програми, в якій за кожною темою буде запропоновано інструменти роботи, в тому числі і в онлайн-форматі.

ЗВІТ

за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»

Дата проведення: 18.05.2021

Учасники: практичні психологи закладів освіти Харківської області

Кількість учасників: 16 практичних психологів

Модератор: Черкашина О. В., Гніда Т. Б.

***Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми
Фахівці зазначили, що важливими темами є:***

- Організація проведення корекційно-розвивальних занять під час пандемії. Перевантаженість дітей навчальними заняттями
- Проведення достовірної діагностичної роботи фахівця служби та відсутність якісного зворотнього зв'язку як умова емоційного вигорання психологів та педагогів. Стресостійкість.
- Особливості психологічного консультування всіх учасників освітнього процесу в умовах дистанційного навчання
- Як протистояти психологічному тиску з боку керівництва? Що робити працівнику в такій ситуації?
- Профілактика домашнього насильства
- Робота з учнями з інклюзивних класів та на індивідуальній формі навчання.
- Супервізійні та інтервізійні групи.

ЗВІТ

**за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми
підвищення кваліфікації практичних психологів
«Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»**

Дата проведення: 26.05.2021

Учасники: практичні психологи закладів освіти Вінницької області

Кількість учасників: 17 практичних психологів

Модератор: Нечипорук Н. М.

***Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми
Фахівці зазначили, що важливими темами є:***

- Психічне здоров'я усіх учасників освітнього процесу.
- Проблеми взаємовідносин у сім'ї в умовах пандемії.
 - Емоційне та професійне вигорання у педагогічних працівників.
 - Діагностичні методики та психотерапевтичні техніки з урахуванням етичних норм в роботі працівників психологічної служби.

У цілому учасники веб-наради схвально оцінили зміст програми, як практичні психологи так і соціальні педагоги.

Сумніви виникли щодо питання розгляду особистого досвіду переживання проблем в умовах пандемії, що може викликати сильні емоції і почуття, з якими впоратися людина на курсах не зможе. Чи потрібно це робити, якщо група не терапевтична?

ЗВІТ

за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»

Дата проведення: 03.06.2021

Учасники: практичні психологи закладів освіти Чернівецької області

Кількість учасників: 24 практичних психологів

Модератор: Романовська Д. Д., Сосновенко Н.В.

Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми

Фахівці зазначили, що важливими темами є:

- Психологічний супровід дітей, сімей, що пережили втрату в наслідок пандемії COVID-19.
- Робота практичного психолога з панічними атаками. Практичні техніки та алгоритми.
- Панічні атаки. Екстремальна психологічна допомога.
- Супервізії для працівників психологічної служби. Інтервізійні групи.
- Техніки ефективної самопомоги та самовідновлення.
- Робота з дезадаптованими дітьми (молодша і середня школа) внаслідок тривалої ізоляції. Ресоціалізація.
- Робота з дітьми, які мають схильність до самоушкодження.
- Робота з психосоматичними проявами наслідків пандемії.
- Алгоритм комплексної роботи зі всіма учасниками освітнього процесу.
- Самооцінка та самоідентифікація здобувачів освіти в закладі освіти.
- Проблема соціалізації.
- Робота практичного психолога з батьками щодо очікувань від дітей.
- Більше інтерпретацій та методик.

ЗВІТ

за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми підвищення кваліфікації практичних психологів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»

Дата проведення: 31.05.2021

Учасники: практичні психологи закладів освіти Миколаївської області

Кількість учасників: 19 практичних психолога

Модератор: Мороз Р.А., Сливинська Т.О.

Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми

Фахівці зазначили, що важливими темами є:

- Етичні питання при проведенні дистанційного навчання та наданні психологічної онлайн-допомоги.
- Проведення психологічної діагностики учнів початкової ланки, середніх, старших класів з урахуванням дистанційної взаємодії.
- Урахування вікових особливостей, проблеми сучасних дітей в умовах карантинних обмежень (за віковими ознаками).

- Техніки емоційного відновлення, підвищення стресостійкості та мотивації щодо їх виконання.
- Протистояння інфодемії, розвиток критичного мислення та засоби розпізнавання фейкової інформації.
- Підвищення знань щодо первинних проявів депресивних, тривожних станів, розладів харчової поведінки, суїцидальної поведінки, самоушкоджень у дітей та підлітків та ін. (психіатрична пропедевтика для педпрацівників) з метою сприяння збереження психічного здоров'я дітей та підлітків.
- Особливості та прояви постковідного синдрому та методи психологічної допомоги.
- Робота з учнями інклюзивних класів, показання та протипоказання дистанційної роботи з певними категоріями учнів.

В цілому учасники веб-наради позитивно оцінили зміст програми курсів підвищення кваліфікації, наголосивши при тому на зменшенні теоретичної інформації та збільшенні практичних та дієвих методів.

ЗВІТ

**за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми
підвищення кваліфікації практичних психологів
«Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»**

Дата проведення: 15.06.2021

Учасники: практичні психологи закладів освіти Харківської області

Кількість учасників: 10 практичних психологів

Модератор: Гніда Т. Б.

Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми

Фахівці зазначили, що важливими темами є:

- Технічне та програмне забезпечення роботи працівників служби.
 - Емоційне та фізичне відновлення після перевантаження від перебоїв з технікою, психосоматичних реакцій на нерухомість тіла біля комп'ютера, високого інформаційного та морального навантаження.
 - Організації інклюзивного та індивідуального навчання під час дистанційного навчання.
 - Розподіл часу, таймменеджмент, самоорганізація роботи.
 - Етичні питання проведення дистанційного навчання та наданні психологічної онлайн-допомоги;
 - Способи протистояння інфодемії, розвиток критичного мислення та засоби розпізнавання фейкової інформації;
- Практичні психологи висловили побажання щодо практичного спрямування програми курсів підвищення кваліфікації, презентації кращого українського досвіду.

ДОДАТОК Г

Звіт щодо проведення супервізій для практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти

Супервізія №1

Дата проведення супервізії	03 травня 2021 р.
ПІБ фахівця (фахівців), з ким проводилась супервізія	Тетяна П., м. Маріуполь Донецької області, практичний психолог 2 категорії загальноосвітньої школи
Тема, що обговорювалась	Методологія побудови дистанційних корекційних міні-груп (до 10 осіб) для молодших підлітків з емоційно-поведінковими порушеннями; умови їх успішності
Рекомендації супервізора	<ul style="list-style-type: none"> - З метою оптимізації роботи та створення безпечного онлайн-середовища при проведенні занять враховувати результати проведеної патопсихологічної психодіагностики, що може бути протипоказаннями для участі в онлайн-групах (депресивні стани, суїцидальний ризик, різні форми тяжкої психопатії тощо). - При організації онлайн-груп ведучому заздалегідь визначити чіткі правила, які будуть встановлені (озвучені) на першому занятті. В подальшому – дотримуватись цих правил. - При складанні програми для проведенні занять враховувати індивідуальні особливості та емоційно-поведінкові труднощі, виявлені у підлітків. При проведенні корекційних занять враховувати очікування членів групи, проте в більшості спиратися на складену програму.
Висновки	Практичний психолог має медичну середню освіту (медсестра), володіє знаннями психологічної пропедевтики, методично та

	інструментально озброєна. З письмового дозволу та за запитом батьків здійснює корекційно-відновлювальну роботу для підлітків з емоційно-поведінковими труднощами. З керівником навчального закладу проведення групової психокорекції узгоджено. При переходу на дистанційне навчання виникли певні питання щодо організації онлайн-занять. З метою попередження можливих негативних явищ під час проведення корекційних занять психолог вирішила пройти супервізію.
--	--

Супервізія №2

Дата проведення супервізії	6 травня 2021 р.
ПІБ фахівця (фахівців), з ким проводилась супервізія	Тамара А., м. Бровари Київської області, практичний психолог вищої категорії професійного коледжу
Тема, що обговорювалась	Психоемоційне перевантаження в професійній діяльності психолога; профілактика емоційного вигорання, професійні межі та ролі практичного психолога
Рекомендації супервізора	Рекомендовано при виконанні функціональних обов'язків практичного психолога: - оптимізувати навантаження (проведення психологічних консультацій не більше 20 годин на тиждень); - контролювати та відновлювати свій психологічний стан, свої психоемоційні ресурси; - надано конкретні техніки та вправи щодо оптимізації власного психоемоційного стану, - звертати увагу на позицію (особиста чи професійна) в роботі, - дотримуватись збереження дистанції при максимальній емпатії, завдяки чому зберігається рівновага.
Висновки	Практичний психолог, незважаючи на достатньо великий професійний стаж, виконуючі професійну діяльність, недостатньо поінформована про правила

	психоемоційної безпеки та психогігієну професійної діяльності, наслідком чого з'явилась швидка виснажуваність та емоційне вигорання
--	---

Супервізія №3

Дата проведення супервізії	8 травня 2021 р.
ПІБ фахівця (фахівців), з ким проводилась супервізія	Оксана Т., Львівська область, практичний психолог початкової ланки навчального закладу
Тема, що обговорювалась	Можливе домашнє насильство по відношенню до хлопчика 2 класу (за зовнішніми, поведінковими та емоційними ознаками дитини); дії практичного психолога навчального закладу з цього приводу
Рекомендації супервізора	<ul style="list-style-type: none"> - Звернутись до класного керівника, адміністрації (заступник директора, директор) з можливого факту домашнього насильства. - Провести психодіагностику (проективними методами), бесіду щодо емоційного ставлення дитини до членів сім'ї та ін. - Провести психологічну консультацію з батьками щодо оптимізації виховних методів та ненасильницького поведіння з дитиною, психологічну просвіту щодо психічного розвитку дитини та вікових особливостей тощо. - Запланувати на наступний навчальний рік заходи для педагогів та батьків щодо запобігання домашнього насильства. - В разі підтвердження факту домашнього насильства та його повторення – наполягати керівництву навчального закладу на зверненні до служб у справах дітей
Висновки	Практичний психолог працює перший рік в школі в маленькому селищі, назву якого відмовилась сказати; не достатньо володіє знаннями щодо захисту прав дитини та професійним досвідом, через що має

	високий рівень професійної невпевненості. Здивувало те, що категорично відмовилась від розмови з батьками, класним керівником та адміністрацію закладу з приводу можливого факту домашнього насильства, оскільки «містечко маленьке, не хоче розголосу, раптом це нашкодить батькам»
--	--

Супервізія №4

Дата проведення супервізії	14 травня 2021 р.
ПІБ фахівця (фахівців), з ким проводилась супервізія	Ірина Є., м. Херсон, практичний психолог гімназії
Тема, що обговорювалась	Дидактичні та організаційні труднощі у проведенні дистанційних занять з психології, причиною чого є відсутність такого досвіду
Рекомендації супервізора	- Застосовувати онлайн-інтерактивні форми й методи роботи (Jamboard Desk, різноманітні форми дискусій, дебатів, групового обговорення та ін.). Системно слідкувати за дотриманням правил, встановлених на початку роботи в групі. - Рефлексія учасників супервізорської групи щодо власного стилю проведення лекцій, гнучкості застосування теоретичного матеріалу, рівноваги між теорією та практикою, простоти викладення лекційного матеріалу тощо.
Висновки	Рекомендовано, за можливістю, пройти додаткові курси підвищення кваліфікації з ІКТ

Супервізія №5

Дата проведення супервізії	29 травня 2021 р.
ПІБ фахівця (фахівців), з ким проводилась супервізія	Юлія С., м. Миколаїв, практичний психолог загальноосвітньої школи, спеціаліст
Тема, що обговорювалась	Низька мотивованість звернень педагогів, класних керівників до практичного психолога, що працює перший рік у навчальному закладі (недовіра, власна впевненість, сором класних керівників за те,

	що в їх класі є проблеми, з якими вони не можуть упоратись)
Рекомендації супервізора	<ul style="list-style-type: none"> - Виступити на педраді, нарадах, професійних методоб'єднання тощо з інформацією щодо функціональних обов'язків практичного психолога в закладі освіти, можливостях психолога завдяки різним методам і формам роботи (психологічна просвіта, групова та індивідуальна психокорекція з дітьми, інформування педагогів щодо результатів психодіагностичного обстеження здобувачів освіти тощо). - Переглянути теми виступів на педрадах та психологічних семінарів та, за необхідності, внести зміни щодо наповнення практичним матеріалом, прикладами та ін., відповідно до виявлених в навчальних колективах проблем/ - Дотримуватись етики та взаємоповаги між учасниками педагогічної взаємодії. - Дотримуватись професійної ролі при виконанні функціональних обов'язків (не намагатись нести моральну відповідальність відповідати більше, ніж це можливе). - При неможливості уникнення подвійних стосунків чи перетині професійних ролей чітко дотримуватись певної професійної позиції, актуальної при виконанні функціональних обов'язків практичного психолога (з метою запобігання маніпулювань з боку окремих педпрацівників).
Висновки	Супервізанта під час проведення супервізії мала змогу побачити причини виникнення певних особистих та професійних труднощів при виконанні функціональних обов'язків; відчула себе більш впевнено та вибудувала певне бачення щодо своєї професійної діяльності на наступний навчальний рік.

Супервізія №6

Дата проведення супервізії	12 червня 2021 р.
ПІБ фахівця (фахівців), з ким проводилась супервізія	Світлана Ч., м. Житомир, практичний психолог загальноосвітньої школи
Тема, що обговорювалась	Планування та проведення індивідуальної психокорекційної роботи з дівчинкою 12 років, що втратила батька внаслідок хвороби на COVID-19 (спроба суїциду, підозри на постковідний синдром, клінічна депресія).
Рекомендації супервізора	<ul style="list-style-type: none"> - Слідкувати за власною психоемоційною стабільністю, з метою запобігання вторинної травматизації регулярно виконувати психогігієнічні процедури та методик (було надано конкретні методики та перелік методик з посиланнями на літературу). - Дотримуватись протоколу психотерапевтичної роботи з травмою втрати у дітей (стабілізація, проживання втрати, інтеграція в життєвий досвід). - Було наведено принципи та умови роботи з втратою, що підвищують ефективність та результативність роботи, відчуття впевненості та внутрішньої стабільності при допомозі переживання горя у дитини, що унеможливує тригерування самого психолога та виникнення вторинної травматизації. - Рекомендувати матері отримати психологічну допомогу у зв'язку із втратою чоловіка, оскільки при проживанні горя дитині необхідний опорний об'єкт.
Висновки	Було відрефлексовано причини та чинники, що зумовили виникнення труднощів при проведенні при психокорекційної роботи. Відбулося емоційне відреагування, супервізантка отримала підтримку з боку інших учасників та супервізора, було віднайдено нові можливості щодо подальшої роботи.

Висновки. Проведені супервізії з практичними психологами, соціальними педагогами закладів дошкільної, середньої та професійно-технічної освіти дозволили виявити певні труднощі в їх професійній діяльності в період пандемії COVID-19, а саме:

- ускладнення проведення достовірних психодіагностичних обстежень із здобувачами освіти, оскільки при проведенні онлайн-діагностики неможливо визначити рівень розуміння інструкції піддослідним, надати певні роз'яснення щодо незрозумілого запитання, спостерігати за зосередженням учня та уникнення подразників різного роду при проведенні обстеження тощо;

- труднощі у наданні психологічної допомоги засобами офлайн-консультування та проведення індивідуальної та групової психокорекції з причин карантину; дистанційне консультування суттєво знижує ефективність наданої допомоги, унеможлиблює спостереження за вегетативними реакціями, невербалікою клієнта тощо, що є певною мірою зворотний зв'язком щодо результативності роботи;

- збільшився рівень напруги та конфліктності всередині педагогічних колективів, з можливих причин перенавантаження у педпрацівників, в результаті чого необхідно планувати певні заходи щодо емоційного відреагування протягом всього навчального року (балінтовські групи, групи емоційного відреагування, професійного спілкування тощо);

- недостатній рівень знань щодо ІКТ, застосування онлайн-дидактичних засобів тощо;

- пандемія COVID-19 травматизувала все суспільство, тим чи іншим чином, і тому глибина проблематики та звернень за психологічною допомогою до практичного психолога збільшилась (смертельні несподівані втрати внаслідок захворювання; постковідні психоемоційні та психофізіологічні ускладнення; зростання рівня конфліктності у взаємодії як в педколективах, так і внутрішньосімейної; кібербулінг, інфомедія, перенесення життєвого простору дітей та підлітків в онлайн, що призводить

до втрати навичок взаємодії, певної асоціальності та дезадаптації значної кількості дітей та підлітків та ін.).

Зазначені труднощі потребують високої професійної кваліфікації практичних психологів, соціальних педагогів, що працюють у закладах освіти різного рівня, а це означає додаткової методичної уваги та підвищення кваліфікації фахівців, що здійснюють соціально-педагогічну допомогу.

ДОДАТОК Д

ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ:

навчальна програма підвищення кваліфікації соціальних педагогів

Пояснювальна записка

1. Загальні положення

Програму підвищення кваліфікації соціальних педагогів закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про охорону дитинства», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про соціальні послуги», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Положення про психологічну службу системи освіти України, Постанови КМУ про «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників».

Законодавчими документами регламентовано, що кожен педагогічний працівник зобов'язаний щороку підвищувати свою кваліфікацію, а загальна кількість академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника протягом п'яти років не може бути меншою за 150 годин. Педагогічна автономія надає можливість кожному педагогічному працівнику спланувати підвищення кваліфікації протягом 5-ти років та обрати освітні програми, вид і форми навчання та суб'єкта підвищення кваліфікації самостійно.

Програма підвищення кваліфікації соціальних педагогів закладів освіти щодо сучасних питань соціально-педагогічного патронату в умовах пандемії

розроблена УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України в межах наукового дослідження «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти» (державний реєстраційний номер 0120U104875) за грантової підтримки Національного фонду досліджень України (номер проєкту 2020.01/0114).

1.1. Актуальність. Пандемія COVID-19 стала перевіркою людства на здатність протидіяти загальноцивілізаційним загрозам та організовуватись для вирішення нагальних проблем адже вона значною мірою позначилась на всіх сферах життя людини, підкресливши низку проблем, в тому числі і в системі освіти. Наслідки пандемії суттєво вплинули на всіх учасників освітнього процесу, зокрема, за результатами наших досліджень, виявлено, що учні потерпають від вимушеної ізоляції, соціальної депривації, неякісного дистанційного навчання, дезорганізації, невпевненості у майбутньому та невизначеності щодо власного подальшого академічного розвитку, що негативно позначається на результатах навчання. Педагоги відчують дискомфорт щодо можливості повноцінної реалізації своєї професійної ролі, втрачають здатність організувати і контролювати процес навчання, страждають від емоційної напруги і тривоги за здоров'я своїх близьких і своє власне. Батьки занепокоєні через посилену відповідальність за майбутнє своєї дитини, її академічну успішність, психологічний та інтелектуальний розвиток та неможливість правильно організувати дистанційне навчання.

За нових умов і викликів змінилися вимоги до діяльності працівників психологічної служби, зокрема до соціальних педагогів, актуалізувалась потреба у пошуку нових форм роботи, які б дали можливість їм вдосконалювати свою педагогічну майстерність, укріплювати стресостійкість, організувати на надавати емоційну та соціальну підтримку всім учасникам освітнього процесу.

Запропонована програма підвищення кваліфікації соціальних педагогів закладів освіти спрямована на вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності, адаптацію наявних та

набуття системи нових цілісних знань та професійної практики розв'язання комплексних проблем в галузі соціальної роботи, соціальної підтримки сімей/осіб у складних життєвих обставинах в умовах пандемії COVID-19.

Необхідною умовою проведення курсів є не лише забезпечення слухачів інтернетом та технікою, а й готовність викладача обирати різні організаційні моделі та стратегії викладання, відповідно до можливостей, потреб і викликів (збільшувати чи зменшувати офлайн- або онлайн-компоненти, розширювати самостійну роботу слухачів).

1.2. Цільова аудиторія

Соціальні педагоги закладів освіти різних типів і форм власності. Консультанти центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

1.3. Мета програми

Метою програми курсів підвищення кваліфікації є розвиток загальних та професійних компетентностей соціальних педагогів закладів освіти, підготовка їх до здійснення соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19.

Завдання програми.

1. Ознайомлення слухачів з методологічними і психолого-педагогічними основами соціально-педагогічного патронату учасників освітнього процесу в умовах пандемії.

2. Удосконалення здатності слухачів здійснювати самоаналіз та самооцінку власного досвіду роботи з питань налагодження ефективної комунікації під час соціальної ізоляції, організації нових форм соціальної взаємодії в закладі освіти.

3. Підвищення рівня володіння технологіями впровадження ненасильницького спілкування, медіації, розвитку в учасників освітнього процесу навичок критичного мислення.

3. Розвиток громадянської, емоційно-етичної, соціальної компетентностей слухачів курсів.

4. Розвиток здатності створювати та підтримувати безпечне та інклюзивне освітнє середовище, вільне від будь-яких проявів насильства у закладі освіти в умовах карантину.

5. Підвищення рівня володіння інтерактивними методами, засобами електронної комунікації та цифровими технологіями в просвітницько-профілактичній роботі соціального педагога;

6. Розвиток здатності в умовах карантину забезпечувати додаткову підтримку дітям з особливими освітніми потребами та дітям, що постраждали від насильства, з дотриманням вимог до захисту персональних даних та засад кібербезпеки.

У результаті успішного проходження курсів підвищення кваліфікації слухачі мають набути та поглибити ключові та професійні компетентності.

1.4. Ключові компетентності

Громадянська компетентність – здатність діяти як відповідальний громадян і повною мірою брати участь у соціальному житті країни.

Соціальна компетентність – здатність до конструктивного спілкування у різних середовищах, ефективної взаємодії в моно- та мультидисциплінарних командах, ефективної взаємодії з різними категоріями осіб, критичного оцінювання соціальних подій і явищ, налагодження та підтримки ефективної міжособистісної взаємодії з метою надання професійної допомоги.

Інформаційна компетентність – здатність до пошуку, опрацювання, аналізу, систематизації та використання інформації з різних джерел

Етична компетентність – здатність виконувати свою професійну діяльність з урахуванням етичних принципів і вимог, забезпечувати конфіденційність особистої інформації.

Особиста і навчальна компетентність – здатність справлятися з невизначеністю, вчитися, підтримувати фізичне та емоційне благополуччя, співпереживати і конструктивно вирішувати конфлікти.

Цифрова компетентність – критичне і відповідальне використання та

взаємодія з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) для професійної діяльності та участі у житті суспільства.

1.5. Професійні компетентності соціального педагога:

- здатність застосовувати на практиці законодавчі та нормативно-правові акти з соціально-педагогічного патронату сімей, що опинились в складних життєвих обставинах внаслідок кризових ситуацій (пандемії, соціального дистанціювання, карантинних заходів тощо);

- здатність цілеспрямованого перенаправлення осіб, які потребують соціального захисту до відповідних суб'єктів, що надають соціальні послуги на державному, регіональному, місцевому рівнях, розуміти принцип їх взаємодії та використовувати під час соціально-педагогічного патронату;

- здатність здійснювати консультування осіб, які потребують соціального патронату в умовах пандемії та організовувати заходи соціально-педагогічного супроводу соціально вразливих категорій, в тому числі і у взаємодії з іншими організаціями та установами;

- здатність до оцінки процесу та результатів здійснення соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки особам, які постраждали від насильства в сім'ї/ торгівлі людьми/ стихійного лиха/ катастрофи/ військових дій / пандемії та перебувають на обліку у зв'язку із складними життєвими обставинами в умовах пандемії;

- здатність до аналізу соціального та фізичного середовища, системи соціальних служб, установ, організацій на державному, регіональному та місцевому рівнях, їх засоби інформації населення про соціальні послуги в умовах пандемії;

- здатність до координації зусиль та налагодження взаємодії різних організацій соціальної сфери органів місцевого самоуправління в інтересах учасників освітнього процесу;

- здатність до розробки, апробації та втілення соціально-педагогічних проектів і технологій, оцінювання їх ефективності в умовах пандемії.

1.6. Очікувані результати навчання за програмою

Знання щодо:

- останніх досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених щодо соціальних, педагогічних і психологічних проблем пов'язаних з пандемією та вакцинацією;
- нормативно-правової бази роботи закладів освіти в період пандемії COVID-19;
- соціально-правового захисту учасників освітнього процесу в умовах пандемії;
- достовірних джерел інформації з питань, пов'язаних з пандемією COVID-19, механізмів розпізнавання та протистояння інформаційним впливам;
- основних проблем учасників освітнього процесу, пов'язаних з карантинними обмеженнями та дистанційним та змішаним навчанням.

Вміння та навички:

- надавати допомогу учасникам освітнього процесу в організації спілкування, взаємодії в умовах соціальної ізоляції;
- проводити роботу зі створення безпечного освітнього середовища у закладі освіти, профілактики конфліктів між учасниками освітнього процесу, в умовах дистанційного та змішаного навчання;
- проводити в закладі освіти роботу із запобігання та протидії булінгу та проявам насильства стосовно учасників освітнього процесу в умовах карантину;
- надавати допомогу здобувачам освіти у вирішенні питань доступу до соціальних, медичних та правоохоронних послуг на рівні закладу освіти та громади;
- організовувати волонтерську діяльність здобувачів освіти, соціальну допомогу і соціальну підтримку за моделлю «рівний-рівному»;
- здійснювати соціально-педагогічний патронат вразливих груп населення в умовах пандемії COVID – 19;
- надавати допомогу учасникам освітнього процесу у реадaptaції та

ресоціалізації після дистанційного навчання

– володіти сучасними технологіями онлайн консультування та просвіти в умовах пандемії, використовувати у роботі технічні можливості сучасних цифрових ресурсів, платформ та форми методичної роботи соціального педагога в онлайн форматі.

Настанови щодо:

– необхідності створення та підтримки безпечного та інклюзивного освітнього середовища, вільного від будь-яких проявів насильства у закладі освіти в умовах пандемії;

– важливої ролі партнерській взаємодії між закладом освіти і сім'ями учнів, як однієї з необхідних організаційно-педагогічних умов ефективної соціально-педагогічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах пандемії;

– необхідності включення в індивідуальну програму професійного розвитку соціального педагога навчання технологіям соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID – 19.

2. Загальна характеристика навчальної програми

2.1 Зміст навчальної програми

Змістовий модуль 1. Організаційний модуль спрямований на знайомство слухачів курсів та налаштування на навчальну діяльність.

Змістовий модуль 2. Науково-теоретичний модуль спрямований на висвітлення загальних питань пандемії COVID-19 складається з наукової, нормативно-правової та інформаційної частин. Вивчення тем завершується питаннями для самоперевірки та тестовими питаннями для самоконтролю.

Змістовий модуль 3. Практичний модуль орієнтований на вивчення професійних питань, що пов'язані із наслідками пандемії COVID-19. Вивчення тем супроводжується практичним відпрацюванням методик, технік та технологій профілактичної, консультативної та проектної діяльності соціального педагога. Теми модулю завершується питаннями для

самоперевірки та самоконтролю.

Результатом успішного проходження курсів підвищення кваліфікації є виконання всіх передбачених програмою завдань.

2.2 Форми реалізації програми.

Програма розрахована на дистанційну форму підвищення кваліфікації з можливістю проведення онлайн і офлайн занять в синхронному та асинхронному режимі. За умови проведення онлайн формату занять пропонуємо формувати групи кількістю слухачів до 35 осіб.

Застосування конкретних інформаційно-комунікаційних систем (електронних освітніх платформ), комунікаційних онлайн сервісів та інструментів, за допомогою яких організовується освітній процес під час дистанційного навчання, залежить від технічних можливостей закладу освіти і компетентності викладача.

Платформи, рекомендовані для проведення онлайн занять за програмою:

Moodle — навчальна платформа призначена для об'єднання педагогів, адміністраторів і учнів (студентів) в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища.

Google Classroom — безкоштовний вебсервіс, створений Google для навчальних закладів з метою спрощення створення, поширення і класифікації завдань безпаперовим шляхом. Рекомендована мета сервісу — прискорити процес поширення файлів між педагогами та здобувачами освіти.

Zoom — програма для організації відеоконференцій, яка надає сервіс відеотелефонії, що дозволяє підключати одночасно до 100 пристроїв безкоштовно, з 40-хвилинним обмеженням для безкоштовних акаунтів. Користувачі мають змогу підвищити рівень обслуговування, використовуючи один з тарифних планів, з максимальною кількістю підключень до 500 осіб одночасно, без обмежень по часу.

Також, за бажанням викладача, інші електронні освітні ресурси.

2.3 Терміни навчання

Навчальна програма передбачає дистанційний курс (30 год.) та складається з трьох модулів. За успішного виконання програми учаснику видається відповідний документ (свідоцтво або сертифікат).

2.4. Структура програми

Повний курс – 1 кредит ЄКТС (30 годин) за програмою підвищення кваліфікації соціальних педагогів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 в закладі освіти».

Онлайн/дистанційне настановне заняття - 1 година.

Онлайн/дистанційне навчальні заняття - 26 годин.

Підсумкове заняття - 1 година.

Підсумкова тематична дискусія - 2 години.

Самостійна робота (дистанційна) - за потребою.

2.5. Система контролю/оцінювання

– поточний контроль (тестування, експрес-контроль за матеріалами лекцій);

– підсумкове тестування - 100 б. (тестові завдання для слухачів курсів: 1 рівень - тестові запитання з правильною відповіддю; 2 рівень - запитання з кількома варіантами відповіді; 3 рівень - творче завдання - аналіз метод кейсів);

– саморефлексія на тематичні дискусії.

Шкала оцінювання підсумкового заняття

Сума балів за підсумкове заняття	оцінка ЄКТС	Оцінка	
		для диференційованого заліку	для заліку
96-100	A	відмінно	зараховано
86-95	B		

67-85	C	добре	
61-66	D	задовільно	
51-60	E		
35-50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням

2.5. Можливості подальшого використання програми.

Програма може бути адаптована для підвищення кваліфікації соціальних педагогів в умовах інших надзвичайних ситуацій (природних катаклізмів, соціальних подій, тимчасовому припиненні діяльності освітнього закладу тощо) та може проводитися очно.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

(дистанційна форма навчання – 30 год/1 кредит)

№ з/п	Назви тем	Всього годин	Лекції	Семіна ри	Практич ні заняття
Модуль 1. Організаційний модуль					

1.1	Настановне заняття. Знайомство. Досвід переживання пандемії COVID-19 слухачами курсів	1			1
Модуль 2. Науково-теоретичний модуль					
2.1.	COVID-19: дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених щодо соціальних, педагогічних і психологічних проблем пов'язаних з пандемією та вакцинацією	1	1		
2.2.	Нормативно-правова база роботи закладів освіти в період пандемії COVID-19. Соціально-правовий захист учасників освітнього процесу в умовах пандемії	2	2		
2.3	Інфодемія. Розпізнавання та протистояння інформаційним впливам	2		2	
2.4	Основні проблеми учасників освітнього процесу, пов'язані з карантинними обмеженнями та дистанційним та змішаним навчанням	1	1		

3. Практичний модуль					
3.1	Адаптація та модернізація системи неформальних комунікацій у закладі освіти в умовах пандемії COVID - 19	2	1	1	
3.2	Особливості впровадження медіаційних практик, навичок ненасильницького спілкування та технології «рівний-рівному» в освітній процес в період пандемії	2	1		1
3.3	Запобігання і протидія булінгу та проявам насильства стосовно учасників освітнього процесу в умовах соціальної ізоляції	2	1		1
3.4	Сучасні технології онлайн консультування та просвіти в умовах карантину	2	1		1
3.5	Вирішення проблеми доступу до соціальних, медичних та правоохоронних послуг на рівні закладу освіти та громади (система перенаправлення)	2		2	

3.6	Волонтерство в умовах карантину. Соціальні акції	1		1	
3.7	Особливості організації соціально-педагогічного патронату вразливих груп населення в період пандемії COVID - 19	2		2	
3.8	Реадаптація та ресоціалізація учасників освітнього процесу після дистанційного навчання	1	1		
3.9	Організація соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки особам, які постраждали від пандемії та перебувають на обліку у зв'язку із складними життєвими обставинами	2		2	
3.10	Техніки самопомоги та самопіклування в складній емоціогенній ситуації	2		2	
3.11	Саморозвиток та професійне зростання соціального педагога в умовах інфодемії й надлишку	1		1	

	інформаційного контенту, тренінгового спаму				
3.12	Форми методичної роботи соціального педагога в онлайн форматі. Використання технічних можливостей сучасних цифрових ресурсів, платформ у діяльності соціального педагога	1		1	
3.13	Підсумковий контроль	1			1
3.14	Тематична дискусія з питань соціально-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID - 19. Рефлексивна анкета слухача курсів	2			2
Всього		30	9	14	7

Зміст занять програми

Модуль 1. Організаційний модуль

1.1. Настановне заняття. Знайомство. Досвід переживання пандемії COVID-19 слухачами курсів.

Знайомство слухачів курсів. Ознайомлення з програмою підвищення кваліфікації та організацією занять за дистанційною формою роботи.

Вхідне анкетування (орієнтовний зразок анкети у додатку). Обговорення особистого досвіду слухачів щодо переживання проблем в умовах пандемії COVID-19.

Рекомендації для викладача: заздалегідь розмістити вхідну анкету (див. додаток) слухачів курсів за допомогою google-форми. Зміст анкети складається з урахуванням актуальних задач курсу відповідного закладу післядипломної освіти та куратора курсів.

Модуль 2. Науково-теоретичний модуль

2.1. COVID-19: дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених щодо соціальних, педагогічних і психологічних проблем пов'язаних з пандемією та вакцинацією.

Проблема психологічного і соціального супроводу подолання проявів і наслідків пандемії в зарубіжній і вітчизняній психології, соціології та педагогіці. Узагальнення досвіду психологічної і соціальної підтримки населення під час карантину. Позитивні тенденції розвитку сучасних інтернет-послуг: надання дистанційної фахової психологічної допомоги і підтримки; розвиток дистанційної освіти та індивідуальних психологічних онлайн-консультацій; практика благодійної діяльності тощо.

Рекомендації для викладача: варто наголосити на успішному досвіді нашої та інших країн для запозичення та на негативному досвіді для запобігання таких саме помилок.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- Чим, на вашу думку, корисна обізнаність з психолого-педагогічними, соціальними дослідженнями проблем пандемії для професійної діяльності соціального педагога?

- Визначте позитивні тенденції подолання наслідків пандемії COVID-19, що відзначаються у дослідженнях? Сплануйте просвітницьку діяльність у вашому закладі освіти з урахуванням зазначеної вище інформації про позитивні тенденції подолання наслідків пандемії COVID-19.

- Оберіть одну статтю стосовно проблем пандемії і вакцинації з бази даних Open Ukrainian Citation Index (URL: https://ouci.dntb.gov.ua/?title=2019-nCoV+%7C+COVID-19+%7C+SARS-CoV-2&sort=issued-desc&year_from=2020)/Електронної бібліотеки НАПН (URL : <https://lib.iitta.gov.ua/>) або інших баз наукових джерел з відповідної галузі знань. Визначте основний результат дослідження. Як його можна використати у своїй професійній діяльності?

Рекомендована література

1. Богоров В. Г. «Що ми знаємо про коронавірус: джерела наукової інформації» : запис вебінару від 9 квітня 2020. [Електронний ресурс]. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=zHxtWEgHJK0>.

2. Досвід переживання пандемії covid-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка: матеріали онлайн-семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 року «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії covid-19 і карантину» / [за наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонові, О.Л. Вознесенської]. – [електронне видання]. 2020. –121 с. URL : <http://ispp.org.ua/2020/08/07/dosvid-perezhivannya>

3. Карамушка Л. М. Психологічне здоров'я персоналу організацій в умовах пандемії COVID-19: огляд зарубіжних досліджень. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2021. 1 (22). С. 69-78. URL : <http://orgpsy-journal.in.ua/index.php/oper/article...>

4. Науковий звіт про проміжні результати реалізації проєкту № 2020.01/0114 за договором від 23.10.2020 № 45/01.2020 «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти» (проміжний). С. 11-14, 123-128. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/725666/>

5. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя; [координатор інтернет-

посібника В.В. Рибалка; колектив авторів]. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 243 с. URL : http://aitdonntu.ucoz.ua/001_MedKab/internet_posibnik_za_red_vg_kremenja_ukr_pdf_06.05.pdf.

6. Психологічні виклики пандемії COVID-19: україноканадійський досвід [збірник тез міжнародного науково-практичного семінару лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України]. Відп. ред. В.Л. Зливков; укладачі С.О. Лукомська, О.В. Котух. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2021. 97 с. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725040>

7. Теоретична і практична психологія – виклики пандемії COVID-19 [збірник тез методологічного семінару лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України]. Відп. ред. В.Л. Зливков; укладачі С.О. Лукомська, О.В. Котух. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2020. 27 с. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722525>.

8. Інформація про COVID-19 в Open Ukrainian Citation Index (OUCI) [Електронний ресурс]. URL: https://ouci.dntb.gov.ua/?title=2019-nCoV+%7C+COVID-19+%7C+SARS-CoV-2&sort=issued-desc&year_from=2020

2.2. Нормативно-правова база роботи закладів освіти в період пандемії COVID-19. Соціально-правовий захист учасників освітнього процесу в умовах пандемії.

Розпорядчі документи Кабінету Міністрів України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України щодо запобігання поширенню коронавірусу. Нормативні документи органів місцевого самоврядування. Накази директора закладу освіти. Нормативно-правове забезпечення організації освітнього процесу в умовах карантинних обмежень.

Рекомендації для викладача: всі нормативно-правові документи, в тому числі з питань соціального захисту неможливо освітити на одній лекції, тому увагу слухачів варто спрямувати до їх самостійного пошуку та аналізу.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- Визначте рівні п'яти запропонованих нормативно-правових актів (загальнодержавні, територіальні/регіональні, місцеві/локальні, об'єктові). Які з них є першочерговими для виконання у діяльності соціального педагога закладу освіти?

- Доповніть список нормативно-правових документів, різного рівня (рекомендації ООН та ВОЗ, Розпорядження Верховної Ради України, Укази Президента, Кабінету Міністрів України, накази і розпорядження Міністерства охорони здоров'я, Міністерства освіти і науки України, обласного департаменту освіти і науки, розпорядження місцевих органів влади, дирекції закладу освіти, інструкції і т.п.) з питань забезпечення діяльності закладів освіти в період пандемії COVID-19.

- Складіть перелік нормативно-правових документів та рекомендацій міжнародних/українських організацій та міністерств щодо вакцинації населення країни. Підготуйте інформаційне повідомлення на сайт вашого закладу освіти з цього питання.

Рекомендована література.

1. Нормативно-правові акти, що стосуються COVID-19. Законодавство України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний вебпортал парламенту України]. - URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/g23>

2. Науковий звіт про проміжні результати реалізації проєкту № 2020.01/0114 за договором від 23.10.2020 № 45/01.2020 «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби

системи освіти» (проміжний). С. 11-14, 123-128. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/725666/> (дата звернення : 04.04.2021 р.)

3. Відповіді на поширені запитання щодо організації освітнього процесу в умовах карантинних обмежень [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [офіційний вебпортал]. - URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/vidpovidi-na-poshireni-zapitannya-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-umovah-karantinnih-obmezhen>

4. Нормативно-правова база [Електронний ресурс] // Міністерство охорони здоров'я України : [офіційний вебпортал]. - URL : <https://covid19.gov.ua/ofitsiini-rishennia>

2.3. Інфодемія. Розпізнавання та протистояння інформаційним впливам.

Достовірна та фейкова інформація про вірус, пандемію, вакцинацію.

Вибухове зростання недостовірної інформації та інформаційний шум. Медіапсихологічні феномени карантинного життя: тривожний інформаційний вир, пересиченість медіапотокami, поляризація і консервація негативного спілкування.

Емоційно насичений та емоційно забарвлений контент (“смертельна хвороба”, “ризик зараження”), “вірусність” повідомлень, медійний бум, надмірна для психіки людини кількість повідомлень, значна частина яких містить містифікації, недостовірну, або й свідомо хибну інформацію.

Інформаційне пересичення, виснаження. Стрес пандемії виконує не мобілізаційну функцію, а руйнує захисні сили організму.

Масштабі приклади групової поляризації, консервація негативних емоцій в інтернет-спілкуванні. Масові емоційні реакції учасників освітнього процесу на соціальні події та надзвичайні ситуації. Алгоритм швидких кроків оцінки інформації.

Рекомендації для викладача: важливо внести ясність в понятійний

апарат за темою. Під час онлайн роботи рекомендуємо залучати слухачів до обговорення. Для дистанційного формату підійде спілкування на платформі чи у загальному чаті групи курсів. Викладачу варто звернути увагу слухачів на важливості розпізнавання людиною недостовірної інформації та шляхах протистояння інформаційним впливам, особливо це стосується підлітків, молодших школярів та учнів інклюзивних класів.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

– Яким чином ви можете запобігти поширенню дезінформації про коронавірус у вашому закладі освіти?

– Яку роль можуть виконувати підлітки та учні старших класів з профілактики та швидкого реагування на випадки інфодемії?

– Оберіть успішний спосіб підготовки учасників освітнього процесу до конструктивної взаємодії з інформаційним простором:

- розвиток критичного мислення;
- медіа культура;
- медіаосвіта (вірна відповідь);
- власна емоційна стабільність;
- всі перелічені варіанти;
- жодний з варіантів
- Медіограмотність людини це:
 - уміння визначати достовірні джерела;
 - розпізнати фейки;
 - перевіряти факти;
 - розуміти логіку повідомлення і контексти;
 - впізнавати і нівелювати маніпуляції;
 - всі перелічені вміння (вірна відповідь);
 - жодний з варіантів

Рекомендована література:

1. Досвід переживання пандемії covid-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка: матеріали онлайн-семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 року «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії covid-19 і карантину» / [за наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонові, О.Л. Вознесенської]. – К. : ІСПП НАПН України, 2020. – [електронне видання]. – 121 с. https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/dosvid_onl-sem_23-04-20_and_15-05-20_ncov19.pdf

2. Рекомендации ВОЗ для населения в связи с распространением нового коронавируса (2019-nCoV): мифы и ложные представления. URL : <https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters>.

3. Найпоширеніші фейки про вакцинацію. URL : <https://moz.gov.ua/najposhirenishi-fejki-pro-vakcinaciju>.

4. Covid-19 Ре-грантинг Форуму 2020: Детектор медіа про протидію дезінформації. URL : <http://eap-csf.org.ua/2021/05/25/covid-19-re-hrantynh-forumu-2020-detektor-media-p/>

5. Медіаграмотність у часи пандемії. Курс Міністерства цифрової трансформації України створений спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні за підтримки USAID. <https://osvita.diia.gov.ua/courses/mediagramotnist-u-casi-pandemii>

6. Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері: Матеріали другої наук.-практ. студ. конф., м. Київ, 18 листоп. 2020 р. / Упоряд. : В. М. Фурашев, С. Ю. Петряєв, О. А. Самчинська. – Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехніка», 2020. – 96 с [Електронний ресурс] http://ippi.org.ua/sites/default/files/zbirnik__18.11.2020__red._2.pdf

2.4. Основні проблеми учасників освітнього процесу, пов'язані з

карантинними обмеженнями та дистанційним та змішаним навчанням.

Реакція на пандемію всіх учасників освітнього процесу. Психічний стрес, його види, психологічні та поведінкові прояви під час пандемії, наслідки соціальної самоізоляції та стигматизація і дискримінація хворих і тих, що перехворіли. Соціальна ізоляція та її наслідки для дорослого і учнів.

Найбільші чинники стресу: тривалість карантину; страх інфекції; фрустрація та нудьга; неадекватна інформація; неадекватність (нестача) базових запасів; стигматизація; фінансові втрати; зменшення спілкування віч-на-віч тощо.

Особисті проблеми педагогів та батьків пов'язані з: замкненим простором під час карантину; переведенням поза бажанням на дистанційну роботу з новими і незвичними навантаженнями; втрата роботи; транспортні проблеми; черги у громадських закладах через необхідність зберігати дистанцію, тощо.

За тривалих умов перебування в карантині може формуватися коронавірусний синдром аналогічного чорнобильському та військовому, наприклад афганському.

Рекомендації для викладача: статистично достовірні наукові дані можна порівнювати зі спостереженнями соціальних педагогів-практиків (результати діагностичних досліджень, спостережень, бесід з учасниками освітнього процесу, якщо такі проводилися).

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- Як соціальний педагог може використовувати у своїй роботі дані про проблем учасників освітнього процесу?
- З кого починати роботу: з учнів чи дорослих? Чому?
- Складіть спільний план роботи з практичним психологом закладу освіти щодо діагностики (хто і які методики проводить)

психоемоційних станів та поведінкових проявів учнів основної та старшої ланки освіти та подальшої корекції цих станів і проявів.

Рекомендована література:

1. Карамушка Л.М., Креденцер О.В., Терещенко, К.В. Фізичне та психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій: емпіричне дослідження проблеми в період пандемії COVID-19. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2020. 2-3 (20). стор. 72-83. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722698>

2. Горленко В. М. Прояви професійної дезадаптації педагогів в умовах COVID-19. *Профорієнтація: стан і перспективи розвитку*: збірник матеріалів XI Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна, м. Київ. 2021. С. 40-44. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/725771/>.

3. Горленко В. М. Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога: виклик пандемії. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2021 (Подолання викликів у період карантину, спричиненого COVID-19)* : зб.матеріалів всеукр.наук.-практ.семінару (Київ, 2 березня 2021 р.) Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ. 2021. С. 28-30. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/725693/>.

4. Коробанова О. Л. Соціальна взаємодія та переживання складних соціальних ситуацій в умовах пандемії COVID-19. *Проблеми політичної психології*. 2020. Вип. 9 (23). С. 72-93.

5. Коробка Л. М. Стигматизація осіб із COVID-19 в умовах поширення пандемії коронавірусу: соціально-психологічний аспект. *Проблеми політичної психології*. 2020. Вип. 9 (23). С. 94-109.

Модуль 3. Практичний модуль

3.1 Адаптація та модернізація системи неформальних комунікацій у закладі освіти в умовах пандемії COVID - 19.

Зміна культурних та змістових концепцій спілкування. Організація

спілкування, взаємодії та соціалізації учнів в умовах соціальної ізоляції. Профілактика кібербулінгу.

Формування нових моделей спілкування. Організація комунікації в ситуаціях психоемоційної напруги, роздратування та пригнічених станів. Навчання новим правилам соціальної взаємодії в освітньому процесі та поза його межами. Соціальні групи та неформальні об'єднання підлітків та молоді. Безпечні/небезпечні групи і квести у соціальних мережах для дітей.

Рекомендації для викладача: проаналізувати разом із слухачами як комунікація учнів в мережі впливає на їхню соціалізацію. Варто звернути увагу соціальних педагогів на співвідношення онлайн і офлайн комунікацій в спілкуванні підлітків у ковідний та постковідний періоди.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- Чи варто педагогам спілкуватися з учнями поза освітнім процесом? У соціальних мережах? Для чого?
- Як можна збагатити освітній процес сучасної школи завдяки неформальним онлайн комунікаціям?
- Запропонуйте перелік безпечних соціальних груп та об'єднань для підлітків і молоді для задоволення потреби у спілкуванні. Розробіть план заняття з молодшими підлітками щодо пошуку груп за інтересами.

Рекомендована література

1. Ларіна Т. О. особливості персонологічного конструювання мережі соціальної підтримки в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Наукові студії із соціальної та політичної психології. 2020. Вип. 46 (49). С. 41-49.
2. Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері: Матеріали науково-практичні

студентської конференції / 12 травня 2020 р., м. Київ / Упоряд. : Фурашев В. М., Петряєв С. Ю. – Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Вид-во «Політехніка». 2020. – 196 с. <http://ipp.kpi.ua/wp-content/uploads/2020/08/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B2%D1%96%D0%B4-12.05.pdf>

3. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка – Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. – 409 с. https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Management/2020/monograph_ekstr_dyst_navch.pdf

4. Г. Чепурко, Л. Гладченко. Аналітичний звіт дослідження подолання в громадах органами місцевого самоврядування викликів у наданні освітніх послуг, що виникли через COVID-19. https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/823/Report_Access_to_Education_ukr.pdf

3.2. Особливості впровадження медіаційних практик, навичок ненасильницького спілкування та технології рівний-рівному в освітній процес в період пандемії.

Психогігієна, медіаграмота, суб'єктність, безпека соціальної взаємодії тощо. Формування саногенного мислення в учнів. Профілактика конфліктів між учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного та змішаного навчання. Технологія рівний-рівному у наданні допомоги, підтримки та впровадження медеаційних практик у закладі освіти. Ненасильницьке спілкування та можливості його впровадження в закладі освіти.

Створення безпечного освітнього середовища у закладі освіти.

Рекомендації для викладача: проаналізувати нові виклики до соціально-педагогічного супроводу і патронату щодо профілактики конфліктів, булінгу і насильства в умовах пандемії. Вивчити успішний досвід впровадження медіаційних практик в Україні.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

– Які нові форми/технології ви використаєте для профілактики конфліктів в умовах дистанційного та змішаного навчання?

– Яким чином розвивати саногенне мислення учасників освітнього процесу?

– Складіть план заходу з профілактики конфліктів для учнів 5-х класів з використанням технології рівний-рівному.

Рекомендована література

1. Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна/рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти. – К.: ФОП Нічога С.О.. – 2018. – 174 с URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/porozuminnyala-stradametodposibniksayt.pdf>

2. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації». – К. – 2018. – 140 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/1-komplekt-programmediatsiya.pdf>

3. Комунікативні технології інформаційного суспільства : монографія / [А. І. Гусєв, Н. О. Довгань, О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, І. В. Петренко] ; за наук. ред. А. І. Гусєва ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. – 142 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/GusevMonogr2020-maket.pdf>

4. Розенберг М. Ненасильницьке спілкування: мова життя. Вид-во РАНОК. 2020. 256 с.

5. Соціальний конфлікт: інноваційні комунікативні технології

врегулювання: практичний посібник [Г. М. Бевз, І. В. Петренко, А. І. Гусєв, В. І. Давидов, О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, О. Г. Цукур] / за наук. ред. Г. М. Бевз, І. В. Петренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2020. 144 с.
URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/PetrenkoBevzPosibnik2020maket.pdf>

6. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. – К. – 2018. – 56 с.
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidiabulingu/21kbos.pdf>

3.3. Запобігання та протидія булінгу та проявам насильства стосовно учасників освітнього процесу в умовах соціальної ізоляції.

Домашнє насильство; булінг; насильство, що вчинено за допомогою засобів електронних комунікацій; дискримінація за будь-якими ознаками. Соціально-правове протистояння тиску та маніпуляціям. Створення системи протистояння маніпуляції, інформаційні диверсії на засадах безпечної та дружньої для дитини школи. Нормативні документи МОН України щодо запобігання та протидії булінгу та проявам насильства стосовно учасників освітнього процесу. Організації, які займаються проблемами булінгу в Україні (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/protidiyabulingu/orgaizaciyi-yaki-zajmayutsya-pitanniyami-buingu-v-ukrayini>).

Рекомендації для викладача: обговорити порядок дій учасників освітнього процесу у випадку виявлення булінгу/насильства чи підозри на їх вчинення. Закріпити алгоритм реагування працівників закладу освіти на факт чи підозру булінгу/насильства.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю: :

- Які форми і методи краще використовувати для навчання учнів способам запобігання насильству та булінгу в учнівських колективах?
- Яким чином створити систему реагування працівників закладу освіти на випадки домашнього насильства в умовах ізоляції?

– Розробіть план навчання учнів Вашого закладу освіти щодо протистояння онлайн насильству в умовах пандемії.

Рекомендована література:

1. Аналітичний звіт «Реагування державних органів влади на випадки домашнього насильства під час кризових ситуацій (зокрема пандемії COVID-19) та рекомендації щодо їх вдосконалення». URL : <https://la-strada.org.ua/download/analitychnyj-zvit-reaguvannya-derzhavnyh-organiv-vlady-na-vypadky-domashnogo-nasylstva-pid-chas-kryzovyh-sytuatsij-zokrema-pandemiyi-covid-19-ta-rekomendatsiyi-shhodo-vdoskonalennya-yihnoyi-roboty>

2. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. – К.: ФОП Нічога С.О. – 2020. – 196 с. URL:

https://www.unicef.org/ukraine/sites/unicef.org.ukraine/files/2020-07/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%83_0.pdf

3. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 132 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-11-25-protydiy-bullying.pdf>

3.4. Сучасні технології онлайн консультування та просвіти в умовах карантину

Етика онлайн консультування. Методичні та дидактичні особливості проведення. Організація комфорту учасників онлайн консультації. Соціальне та психологічне онлайн консультування.

Питання презентації наукових досліджень щодо пандемії для

учасників освітнього процесу під час просвітніх заходів. Особливості організація просвіти відповідно до запитів і потреб різних цільової аудиторій.

Особливості неусвідомленого сприйняття людиною інформації та ставлення до неї. Повага до часу та зусиль, які витрачають учасники просвітніх заходів. Особливості мотивації осіб, що беруть участь в онлайн просвітніх заходах.

Рекомендації для викладача: увагу слухачів варто зосередити не на технічних можливостях консультування та просвіти, а на методологічних особливостях, відмінності очного та онлайн форматів даних видів роботи соціального педагога.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- Назвіть методичні особливості проведення онлайн консультування та просвіти в умовах пандемії.
- Як запобігти підвищенню відчуття дискомфорту та тривоги в учнів під час консультування та діагностики?
- Які прийоми варто використовувати при проведенні онлайн просвіти? Складіть перелік найрезультативніших методик і прийомів консультування і просвіти з вашої практичної діяльності.

Рекомендована література:

1. Дятел Н.Л. Етичні питання організації досліджень в умовах карантину. URL : https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/dosvid_onl-sem_23-04-20_and_15-05-20_ncov19.pdf

2. Гурлева Т. С., Яковенко С. І. Дистанційне психологічне консультування в період пандемії: особливості і перспективи. *Актуальні проблеми психології*: Том: Методологія і теорія психології. 2020. 4 (14). С. 66-80. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725437>

3. Організація психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу освітнього процесу в умовах дистанційного навчання : метод. рек. / за заг. ред. І.В. Марухиної – Суми : НВВ КЗ СОІППО

http://www.soippo.edu.ua/images/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B0/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0/%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%83%20%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B6%D1%83%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%83%20%D0%B2%20%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf

3.5. Вирішення проблеми доступу до соціальних, медичних та правоохоронних послуг на рівні закладу освіти та громади (система перенаправлення) .

Організація взаємодії із соціальними інститутами та громадськими організаціями щодо соціального захисту та соціально-педагогічного патронату. Мережа “гарячих ліній” та сайтів онлайн допомоги, онлайн сервісів та сайтів організацій.

Система перенаправлення.

Рекомендації для викладача: кожен соціальний педагог має

володіти власним переліком соціальних, медичних, правоохоронних та психологічних послуг на рівні громади, міста, області та Всеукраїнському рівні для надання достовірної інформації всім учасникам освітнього процесу.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- З яких джерел соціальний педагог може отримувати інформацію про соціальні/медичні/правоохоронні послуги?
- Як організувати інформування учасників освітнього процесу про установи, які надають соціальні/медичні/правоохоронні послуги у територіальній громаді?
- Складіть перелік соціальних інститутів, громадських і благодійних організацій, телефонів “гарячої лінії” з питань надання соціальних, медичних, психологічних та правоохоронних послуг для учасників освітнього процесу вашого закладу освіти.

Рекомендована література:

1. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи: Монографія. – К.: – 2006 408 с. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/19667907.pdf>
2. Оцінка існуючих моделей та практик соціальної роботи та соціальних послуг на рівні громади - К. 2017. 84 с. URL : <http://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1512630861.pdf>
3. Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження інтегрованих соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. Частина 2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія. Збірка додатків / Дащаківська О.Ю., Стельмах С.С., Максименко К.М. Київ, 2021. 96 с. URL : https://www.unicef.org/ukraine/media/12721/file/Spilno_dodatok_2.pdf

3.6. Волонтерство в умовах карантину. Соціальні акції

Відповідь на виклики пандемії для надання професійної допомоги населенню у форматі волонтерської допомоги. Потреба у психологічному

втручанні, соціальній підтримці та врахування фінансових обмежень у частини населення. Основні завдання: психоедукаційні заходи, організація груп підтримки населення та фахівців, надання можливості отримати індивідуальну підтримку в онлайн режимі на безоплатній основі.

Правило екологічної роботи фахівця, що здійснює інтенсивну волонтерську допомогу в умовах пандемії. Обмеження волонтерської діяльності. Складнощі роботи у онлайн режимі.

Волонтерські проекти, соціальні акції, групи підтримки, інтервізійні групи тощо.

Рекомендації для викладача: соціальний педагог може організовувати власні волонтерські проекти та соціальні акції або брати участь у вже існуючих.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- Розробіть покрокову інструкцію з організації волонтерської допомоги у вашому закладі освіти.
- Вкажіть мотиваційні шляхи залучення учнів і їх батьків до соціальних акцій.
- Складіть соціальний проєкт підтримки учнів/вчителів вашого закладу освіти та членів їх родин, які перехворіли на COVID - 19, на волонтерських засадах (можна із залученням благодійних фондів/організацій/приватних осіб).

Рекомендована література:

1. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посібник / За ред. Т. Л. Лях ; авт.-кол.: З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін. - К. : Версо-04, 2012. 288 с. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3486/1/T_LYAKH_MVGVADZ_KSP&SR_IL.PDF.

2. Залучення громади та інформування про ризики під час

пандемії. Практичні поради із залучення підлітків та молоді у реагування на пандемію COVID-19. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/documents/community-youth-engagement-pandemic>.

3. Ваш контакт «Бабуся» тепер онлайн. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/stories/teens-teach-pensioners-stay-touch-ukraine>.

4. Технології соціально-педагогічної діяльності: навч. посіб. для студентів напряму підготовки “Соціальна педагогіка” / За заг. ред. Н. В. Заверико. - Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 280 с.

3.7. Особливості організації соціально-педагогічного патронату вразливих груп населення в період пандемії COVID - 19.

Вплив пандемії на вразливі групи населення. Особливості організації соціально-педагогічного патронату для дітей-сиріт, осіб з обмеженими можливостями, родин, що опинилися в складних життєвих обставинах, жінок і дітей, ветеранів та члени їх родин, безробітні, бездоглядні, - перекваліфікація, пошук роботи, депресія та ін. Встановлення обмежень в умовах пандемії COVID - 19 чи порушення прав людини? Обґрунтованість та пропорційність обмежень прав людей рівню загрози. Всі люди належать до групи ризику, незалежно від національності, соціального статусу та іншого, і всі люди мають право на отримання належної допомоги та захисту. Доля відповідальності лежить на кожному. Шляхи інформування пільгового контингенту учасників освітнього процесу щодо отримати належний доступ до засобів профілактики та лікування COVID-19.

Рекомендації для викладача: діти та сім'ї, що складають пільговий контингент закладу освіти, потребують соціально-педагогічного патронату. Варто обговорити зі слухачами курсів, які проблеми та складності можуть виникнути у зазначеної категорії дітей та сімей через пандемію.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

– Яким чином організувати збір інформації від учнів пільгового контингенту та їх батьків щодо їхніх потреб через пандемію у вашому

закладі освіти?

– Які організації та групи можуть надавати таку підтримку учням пільгових категорій очно та онлайн?

– Розробіть план соціально-педагогічного патронату учнів пільгового контингенту та членів їх родин у період пандемії COVID - 19 з урахуванням специфіки вашого закладу освіти.

Рекомендована література:

1. Вплив Covid-19 на бідність в Україні Перші прогнози впливу COVID-19 на бідність, зокрема бідність дітей, і на найбільш уразливі категорії населення України. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8/%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2-covid-19-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96>.

2. Пом'якшення негативного впливу наслідків пандемії COVID-19 на вразливих дітей та вразливі сім'ї. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D1%8F%D0%BA%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BD%D0%B5%D0%B3%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D1%83-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%97-covid-19-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9->

%D1%82%D0%B0-

%D0%B2%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D1%96-
%D1%81%D1%96%D0%BC%D1%97.

3. Прохоренко Л.І. Психологічний супровід дітей з особливими потребами та їхніх родин в умовах кризових викликів. *Вісник НАПН України. 2021. 1 (3)*. URL :<https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/artic...>

3.8. Реадаптація та ресоціалізація учасників освітнього процесу після дистанційного навчання.

Нові приклади групової та індивідуальної адаптації учасників освітнього процесу в умовах карантину. Складнощі повторної адаптації для дітей, підлітків та дорослих. Адаптаційний потенціал. Наслідки ізоляції для сімей та цілої спільноти.

Повторна соціалізація як шлях до відновлення стосунків із оточенням. Вимушена реабілітація. Наслідки психотравмуючих подій.

Рекомендації для викладача: до основних видів діяльності соціального педагога не належить питання реадаптації та ресоціалізації, проте цьому питанню важливо приділити увагу у часи пандемії. Варто обговорити зі слухачами, які нові виклики пандемія ставить перед працівниками психологічної служби для успішної допомоги учням. Допомога має бути спеціалізованою щодо забезпечення належної адаптації до життя в коронавірусній ситуації, та в умовах тих змін, які будуть відбуватись.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- У чому відмінність понять реадаптація та ресоціалізація?
- Який комплекс заходів варто розробити для успішного проходження реадаптації учнями та педагогами?
- Сплануйте заходи із згуртування колективу учнів початкової ланки освіти після тривалої ізоляції.
- Складіть план індивідуального соціально-педагогічного супроводу учня основної школи після тривалої хвороби і лікування від COVID-19 (з урахуванням потреби у повторній лікування від COVID-

COVID-19 (з урахуванням потреби у повторній соціалізації).

Рекомендована література:

1. Гніда Т.Б. Реадаптація та ресоціалізація у сім'ях, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій в умовах децентралізації

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31331/1/conf2020.pdf>

2. Досвід переживання пандемії COVID-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка: матеріали онлайн-семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 року «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії covid-19 і карантину» / [за наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонової, О.Л. Вознесенської]. – [електронне видання]. – 2020. – 121 с. DOI: 10.33120/QERPASProceeding-2020

3. Бриндіков Ю.Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка. - Хмельницький - Тернопіль 2018. - 559 с. URL : http://tnpu.edu.ua/naukova-robot/document-download/d-58-053-03/Dis_Bryndikov.pdf

3.9. Організація соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки особам, які постраждали від пандемії та перебувають на обліку у зв'язку із складними життєвими обставинами

Дотримання вимог нормативно-правових актів з питань здійснення соціально-педагогічного патронату, надання соціальної підтримки особам, які постраждали від пандемії та перебувають на обліку у зв'язку із складними життєвими обставинами. Ознайомлення з порядком ведення випадку та вивчення особової справи учня/родини. Складання індивідуального плану соціально-педагогічного супроводу,

розробка спільно із учнем та батьками шляхів подолання їх складної життєвої ситуації, забезпечення термінових базових потреб (у безпеці, харчуванні, медичній допомозі, одязі тощо) осіб, які постраждали від пандемії, в разі необхідності екстреної допомоги. Організація та забезпечення соціально-педагогічного патронату, надання соціальних послуг, соціальної допомоги та соціальної підтримки зазначеної категорії учнів та їх батькам спільно зі службами та організаціями.

Взаємодія з установами та закладами соціального обслуговування та захисту населення, із місцевими державними адміністраціями, службами із надзвичайних ситуацій, правоохоронними органами, лікувальними, освітніми, комунальними установами, благодійними організаціями, волонтерами, які можуть допомогти вирішити проблеми учасників освітнього процесу, які постраждали від пандемії та інших надзвичайних ситуацій.

Пом'якшення наслідків пандемії учням, які опинились у складних життєвих обставинах: надання матеріальної, психологічної, медичної, правової допомоги, притулку, виклик бригади швидкої допомоги, правоохоронних органів, представників соціальних служб (мультидисциплінарної команди), комунальних і транспортних служб тощо.

Рекомендації для викладача: необхідно обговорити алгоритм надання соціально-правової, медичної та іншої допомоги учасникам освітнього процесу, які постраждали від пандемії та порядок дій і відповідальність соціального педагога закладу освіти, членів адміністрації та інших педагогічних працівників.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- Порядок дій адміністрації закладу з надання соціально-правової, медичної та іншої допомоги учасникам освітнього процесу, які постраждали від пандемії COVID-19.

- Організації, служби та установи, з якими співпрацює заклад освіти для надання відповідної допомоги, підтримки, патронату.

- Складіть план спільних дій мультидисциплінарної команди щодо подолання наслідків COVID-19 для родин, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Рекомендована література.

1. Технічна записка: адаптація ведення випадків, що стосуються захисту дітей, до пандемії COVID-19 - Версія 2. URL : https://www.unicef.org/ukraine/media/7646/file/UKR_Technical%20Note%20Adaptation%20of%20Child%20Protection%20Case%20Management%20to%20the%20COVID19%20Pandemic.pdf

2. Захист дітей під час пандемії COVID-19. Діти та альтернативний догляд. Заходи негайного реагування. URL : https://www.unicef.org/ukraine/media/7011/file/Technical%20Note%20on%20alternative%20care_COVID%20-19%20UKR.pdf

3. Міністерство соціальної політики України. Вебінар №4 із серії «Захист дітей та підтримка сімей в умовах пандемії Covid-19». Послуга патронату: переваги та кроки запровадження». URL : <https://www.facebook.com/MLSP.gov.ua/videos/%D0%B2%D0%B5%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%80-4-%D1%96%D0%B7-%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82-%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9-%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B9-%D0%B2-%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85-%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%97-covid-19/2868111473518128/>

4. Практичні аспекти реалізації багатосекторних програм із психічного здоров'я та психосоціальної підтримки під час пандемії COVID-19 URL : <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-08/Operational%20considerations%20for%20multisectoral%20>

mental%20health%20and%20psychosocial%20support%20programmes%20during%20the%20COVID-19%20pandemic%20%28Ukrainian%29.pdf

3.10 Техніки самодопомоги та самопіклування соціальних педагогів в складній емоціогенній ситуації.

Способи релаксації методами арт-терапії та СЕЕН-практик, корисного дозвілля під час вимушеної самоізоляції.

Алгоритм «обособитися» і «позбутися» - ефективний алгоритм для звичайних негативних життєвих ситуацій. Алгоритм «прийняти» і «засвоїти».

Дотримання основних правил психогігієни. техніки швидкого та повільного відновлення психоемоційного стану.

Рекомендації викладачу: соціальні педагоги, як працівники допомагаючих професій, мають турбуватися про себе в першу чергу, для запобігання професійного вигорання, особливо у часи пандемії.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- Які техніки самодопомоги в складній емоціогенній ситуації Ви можете запропонувати педагогічним працівникам? Наведіть докладний опис однієї з них.

- Який метод самодопомоги в складній емоціогенній ситуації є ефективним саме для Вас. Опишіть його.

- Розробіть спільний захід з практичним психологом закладу освіти для відновлення психоемоційного стану та навчання технікам самодопомоги для працівників психологічної служби ОТГ/району/міста.

Рекомендована література.

1. Титаренко Т. М. Особистість в умовах пандемії Covid 19: як зберегти психологічне благополуччя. *НУОУ ім. Івана Черняхівського*. 2020. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723255>

2. Титаренко Т. М. Посттравматичне життєтворення: способи досягнення психологічного благополуччя: монографія / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. – 160 с. URL:

<https://ispp.org.ua/2021/02/26/titarenko-t-m-monog...>

3. Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка під час підготовки до COVID-19, реагування та відновлення. Навчальний курс для медичних працівників – Центр громадського здоров'я МОЗ України - 20.

https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/oglyad_navchalnogo_kursu_dlya_medichnih_pracivnikov.pdf

4. Тактика надання самопомоги та взаємодопомоги під час ведення бойових дій / Уклад.: Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов; за ред. М.О. Ктіторова. – К., 2016. 137 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1567/1/%D0%A2%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8.pdf>

3.11. Саморозвиток та професійне зростання соціального педагога в умовах інфодемії й надлишку інформаційного контенту, тренінгового спау.

Професійне зростання соціального педагога під час інфодемії та надлишку інформаційного контенту. Здатність планувати та здійснювати професійний розвиток та самоосвіту, постійно підвищувати кваліфікацію в умовах дистанційного навчання, ізоляції, інфодемії та тренінгового спау. Шляхи отримання додаткового навчання за спеціальними методиками та соціальними технологіями.

Розвиток стресостійкості, життестійкості соціального педагога.

Рекомендації для викладача: професія потребує постійного оновлення знань та умінь, професійного та особистісного зростання.

Обговорити зі слухачами відомі їм шляхи підвищення власної кваліфікації. Одним із шляхів досягнення має стати саме саморозвиток.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю

- Назвіть основні критерії для вибору ефективних курсів/тренінгів/вебінарів професійного зростання.
- Які джерела для самоосвіти у найближчий рік Ви обираєте для себе?
- Опишіть власні методичні та супервізійні запити, потреби та умови успішного підвищення кваліфікації.

Рекомендована література.

1. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії : зб. матер. Другого Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 25–26 листоп. 2020 / за заг. ред. І. М. Савченко, В. В. Ємець. — Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 370 с. URL : http://man.gov.ua/files/49/Forum_Innovacijni_transformaciyi_2020.pdf

2. Абрамович Т. В. Розвиток професійної компетентності соціального педагога у системі післядипломної освіти. Дисертація канд.пед.наук за спец. «Теорія і методика професійної освіти». – Рівне. – 2018. – 310 с. https://www.rshu.edu.ua/images/afto/disert_abramovich.pdf

3. Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет конф. (28–29 травня 2020 р., м. Київ) / уклад.: О. Ю. Дикий, Г.А. Коломоець, А.А. Ребрина. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2020. 582 с. <http://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/5638/document.pdf>

3.12. Форми методичної роботи соціального педагога в онлайн форматі. Використання технічних можливостей сучасних цифрових ресурсів, платформ у діяльності соціального педагога

Взаємодія учасників освітнього процесу в умовах пандемії/дистанційної роботи. Засоби та інструментарій дистанційної взаємодії.

Критерії відбору засобів дистанційної роботи. Основні форми онлайн комунікації. Веб-ресурси. Інструментарій дистанційної освіти. Режим дистанційної комунікації. Відсутність цифрової взаємодії.

Рекомендації для викладача: обговоріть зі слухачами курсу варіанти дії у випадку не співпадіння онлайн платформ соціального педагога та учасників освітнього процесів.

Завдання для самостійної роботи та запитання для самоконтролю:

- Назвіть головний критерій відбору технічних засобів дистанційної роботи.
- Зазначте відмінність між синхронним і асинхронним режимами роботи.
- Проаналізуйте свою професійну діяльність і місце цифрових (інформаційно-комунікаційних) технологій за допомогою методу SWOT.
- Для самоконтролю пропонуємо пройти Національний тест на цифрову грамотність за посиланням <https://osvita.diia.gov.ua/digigram>

Рекомендована література

1. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації. травень, 2020
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>
2. Оглядовий освітній серіал «Карантин: онлайн-сервіси для вчителів» <https://osvita.diia.gov.ua/courses/online-services-for-teachers>
3. Методичний курс Ефективне використання онлайн-ресурсів у роботі практичного психолога та соціального педагога <https://umity.in.ua/course/?id=113131>

3.13. Підсумковий контроль

Система оцінювання підсумкового тестування - 100 б. (тестові

завдання для слухачів курсів: 1 рівень - тестові запитання з правильною відповіддю; 2 рівень - запитання з кількома варіантами відповіді; 3 рівень - творче завдання - аналіз метод кейсів). Шкала оцінювання підсумкового заняття (див. розділ 2.5.)

3.14. Тематична дискусія з питань соціально-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19. Рефлексивна анкета слухача курсів.

Рекомендації для викладача: куратор повідомляє результати підсумкового контролю, запитує про загальні враження від проходження курсів, просить заповнити рефлексивну анкету (створює заздалегідь і надсилає посилання слухачам), пропонує взяти участь у дискусії.

Питання до дискусії:

- надання допомоги учасникам освітнього процесу в організації спілкування, взаємодії в умовах соціальної ізоляції;
- організація волонтерської діяльності здобувачів освіти, соціальної допомоги і соціальної підтримки за моделлю рівний-рівному у закладі освіти;
- допомога учасникам освітнього процесу у реадaptaції та ресоціалізації після дистанційного навчання.

Рекомендовані інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй : COVID-19: Response URL : <https://www.un.org/en/coronavirus>.
2. Офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я. Health topics/Coronavirus. URL : https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1.
3. Офіційний сайт ЮНІСЕФ Україна. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/covid19>.
4. Офіційний канал ЮТУБ ЮНІСЕФ Україна. URL : <https://www.youtube.com/channel/UCWkMayzSXW1mkOrLmTZv2vQ>.

5. Офіційний сайт міністерства охорони здоров'я України. Актуально про COVID-19. URL : <https://moz.gov.ua/koronavirus-2019-ncov>.
6. Офіційний інформаційний портал Міністерства охорони здоров'я України. Коронавірус в Україні. Вакцинація від COVID-19. URL : <https://covid19.gov.ua/>.
7. Канал ЮТУБ медичного експерта ЮНІСЕФ Катерини Булавінової “Doctor Bulavinova”. URL : https://www.youtube.com/channel/UCa24Vanhg1EZzP_Ov-ydDFg.
8. Канал ЮТУБ медичного експерта ЮНІСЕФ Катерини Булавінової “Doctor Bulavinova. Суспільство і COVID”. URL : https://www.youtube.com/watch?v=OE15qfP_xoI&list=PLRFxABzJYfq9ugdh4Oq-J4Q7619YAvsNi
9. Коронавірусна інфекція: факти проти паніки. URL : https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+COVID101+2020_T1/about.
10. Медіаграмотність для освітян. URL : https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3/about.
11. Критичне мислення для освітян. URL : https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+CTFT101+2017_T3/about.
12. 5 кроків до ментального здоров'я під час пандемії. URL : https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+MH_P101+2020_T2/about.
13. Канал ЮТУБ “Клятий раціоналіст. Наукою по ковіду”. URL : https://www.youtube.com/watch?v=b9jA_wx70sI&list=PLbamJ-k4i3NZsIknoBFQqiiavr4xd0_nQ.

14. Канал ЮТУБ “Платформа INgenius. INgenius x Veteran Hub”.
URL : <https://www.youtube.com/watch?v=YXuNLYgpzoc&list=PL5F0X4ivC91QEVAblm58eu9stwlq6OoDO>.

Додаток 1.

Орієнтовна анкета для слухачів курсів (настановне заняття):

1. Вкажіть ваш населений пункт
 - місто - обласний центр
 - місто - районний центр
 - район
 - об'єднана територіальна громада (ОТГ)
 - селище
 - інше _____
2. Тип закладу, у якому ви працюєте?
 - ЗЗСО
 - ЗВО
 - ЗПТО
 - ЦПР ПП центрів професійного розвитку педагогічних працівників
 - інше (вказати)

3. Вкажіть ваш стаж професійної діяльності (на посаді соціального педагога/консультанта)
 - до 3-х років
 - 4 - 10 років
 - 10-20 років
 - понад 20 років
4. Оцініть власний рівень знань з питань подолання наслідків пандемії COVID-19 в закладі освіти:

- початковий
 - середній
 - достатній
 - високий
5. Які страхи і тривоги з'явилися у вас через пандемію COVID-19:

- страх захворіти
- страх хвороби і смерті близьких
- недовіра до ЗМІ
- страх ізоляції
- страх вакцинації
- тривога від нестачі повноцінного спілкування
- тривога щодо нових вимог на роботі
- інше: _____

6. Позначте актуальні проблеми та питання вашої професійної діяльності, пов'язані з темою курсів. Відкрита відповідь _____

7. Визначте Ваші особисті освітні запити з питань подолання наслідків пандемії COVID-19 в закладі освіти, поставивши позначки *

- COVID-19: дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених щодо соціальних, педагогічних і психологічних проблем пов'язаних з пандемією та вакцинацією

- Нормативно-правова база роботи закладів освіти в період пандемії COVID-19. Соціально-правовий захист учасників освітнього процесу в умовах пандемії

- Інфодемія. Розпізнавання та протистояння інформаційним впливам

- Основні проблеми учасників освітнього процесу, пов'язані з карантинними обмеженнями та дистанційним та змішаним навчанням

- Адаптація та модернізація системи неформальних комунікацій у закладі освіти в умовах пандемії COVID - 19

- Особливості впровадження медіаційних практик, навичок

ненасильницького спілкування та технології «рівний-рівному» в освітній процес в період пандемії

- Запобігання і протидія булінгу та проявам насильства стосовно учасників освітнього процесу в умовах соціальної ізоляції
- Сучасні технології онлайн консультування та просвіти в умовах карантину
- Вирішення проблеми доступу до соціальних, медичних та правоохоронних послуг на рівні закладу освіти та громади (система перенаправлення)
- Волонтерство в умовах карантину. Соціальні акції
- Особливості організації соціально-педагогічного патронату вразливих груп населення в період пандемії COVID - 19
- Реадаптація та ресоціалізація учасників освітнього процесу після дистанційного навчання
- Організація соціально-педагогічного патронату, соціальної допомоги та соціальної підтримки особам, які постраждали від пандемії та перебувають на обліку у зв'язку із складними життєвими обставинами
- Техніки самопомоги та самопіклування в складній емоціогенній ситуації
- Саморозвиток та професійне зростання соціального педагога в умовах інфодемії й надлишку інформаційного контенту, тренінгового спаму
- Форми методичної роботи соціального педагога в онлайн форматі. Використання технічних можливостей сучасних цифрових ресурсів, платформ у діяльності соціального педагога
- ваш варіант

8. Хто організовує вашу роботу з питань подолання наслідків пандемії COVID-19 в закладі освіти:

- самостійно
- спільно з практичним психологом

- спільно із заступником з виховної роботи
- спільно з класними керівниками
- такою роботою не займаюсь.

9. Ваш успішний досвід переживання пандемії COVID - 19. Що вдалось навчитися/оволодіти? Відкрита відповідь _____

10. Що виявилось найскладнішим у роботі у часи пандемії COVID-19 в закладі освіти? Відкрита відповідь _____

11. Ваші очікування від курсів. Що вам хотілося б дізнатися? розібратися? оволодіти? Відкрита відповідь _____

12. Яким досвідом подолання наслідків пандемії COVID-19 в закладі освіти Ви готові поділитися із колегами? _____

ДОДАТОК Е

Анкета для соціальних педагогів з обговорення Програми підвищення кваліфікації соціальних педагогів "Сучасні питання соціально-педагогічного патронату у часи пандемії"

Шановні колеги!

Просимо Вас узяти участь в обговоренні програми підвищення кваліфікації соціальних педагогів "Сучасні питання соціально-педагогічного патронату у часи пандемії"

Метою обговорення є визначення актуальних питань здійснення професійної діяльності соціального педагога в умовах проведення освітнього процесу в умовах змішаного/дистанційного освітнього навчання

I.

1. Ваш вік

- 25 років або менше
- від 26 до 40 років включно
- від 41 до 55 років включно
- від 56 років і більше

2. Стать

- жіноча
- чоловіча

3. Ваш стаж професійної діяльності

- до 5 років
- від 5 до 10 років
- від 10 до 20 років
- від 20 років і більше

4. Область, місто

5. Місце роботи

- заклад дошкільної освіти

- заклад загальної середньої освіти
- заклад професійно-технічної освіти
- заклад вищої освіти
- заклад позашкільної освіти

II.

Шановні соціальні педагоги! Пропонуємо оцінити важливість запропонованих тем науково-теоретичного модулю до курсу підвищення кваліфікації "Сучасні питання соціально-педагогічного патронату у часи пандемії" (1- зовсім не важлива; 2 - не важлива; 3 - важко відповісти; 4 - важлива; 5 - дуже важлива)

1. COVID-19: Дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених щодо соціальних, педагогічних і психологічних проблем пандемії

1 2 3 4 5

2. Нормативно-правова база роботи з проблемами COVID-19 Соціально-правовий захист учасників освітнього процесу в умовах пандемії

1 2 3 4 5

III.

Шановні соціальні педагоги! Пропонуємо оцінити важливість запропонованих тем практичного модулю до курсу підвищення кваліфікації "Сучасні питання соціально-педагогічного патронату у часи пандемії" (1- зовсім не важлива; 2 - не важлива; 3 - важко відповісти; 4 - важлива; 5 - дуже важлива)

1. Адаптація та модернізація системи неформальних комунікацій. Організація спілкування, взаємодії та соціалізації учнів у часи соціальної ізоляції

1 2 3 4 5

2. Особливості впровадження медіаційних практик та навичок ненасильницького спілкування в освітній дистанційний процес

1 2 3 4 5

3. Своєчасне запобігання та протидії проявам насильства стосовно здобувачів освіти у часи соціальної ізоляції

1 2 3 4 5

4. Сучасні технології діагностичної, консультативної, просвітницької діяльності в онлайн форматі

1 2 3 4 5

5. Вирішення проблеми доступу до соціальних, медичних та правоохоронних послуг на рівні закладу освіти та громади

1 2 3 4 5

6. Вплив пандемії на вразливі групи населення. Особливості організації соціально-педагогічного патронату

1 2 3 4 5

7. Саморозвиток, професійне та особистісне зростання соціального педагога під час інфодемії та надлишку інформаційного контенту

1 2 3 4 5

8. Основні проблеми учасників освітнього процесу, пов'язані з карантинними обмеженнями та дистанційним та змішаним навчанням

1 2 3 4 5

9. Технічні можливості сучасних цифрових реурсів та форми методичні роботи з учнями та батьками в онлайн форматі.

1 2 3 4 5

IV.

1. Яку тему, на ваш погляд, варто додати до програми курсу?

2. Які технології Ви хотіли б опанувати на курсах?

3. Які знання, вміння, навички Ви хотіли б отримати на курсах?

ДОДАТОК Ж

ЗВІТ

**за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми
підвищення кваліфікації соціальних педагогів
«Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»**

Дата проведення: 06.05.2021(16.30-17.30)

Учасники: соціальні педагоги закладів освіти Чернівецької області

Кількість учасників: 27 соціальних педагогів

Модератор: Романовська Д. Д., Сосновенко Н.В.

Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми

Фахівці зазначили, що важливими темами є:

- Алгоритм роботи з дітьми, які опинились у СЖО в умовах пандемії COVID-19 (дистанційне навчання), які не мають можливості підключатися до онлайн-навчання, онлайн-заходів.
- Ресоціалізація здобувачів освіти після дистанційного навчання.
- Практики, технології вирішення конфліктних ситуацій в умовах дистанційного навчання.
- Емоційна рівновага. Стабілізація емоційного стану. Стресостійкість;
- Ненасильницьке спілкування. Інструменти.
- Представлення досвіду організації психологічного та соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу на базі окремих закладів освіти України.

В цілому соціальні педагоги очікують практично спрямованої програми, в якій за кожною темою буде запропоновано інструменти роботи, в тому числі і в онлайн-форматі.

ЗВІТ

**за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми
підвищення кваліфікації соціальних педагогів
«Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»**

Дата проведення: 18.05.2021

Учасники: соціальні педагоги закладів освіти Харківської області

Кількість учасників: 13 соціальних педагогів

Модератор: Черкашина О. В., Гніда Т. Б.

Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми

Фахівці зазначили, що важливими темами є:

- Тайм-менеджмент і самоорганізація.
- Корекція роздратованості батьків від ізоляції та дистанційних вимог до дитини та до них.
- Емоційне перевантаження від перебоїв з технікою, психосоматичні реакції на нерухомість тіла біля комп'ютера.
- Соціально-педагогічний патронат родин із СЖО в сучасних умовах.
- Ненасильницьке онлайн спілкування, профілактика конфліктів а особливості онлайн соціалізації.

ЗВІТ

**за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми
підвищення кваліфікації соціальних педагогів
«Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»**

Дата проведення: 26.05.2021

Учасники: соціальні педагоги закладів освіти Вінницької області

Кількість учасників: 4 соціальних педагоги

Модератор: Нечипорук Н. М.

Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми

Фахівці зазначили, що важливими темами є:

- Питання нормативно-правових документів та роботи з дітьми з сімей вразливих груп населення.
- Діагностичні методики та психотерапевтичних техніки з урахуванням етичних норм в роботі працівників психологічної служби.

У цілому учасники веб-наради схвально оцінили зміст програми, як практичні психологи так і соціальні педагоги.

ЗВІТ

**за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми
підвищення кваліфікації соціальних педагогів
«Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»**

Дата проведення: 31.05.2021

Учасники: соціальні педагоги закладів освіти Миколаївської області

Кількість учасників: 4 соціальних педагоги

Модератор: Мороз Р. А.

Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми

Фахівці зазначили, що важливими темами є:

- Протистояння інфодемії, розвиток критичного мислення та засоби розпізнавання фейкової інформації.
- Проблеми комунікації між педагогами та батьками.
- Інструменти запобігання конфліктної взаємодії та ненасильницьке спілкування;
- Організація інклюзивного та індивідуального навчання під час дистанційного навчання.
- Робота з учнями інклюзивних класів, показання та протипоказання дистанційної роботи з певними категоріями учнів.

В цілому учасники веб-наради позитивно оцінили зміст програми курсів підвищення кваліфікації, наголосивши при тому на зменшенні теоретичної інформації та збільшенні практичних та дієвих методів.

ЗВІТ

за результатами веб-наради з обговорення навчальної програми підвищення кваліфікації соціальних педагогів «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти»

Дата проведення: 15.06.2021

Учасники: соціальні педагоги закладів освіти Харківської області

Кількість учасників: 8 соціальних педагогів

Модератор: Гніда Т. Б.

Пропозиції і зауваження учасників веб-наради до змісту програми

Фахівці зазначили, що важливими темами є:

- Проблеми в комунікації між педагогами та батьками.
- Тайм-менеджмент і самоорганізація соціального педагога.
- Соціально-педагогічний патронат родин із СЖО в сучасних умовах.
- Ненасильницьке онлайн спілкування.
- Профілактика конфліктів та булінгу.
- Відновлення комунікації між дітьми.
- Особливості онлайн соціалізації та адаптації в т.ч. після карантинних обмежень.

- Способи протистояння інфодемії, розвиток критичного мислення та засоби розпізнавання фейкової інформації;

Учасники висловили побажання щодо практичного спрямування програми курсів підвищення кваліфікації, презентація кращого українського досвіду.